

KRITISKE ANALYSER

**LANGSOM
NEDSMELTNING
AF VELFÆRDEN (II):
Udhulingen af
overførselsindkomsterne
1990 – 2019**

KRITISK RAPPORT

Af Henrik Herløv Lund, økonom, velfærds - og samfundsdebatør – cand.scient.adm.

www.henrikherloevlund.dk, herloevlund@mail.dk

Kritisk rapport nr. 64

Udarbejdet 31. marts. 2019

978-87-92807-56-4

Forlaget Alternativ,

EAN 9788792807564

Copyright: Henrik Herløv Lund

Analysen kan kopieres mod udtrykkelig kildeangivelse.

Udgives som e – publikation og som trykt rapport.

ISBN: 978-87-92807-56-4

Analysen ud/gives i serien: Kritiske rapporter fra Forlaget Alternativ som nr. 64

EAN 9788792807564

Bogen udgives som e-publikation, der kan downloades gratis fra forfatterens hjemmeside.

www.henrikherloevlund.dk under ” Artikler og rapporter ”

Direkte link:

RESUME med konklusion og sammenfatning:

Manchet:

Gennem 25 år har borgerlige regeringer – og desværre også S – ledede regeringer - forringet overførselsindkomsterne for at øge arbejdskraftudbuddet og i sidste ende presse lønnen.

KONKLUSION:

Gennem næsten 3 årtier har en fremherskende borgerlig økonomisk politik i Danmark betydet en gradvis nedsmeltning af velfærden, bl.a. i form af forringelse af overførselsindkomsterne til de økonomisk dårligst stillede. Borgerlige regeringer har været frontløbere for denne forringelsespolitik. Men også ledede S – regeringer har deltaget heri.

Angrebet på velfærdsstaten er udsprunget af neoliberalismen. Med denne ideologi fulgte bl.a. en udbudsøkonomisk økonomisk teori og økonomisk politik, som handlede om at forringe overførselsindkomsterne, navnlig ydelserne til ledige, for at øge arbejdskraftudbuddet og herigennem i sidste ende presse lønningerne.

Fra begyndelsen af har disse bestræbelser navnlig været rettet mod at beskære ydelser til ledige: Dagpenge og kontanthjælp. Tidligere var dagpenge den ydelse, som lagde bunden for lønningerne på arbejdsmarkedet. Men den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik har målrettet arbejdet på at gøre den lavere kontanthjælp til den gennemgående ydelse for ledige og dermed erstatte dagpenge som "grundydelse" i overførselsindkomstsyste­met med kontanthjælp. Det er sket ved fra 90'erne og frem til 2010 at indskrænke dagpengeperioden mere og mere, således at

ledige hurtigere presses over på kontanthjælp. Samtidig er kontanthjælpssatsen blevet udbredt til stadig flere andre overførselsordninger, fx i ressourceforløb.

Og for at sætte eftertryk på "motivationen til at arbejde" har den neoliberalistisk inspirerede arbejdsmarkedspolitik ydermere arbejdet på at sænke kontanthjælpen størrelse – navnlig for indvandrere. Det er i 00'erne og 10'erne sket i flere omgange gennem indførelse af timeregler og kontanthjælpslofter for almindelige kontanthjælpsmodtagere og gennem indførelse af særligt lave udlændigeydelser, det sidste senest igen med finanslovsaftalen for 2019.

En anden langvarig udbudsøkonomisk bestræbelse på at forringe overførselsindkomstsyste­met har gennem flere årtier rettet sig imod at indskrænke mulighederne for tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet, også dette for også herigennem at øge arbejdskraftudbuddet og således også presse lønudviklingen. Med tilbagetrækningsaftalerne fra 2006 og 2011 er ikke bare efterløns-, men også folkepensionsalderen blevet hævet, således at Danmark på sigt vil få EU's højeste pensionsalder. Ligesom efterlønsperioden er blevet indskrænket. Og for effektivt at lukke udvejene fra et stadigt længere arbejdsliv er i 2013 og 2014 gennemført henholdsvis en yderligere indskrænkelse for under 40-årige af mulighederne for at få førtidspension respektive en halvering af sygedagpengeperioden.

Disse velfærdsforringende "reformer" har haft betydelig negative sociale konsekvenser.

En konsekvens af disse forringelser af overførselsindkomsterne har ikke blot været at presse flere ud på arbejdsmarkedet og dermed i lange perioder øge arbejdsløsheden under forringede vilkår for de ledige. En konsekvens har også – navnlig for forringelserne af kontanthjælpssystemets vedkommende – været at presse et stigende antal borgere ud i fattigdom, herunder et voksende antal børnefattige.

En anden negativ konsekvens har været at skabe en stigende ulighed mht. tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet. Efterlønsalderen er blevet hævet og efterlønsperioden er blevet nedskåret, hvilket navnlig har ramt arbejderne som de, der mest har haft brug for efterlønsordningen pga. nedslidning. Og samtidig forskellen i mænds levealder er steget til 10 år mellem de økonomisk dårligst stillede

og de økonomisk bedst stillede, hvilket betyder, at arbejderne med kort levealder pga. tilbagetrækningsreformerne får et langt kortere otium end de veluddannede med de højeste indkomster og lang levealder

En skamstøtte over den borgerlige økonomiske politik.

SAMMENFATNING:

DEL I: Forringelse af overførselsindkomstsystemet generelt 1990 - 2019.

1. Borgerlig økonomisk politik for nedskæring af velfærden.

Der har i Danmark siden begyndelsen af 90'erne gennemgående været ført en borgerlig økonomisk politik, hvilket har indebåret en vedvarende bestræbelse på at tilbagerulle velfærden. De borgerlige Fogh og Løkke – regeringer i 00'erne og 10'erne har været i front for denne velfærdsforringelsespolitik. Men også SRSF – regeringen 2012 – 2015 bekendte sig til borgerlig økonomisk politik og den politik blev indledt allerede i 90'erne under socialdemokratisk ledede Nyrup-regeringer.

Baggrunden for den borgerlige offensiv mod velfærden skal søges i en stærk ideologisk påvirkning fra neoliberalismen fra 90'erne og frem. Men selvom dette mandede ud i et borgerligt projekt for tilbagerulning af velfærdsstaten og indførelse af en (neo)liberal samfundsmodel, så er en anden samfundsorden imidlertid sjældent blevet sat direkte og åbent på den politiske dagsorden af borgerlige politikere og økonomer. For ikke at udfordre befolkningen har fremgangsmåden tværtimod været - under påberåbelse af at ville fremtidssikre velfærden - gennem enkeltstående "reformer" og besparelser at "skære endnu en skive af pølsen" – dvs. at "vænne" befolkningen til en "langsom nedsmeltning af velfærden".

Dette "maskerede og snigende opgør med velfærdsstaten" har siden 2001 været fremgangsmåden både i de enkelte regeringers tid og på tværs af de forskellige regeringer i perioden.

2. Neoliberalistisk inspireret arbejdsmarkedspolitik 1990 – 2018.

Gennemslaget af borgerlig økonomisk politik i Danmark har ikke mindst indebåret et fremadskridende angreb på overførselsindkomstsyste­met siden begyndelsen af 90'erne og derigennem på omfordelingen fra rigere til fattigere i det danske samfund. Dette hænger sammen med opfattelsen i neoliberalistisk økonomisk teori af, at sænkning af overførselsindkomsterne – og navnlig af ydelserne til ledige - er afgørende for at øge arbejdskraftudbuddet og derigennem i sidste for at presse lønudviklingen.

Da det er overførselsindkomsterne i bred forstand, men navnlig ydelserne til ledige, som lægger en undergrænse for lønnen på arbejdsmarkedet, presser borgerlig økonomisk politik allerede i 90'erne på for et skifte i arbejdsmarkedets – og socialpolitikken væk fra hidtidigt "forsørgelsesprincip" (welfare) over til et princip om "arbejdspligt" (workfare).

Denne "workfare"- politik introduceres i Danmark i 90'erne af det danske Socialdemokrati under Nyrup, inspireret af det britiske New Labours overtagelse af en neoliberalistisk tilgang til arbejdsmarkedspolitikken.

Fokus for den neoliberalistisk inspirerede arbejdsmarkedspolitik er navnlig på at presse de ledige til hurtigere at søge job og hermed rettes den politik især mod såkaldte "midlertidige indkomsterstøttende ydelser", men et særligt centralt angrebsmål udgør de specifikke ydelser til ledige, arbejdsløshedsunderstøttelse og kontanthjælp.

3. Forringelse af overførselsindkomstsyste­met 1990 - 2019.

Denne forringelsespolitik overfor overførselsindkomsterne har nærmere bestemt haft 3 centrale "angrebsfelter":

1) Forringelse af overførselsindkomsters kompensationsgrad generelt og nedskæring af satserne for specifikke overførselsindkomster.

2) Forringelse af adgangen til/varigheden af ydelser til ledige (dagpenge og

kontanthjælp).

3) Indskrækning/lukning af adgangen til tilbagetrækningsordninger m.v. (efterløn, førtidspension og sygedagpenge).

Konsekvenserne af denne politik har været en udhuling af overførselsindkomsterne som helhed. Ganske vist er udgifterne til overførselsindkomster siden 2000 nominelt steget omkring 1 ¾ mia. kr. om året i gennemsnit svarende til godt ½ pct. årligt.

MEN: Overførselsindkomster har som andel af BNP stort set ligget på samme niveau, idet de i 2000 udgjorde 16 ¼ pct. af BNP og i 2017 lå på 16½ pct. af BNP. Overførselsindkomsterne som helhed er altså kun lige fulgt med velstandsstigningen.

OG: Selvom udgifterne til overførselsindkomster i sig selv er steget svagt i perioden, jf. ovenfor, så er befolkningssammensætningen også ændret betydeligt i perioden med en markant stigning i antallet af ydelseskævende ældre. Set i forhold hertil har udgifterne til overførselsindkomster ikke holdt trit med befolkningsudviklingen – ydelsesniveauet pr "enhedsborger" er forringet.

Samtidig har den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik også været rettet imod at reducere antal modtagere af overførselsindkomster. I 90'erne talte man om "to - tredjedelssamfundet, hvor over 1 million i den erhvervsaktive alder fra 16 til 64 var på offentlig forsørgelse. Men siden er antallet af modtagere af overførselsindkomster faldet mærkbart. I 1995 var 27 pct. i den erhvervsaktive alder (ekskl. studerende) på overførselsindkomst, men det var i 2016 faldet til lidt over 21 pct. – en reduktion på omkring 20 pct.

4. Udhuling af overførselsindkomsternes kompensationsgrad/ købekraft 1990 - 2019.

Allerede i 1990 indledes en langsom snigende, men vedvarende forringelse af kompensationsgraden/købekraften af alle overførselsindkomster, som uden undtagelse fortsætter helt til 2019. Begrebet kompensationsgrad kan bruges ved "midlertidige indkomsterstattende ydelser". Kompensationsgraden er et udtryk for,

hvor stor en andel af indkomstbortfaldet i forbindelse med en social begivenhed, fx ledighed, der dækkes via den modtagne overførselsindkomst.

Det indledes med vedtagelsen af satsreguleringsloven af 1990: På den ene side reguleres hermed alle former for overførselsindkomster hvert med stigningen i årslønnen to år før. MEN: Hvis stigningen i årslønnen efter fradrag er større end 2,0 pct., fragår der på den anden side i satsreguleringen et beløb på op til 0,3 pct., som i stedet fra 1990 til 2019 er gået til den såkaldte satspulje.

Hermed har samtlige overførselsindkomster, herunder ledige dagpengemodtagere, siden årligt fået deres kompensationsgrad/købekraft forringet med årligt -0,3 pct i forhold til. Denne mindreregulering af satserne for samtlige overførselsindkomster udbygges under SRSF – regeringen yderligere igennem Skattereformen af 2012, hvor der for at finansiere skattelettelser i årene 2016 - 2023 indføres en yderligere "afdæmpning" af reguleringen af indkomstoverførsler, således at der fratrækkes de satsregulerede ydelser 0,3 pct. i 2016, 0,4 pct. i 2017 og 0,75 pct. i hvert af årene 2018 - 2023.

Med finanslovsaftalen for 2019 mellem VLAK og DF opsiges satspuljeforliget imidlertid, hvilket for folkepensionister fra og med 2020 indebærer fuld regulering af folkepension fremad. MEN: For øvrige modtagere af overførselsindkomster, herunder ledige, fortsætter udhulingen af købekraften af deres ydelse, idet satspuljefradraget godt nok konverteres til en tvungen pensionsopsparing, men altså fortsætter.

OG: Hverken folkepensionister eller andre modtagere af overførselsindkomster modtager nogen compensation for/genopretning af den hidtidige mangeårige forringelse af ordningen på grund af "satspuljefradraget".

DEL II: Udbudsøkonomiske "reformer" af ydelser til ledige.

I den følgende del behandles ydelser til ledige: Arbejdsløshedsdagpenge og kontanthjælp.

5. Forringelse af arbejdsløshedsdagpenge.

Arbejdsløshedsdagpengeordningen har været DET centrale angrebsmål for den neoliberalistisk inspirerede arbejdsmarkedspolitik fra begyndelsen af 90'erne og frem til i dag. Bestræbelserne på at forringe understøttelsen blev som omtalt allerede indledt i 1990 ved, at der påbegyndes en fremadskridende udhuling af kompensationsgraden af arbejdsløshedsdagpengene gennem satsreguleringsloven af 1990. For arbejdsløshedsdagpengene har det betydet, at dagpengenes kompensationsgrad inkl. pension er udhulet med omkring 10 pct. point, mens den aktuelle købekraft (ekskl. pension) er udhulet med omkring 15 pct. point fra 1990 til i dag.

I 1980 udgjorde dagpengesatsen 63 procent af gennemsnitslønnen i industrien. I dag udgør dagpengene kun 46 procent af en gennemsnitsløn. For en gennemsnitlig LO-arbejder er dagpengene blevet 30.000 kroner mindre værd på årsbasis siden midten af 90'erne.

Angrebet på understøttelsen indledes altså med en gradvis udhuling af dagpengenes værdi, men meget hurtigt flyttes fokus i den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik over på reduktion af dagpengeperiodens længde. Formålet hermed har som beskrevet været at øge arbejdskraftudbuddet og igennem en stigende reservearme på arbejdsmarkedet hermed i sidste at presse lønningerne.

6. Nedsikæring af dagpengeperioden.

Angrebet på understøttelsen indledes altså med en gradvis udhuling af dagpengenes værdi, men meget hurtigt flyttes fokus i den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik over på reduktion af dagpengeperiodens længde. Formålet hermed har som beskrevet været at øge arbejdskraftudbuddet og igennem en stigende reservearme på arbejdsmarkedet hermed i sidste at presse lønningerne.

MEN: Et delmål i denne forbindelse har været - gennem en stadig kortere dagpengeperiode - hurtigere at presse længerevarende ledige over på kontanthjælp og herigennem opnå, at denne lavere ydelse på sigt i stigende grad erstatter dagpenge som den gennemgående ydelse for ledige. Hvorved overførselsindkomst-systemets "bund" under lønningerne sænkes.

Med dette sigte skæres dagpengeperioden i 90'erne ned i hurtigt tempo gennem en række "arbejdsmarkedsreformer" 1993 til 1998, der gradvist reducerer længden af dagpengeperioden fra 7 år til 4 år. Indskrænkningen af dagpengeperioden når sin foreløbige kulmination med "Genopretningsaftalen" 2010, hvor dagpengeperioden halveres fra 4 til 2 år.

Disse forringelser, navnlig forringelserne i dagpengeperioden, har selvsagt været en årsag til, at udgifterne til arbejdsløshedsdagpenge – som foran beskrevet - er reduceret med 2/3 i perioden, selvom i perioder også en stigende beskæftigelse har spillet ind herpå.

7. Kontanthjælp skal gøres til ny "grundydelse".

Som beskrevet arbejder den neoliberalistiske reformpolitik siden begyndelsen af 90'erne sig langsomt frem imod, at "grundydelsen" i overførselsindkomstsystemet i stigende grad skal udgøres af den lavere kontanthjælp igennem, at dagpengeperioden forkortes mere og mere, hvorved kontanthjælp mere og mere bliver ydelsen for arbejdsløse på sigt.

Men hensigten – at kontanthjælp skal erstatte dagpenge som ”grundydelsen” – har også kunnet mærkes i andre reformer på overførselsindkomstområdet. Med sygedagpengereformen halveres fx dagpengeperioden, hvorefter de syge overgår til kontanthjælpsydelse. Og reformen af førtidspension medfører, at under 40 – år (og også mange over 40-årige) ikke længere visiteres til førtidspension, men til ressourceforløb – på kontanthjælpsniveau.

Men fordi kontanthjælpen mere og mere bliver ”grundydelsen” i overførselsindkomstsystemet fokuserer den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik i forlængelse heraf også i stigende grad på at stramme adgang til/varighed af og på at nedskære kontanthjælpsydelsen som sådan.

8. Udhuling af kompensationsgraden i kontanthjælp.

Som også andre arter af overførselsindkomsten er også kompensationsgraden af kontanthjælpen siden 1990 langsomt, men sikkert blevet udhulet i forhold til den gennemsnitlige løn på det danske arbejdsmarked. For alle typer af kontanthjælpsmodtagere gælder, at kontanthjælpsydelsen i 2012 lå længere fra en gennemsnitsløn, end den gjorde i 1988.

Faldet har været størst for enlige, ikke – forsørgere. I 2012 udgjorde kontanthjælpen 31 pct. af gennemsnitslønnen imod 38 pct. i 1988. Faldet på 7 procentpoint svarer til en reduktion af kompensationsgrad med 19 pct. Men også for forsørgere er der sket en betydelig udhuling af kompensationsgraden. For forsørgere, både enlige, samlevende og gifte (hvor begge er på kontanthjælp) gælder, at kompensationsgraden i 2012 var reduceret med 12 pct. i forhold til 1988.

Det må dog anerkendes, at med SR – regeringens ophævelse af kontanthjælpsloftet og starthjælpen i 2012 skete en – om end midlertidig – forbedring af kontanthjælps nettokompensationsgrad, men med den borgerlige regerings tiltræden i 2015 og genindførelsen af kontanthjælpsloft og starthjælp/Integrationsydelse begynder kompensationsgraden igen at falde. Og med de ydelser forringelser i integrationsydelsen i finanslovsaftalen for 2019, hvorefter integrationsydelsen

nedskæres med 2000 kr. månedligt, må den vurderes i igen være nede omkring eller endog under de 50 pct.

9. Særligt lave ydelser for indvandrere.

Men forringelsen af kontanthjælpen er ikke blevet ikke stående herved. I takt med at kontanthjælpen i stigende grad erstatter dagpenge som den gennemgående ydelse for langtidsledige sætter den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik i 00'erne og 10'erne mere og mere ind på yderligere at forringe ydelsesniveauet i kontanthjælpen. Angrebet sætter karakteristisk nok først ind mod kontanthjælpen til indvandrere, men efter at der således er "åbnet op", breder forringelsen ud til kontanthjælpen i almindelighed.

Forringelse af kontanthjælpen for indvandrere sker første gang med SR – regeringens indførelse af en særlig – og lavere - introduktionsydelse (1998). Dette spor fortsætter VK – regeringen videre ud af med indførelsen af en endnu lavere, særlig kontanthjælp til indvandrere i form af starthjælpen (2001), hvor ydelsen var 40 pct lavere end kontanthjælpen for etnisk indfødte danskere. I 2012 afskaffer SRSF – regeringen imidlertid starthjælpen, men under den i 2015 følgende borgerlige regering strammes igen – og som tidligere ført for indvandreres vedkommende – gennem Integrationsydelse (2015): En særlig lav kontanthjælp på SU – niveau til indvandrere. Kulminationen på den fremadskridende forringelse af kontanthjælpsydelsens størrelse for indvandrere er finanslovsaftalen for 2019 mellem VLAK og DF, hvor der efter 3 år sker en yderligere nedsættelse af integrationsydelsen med 2000 kr. om måneden.

10. Forringelse af kontanthjælp i øvrigt.

Snart efter, at det var lykkedes den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik at gennemsætte en forringelse af kontanthjælpsniveauet for indvandrere, så udvidedes i 00'erne aktionsradiusen for begrænsning af kontanthjælpens størrelse til at omfatte almindelige kontanthjælpsmodtagere. Det sker første gang gennem indførelsen af et

generelt kontanthjælpsloft (2004). Også her afbrydes stramningen af kontanthjælp midlertidigt, da de lave ydelser afskaffes af SRSF – regeringen i 2012, men igen er den efterfølgende borgerlige regering hurtig med genindførelse heraf gennem det såkaldte ”moderne” kontanthjælpsloft (2016).

Men i og med, at kontanthjælp mere og mere bliver den grundlæggende ydelse i det sociale sikringssystem for ledige, sætter den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik også ind på at stramme og forringe vilkårene for at modtage kontanthjælp for i højere grad at fremme øget arbejdskraftudbud (workfare).

Det sker først igennem arbejdsmarkedsreformen ”Flere i arbejde” (2002): Her inddeles kontanthjælpsmodtagere i matchgrupper med henblik på hurtig aktivering af ”arbejdsmarkedsparete”. Herefter strammes kravene bl.a. gennem indførelsen af den første timeregel (2006). 2012 ophæves timekravene af SRSF – regeringen, men selvsamme regering indfører derefter nye, anderledes stramninger af vilkårene for at modtage kontanthjælp gennem Kontanthjælpsreformen 2013. Og efter regeringsskiftet i 2015 indfører den borgerlige regering på ny en timeregel i form af: 225 timers regel (2016).

Gennem disse omdefineringer af formålet med kontanthjælp, med disse forringelser af ydelsernes størrelse og med disse begrænsninger i adgangen til og varigheden af ydelsen forstærker den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik kraftigt presset på længerevarende ledige lønmodtagere til at søge og finde arbejde. Og dermed forstærkes også presset fra ledighed på beskæftigede lønmodtagere og på lønudviklingen.

11. Arbejdsmarkeds ”reformerne” presser de ledige ned i og ud af det sociale sikkerhedsnet.

Med den stedse kortere dagpengeperiode presses et stigende antal langtidsledige i 00’erne og første halvdel af 10’erne på den ene side ud af dagpengesystemet og over på kontanthjælp. Således stiger antallet af kontanthjælpsmodtagere fra 2007 til 2014 med op mod 45 pct. Men efter efterkontanthjælpsreformen i 2014 presser de skærpede krav til at modtage kontanthjælp, navnlig for unge, igen i stigende grad

ledige også ud af kontanthjælpsordningen. Fra 2015 til 17 falder antallet af kontanthjælpsmodtagere således med lidt under 15 pct.

Ja, ikke nok med at flere og flere tvinges fra dagpenge over på kontanthjælp, men et stigende antal borgere tvinges helt ud af offentlig forsørgelse bl.a. pga. formuebetingelserne for at modtage kontanthjælp. Fra 2010 til 2017 vokser antallet af personer i aldersgruppen 18 – 59 år, som ikke er i job eller uddannelse og som ikke får offentlig understøttelse fra omkring 125.000 til op mod 155.000 dvs med omkring 30.000 svarende til en stigning på op mod 25 pct.

Reformerne af dagpenge og kontanthjælp medfører med andre ord en slags dominoeffekt, hvor et stigende antal ledige først skubbes over på ringere ordninger og dernæst helt ud af det sociale sikkerhedsnet

Samtidig er forringelserne af dagpenge og kontanthjælp udtryk for en sparepolitik på overførselsindkomsternes bekostning. Udviklingen med kortere dagpengeperioder reducerer – som tidligere beskrevet - udgifterne til arbejdsløshedsdagpenge, men øger samtidig selvsagt udgifterne til kontanthjælp, fordi flere og flere presses over på kontanthjælp.

I første omgang stiger hermed udgifterne til kontanthjælpsordningen under finanskrisens stigende langtidsledighed, om denne stigning – som tidligere beskrevet – langt fra opvejer besparelserne på udgifter til arbejdsløshedsdagpenge. Men efter kontanthjælpsreformen bremses denne stigning og udgifterne til kontanthjælp falder nu også fra 2013 til 2017 med over 15 pct., som et udtryk for at flere og flere trænges ud af ordningen.

DEL III: FORRINGELSE AF TILBAGETRÆKNINGSORDNINGERNE.

Fra midt i 00'erne og navnlig i 10'erne mere og mere fokus over på at stramme og forringe mulighederne for tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet, navnlig i form af

efterløn og førtidspension (samt fleksjob) samt i mindre omfang i folkepensionen.

12. Tilbagerulning af efterlønnen.

For den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik har ikke mindst efterlønsordningen været en torn i øjet, fordi den indtil 2010 gav mulighed for 5 års tidligere tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet end den daværende pensionsalder på 65 år. Derfor blev det igennem 00'erne i stigende grad et mål for borgerlige politikere og økonomers kamp for at øge arbejdskraftudbuddet at få indskrænket og helst fjernet efterlønsordningen.

Angrebet på efterlønsordningen er udført gennem forringende "reformer" af ordningen i flere omgange. Det var SR regeringen, som tog det første skridt gennem indførelsen af "To års reglen" (1998), der indebar modregning af pensionsordninger i efterlønnen, hvis man trak sig tilbage tidligere end to år inde i efterlønsperioden – m.a.o. en maskeret reduktion af efterlønsperioden med to år.

Men den mest afgørende ændring i efterlønsordningen kommer med "Velfærdsaftalen" (2006), hvor der besluttes, at efterløns – og pensionsalder for alle skal stige i takt med forventede gennemsnitlig levetid - uanset om man selv faktisk opnår den gennemsnitlige levetidsforlængelse. Næste store forringelse indtræffer i 2011, hvor VK – regeringen benytter sig af den nu etablerede præcedens for, at man kan forringe ordningen, og tager skridtet videre. Sammen med DF og RV gennemfører man efterlønsordningen med "Tilbagetrækningsreformen" (2011), hvor efterlønnen nedsættes fra fem til tre års varighed, og efterlønsalderen hæves gradvist fra 60 til 64 år og folkepensionsalderen hæves fra 65 til 67 år.

Konsekvensen af forringelsespolitikken er selvsagt en stor forøgelse af arbejdsstyrke og reservearme på arbejdsmarkedet. men også store besparelser på ordningen. Fra midten af 00'erne og frem sker et stærkt fald i antallet af efterlønsmodtagere fra 2007 til 2017 med i alt op mod 80.000 fuldtidspersoner svarende til en reduktion på omkring 57 pct. Fra 2006 til 2017 halveres hermed udgifterne til efterløn. Disse store besparelser er bl.a. brugt til at finansiere skattelettelser:

13. Amputering af førtidspension.

Men det er ikke kun muligheden for tidlig tilbagetrækning gennem efterlønsordningen, som har været en større anstødssten for den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik. Også reformer af de erhvervsevne betingede udveje af arbejdsmarkedet, som førtidspension (og fleksjob) har repræsenteret, blev i 10'erne sat på den neoliberalistiske dagsorden med henblik på, at også mennesker med reduceret erhvervsevne i større udstrækning skulle presses ud på arbejdsmarkedet.

For førtidspensions vedkommende sker der en væsentlig indskrænkning i adgangen til ordningen med reform af førtidspension og fleksjob (2013), hvor adgangen til førtidspension strammes med, at unge under 40 som udgangspunkt herefter ikke kan få førtidspension.

Endvidere har førtidspension - som dagpenge og kontanthjælp - siden 1990 fået forringet kompensationsgraden gennem den i satspuljeloven indeholdte årlige mindreregulering på - 0,3 pct. og den med skattereformen af 2012 forøgelse af denne mindreregulering. Men der er også med reformen af førtidspension og fleksjob i 2013 sket yderligere forringelse af ydelsesniveauet, idet "unge under 40 år" i stedet for til førtidspension herefter alene kan visiteres til ringere "aflønnet" ressourceforløb på "kontanthjælpstilignende" ydelse. Endvidere er der - trods udvidelse af adgangen til ordningen - sparet på fleksjob-ordningen gennem indførelse af lavere aflønning af fleksjob bortset fra for de lavest aflønnede.

Og selvom satspuljefradraget i førtidspensionen - og fleksydelsen - fremover bortfalder i og med finanslovsaftalen for 2019, så forringes den aktuelle købekraft af førtidspension fremover stadig, da fradraget blot konverteres til en tvungen pensionsopsparing. Og der sker uanset forringelsen siden 1990 ingen genopretning af købekraften for heller førtidspension.

Reformens forringelser af førtidspensionen har også tjent et spareformål. Fra 2010 til 2017 er udgifterne til ordningen således faldet med op mod 10 pct.

14. Også forringelser af folkepension.

Også folkepensionen har været udsat for den borgerlige økonomiske politiks forringelser, både i ydelsens kompensationsgrad såvel som i varigheden af otiummet under folkepension. Dette har for ydelsens kompensationsgrad navnlig baggrund i, at der efter indførelsen af overenskomstmæssig opsparing til arbejdsmarkedspensioner for den borgerlige økonomiske politiks vedkommende har været et ønske om at nedprioritere folkepensionen i forhold til egenopsparing til pension. Mens det for varigheden af otiummet på folkepension - ligesom ved reduktion af efterlønsperioden - har handlet om at øge arbejdskraftudbuddet gennem at øge arbejdslivets længde.

Ligesom dagpenge og kontanthjælp har folkepensionen løbende siden 1990 fået forringet sin købekraft gennem den i satspuljeloven indeholdte årlige mindre-regulering på – 0,3 pct., der – som tidligere beskrevet – øgedes gennem den i skattereformen af 2012 indeholdte forøgelse af denne mindreregulering fra og med 2016 til 2023. For folkepensionen har det fx indebåret, at pensionen i dag for en enlig med fuld pension er 8.000 kr. mindre værd i dag end i 1995, svarende til, at en sådan folkepensionist i dag mangler mere end 5 pct. af sin folkepension.

Det må på den ene side anerkendes som godt, at dette dræn i folkepensionens værdi med finanslovsaftalen for 2019 dog fremover stoppes, idet folkepensionen fra 2020 skal følge lønudviklingen og allerede i 2019 løftes med ekstra 0,2 pct. i forhold til 2018. MEN: På den anden side vil hverken folkepensionister eller andre modtagere af overførselsindkomster modtage nogen kompensation for den forringelse af ydelsens købekraft, som er sket gennem "satspuljefradraget" siden 1990 og i kraft af skattereformen for 2012.

Ligesom for efterlønnens vedkommende er også folkepensionsalderen – selvom den ligger senere end efterlønsalderen - blevet set som en barriere for den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik's bestræbelser på at øge arbejdskraftudbuddet. Derfor har alle de reformer, som har rykket efterlønsalderen højere op, også gjort tilsvarende for folkepensionsalderen. Det gælder først gennem "Velfærdsaftalen" (2006), hvormed også pensionsalderen fremover skal stige med den

forventede levetid, så en dansker i gennemsnit "kun" skal kunne forvente at få 14,5 år på pension. Og det gælder navnlig gennem "Tilbagetrækningsreformen" (2011), der hæver folkepensionsalderen fra 65 til 67 år.

Dette sker ganske vist i takt med, at gennemsnitslevealderen stiger, således at der for en gennemsnitsborger stadig skal være adgang til et otium efter folkepension på godt 15 år. MEN: Dette gennemsnit dækker over, at en række – fortrinsvis – lavere uddannede lønmodtagere i kraft af bl.a. ringere arbejdsmiljø oplever kortere levetider. Hvorfor de med forhøjelsen af folkepensionsalderen i realiteten vil få forkortet deres otium, jf. længere fremme.

DEL IV: Negative konsekvenser af forringelsespolitikken: Øget fattigdom, øget social ulighed mht. tilbagetrækning, men ringe beskæftigelsesgevinst.

15. Forringelsen af navnlig kontanthjælp, har betydet stigende fattigdom.

Da formålet med overførselsindkomstsyste­met er at omfordele til de, som i forvejen er økonomisk dårligst stillede, har denne forringelsespolitik overfor det sociale sikkerhedsnet også ramt de økonomisk dårligst stillede i form af stigende fattigdom.

Danmark fik under SRSF – regeringen en officiel fattigdomsgrænse, men den blev afskaffet af den efterfølgende borgerlige regering. Men i 2018 blev der af Danmarks Statistik indført et "halvofficielt" fattigdomsmål i Danmark. Indførelsen var på opfordring af Finansministeriet og en konsekvens af, at Danmark har tilsluttet sig FN's verdensmål, bl.a. målet om at halvere fattigdommen inden 2030. For at kunne rapportere i forhold hertil, var der igen brug for en fattigdoms"indikator". Opgørelsen betegnes som SDG-mål (Sustainable Development Goals) og bygger på en spørgeskemaundersøgelse.

I Danmarks Statistiks nye fattigdomsmål går nogle af elementerne i den tidligere fattigdomsgrænse igen: Studerende medregnes ikke, ligeledes ikke personer med en

formue højere end 117.000 kr. Indkomsten skal være under 50 pct. af medianindkomsten, hvilket i 2018 svarer til 117.000 kr. MEN: Den store og relativt væsentlige forskel er, at det nye fattigdomsmål fra Danmarks Statistik ændrer den tidligere fattigdomsgrænses krav om 3 års fattigdom for at blive medregnet, idet man nu måler på et år.

Imidlertid måler Danmarks Statistiks nye "indikator" først fattigdommen fra og med 2015. Skal vi følge udviklingen i fattigdommen tilbage i årene før dette tidspunkt, er det, som kommer nærmest, at se på udviklingen ifølge den gamle fattigdomsgrænse på 50 procent af medianindkomsten, MEN målt som 1 års fattige.

Ifølge en sådan opgørelse steg fattigdommen fra 2002 til frem til 2016 fra lidt under 100.000 personer til omkring 200.000 personer. En stigning i den egentlige fattigdom på omkring 110 procent på lidt under 15 år. Baggrunden for denne stigning i fattigdommen er forringelserne af kontanthjælpen generelt samt indførelse af en særlig lav startydelse for indvandrere i begyndelsen af 00'erne. I begyndelsen af 10'erne stopper stigningen i fattigdommen, da SRSF – regeringen afskaffer fattigdomsydelserne i 2012, men antallet af fattige forbliver dog på samme niveau.

Men fattigdommen begynder igen at stige igen, da der igen kommer en borgerlig regering til i 2015 og denne indfører det næste, såkaldt "moderne" kontanthjælpsloft, 225 timers reglen samt genindfører en lav integrationsydelse for indvandrere. Ifølge de seneste tal fra Danmarks Statistik har fattigdommen i 2017 nået et niveau på omkring 240.000 personer. Hermed vil fattigdommen siden 2002 være steget med mere end 130 pct.

Et særligt ondartet aspekt er, når fattigdommen rammer børn. Ordet børnefattigdom refererer til børn, hvis forældre lever under fattigdomsgrænsen. MEN: Et barn har ikke selv indflydelse på, at forældrene er kommet i en vanskelig økonomisk situation. Og et barn kan ikke selv gøre noget for at komme ud af situationen. Og børnefattigdom kan have negative konsekvenser for børns levevilkår under opvæksten, såvel som for de muligheder som børnene får senere i livet.

Da Danmark som anført aktuelt ikke har nogen politisk vedtaget fattigdomsgrænse, vil vi for at belyse udviklingen i børnefattigdommen bruge det som svarer til Danmarks

Statistikks nye fattigdomsmål, nemlig SRSF – regeringens definition dog med et års kriterium samt fra 2015 gennem den nye "SDG"-opgørelse fra Danmarks Statistik.

SRSF – regeringens ekspertgruppe fandt for perioden 1997 – 2010, at antallet af børn berørt af økonomisk fattigdom tredobledes. Baggrunden for stigningen i 00'erne er (igen) VK – regeringens første kontanthjælpsloft og første lave indvandrerydelser.

Efter ophævelsen af disse "fattigdomsydelser" i 2012 faldt børnefattigdommen igen frem til 2016, hvor den borgerlige regerings "nye fattigdomsydelser" igen har fået børnefattigdommen til at stige. Det samlede antal 1 års børnefattige lå i 2016 på op mod 50.000 ifølge en opgørelse svarende til SRSF's gamle fattigdomsgrænse, men var ifølge Danmarks Statistikks nye "SDG" – indikator steget til 65.000.

Dels har afskaffelsen af dagpenge for unge under 30 og erstatning med lavere uddannelsesydelser i 2015 fået flere unge ind under fattigdomsgrænsen, dels betyder kontanthjælpsloft, 225 timers regel og integrationsydelse, at flere familier med børn falder under fattigdomsgrænsen.

16. Øget social ulighed med hensyn til tilbagetrækning.

En anden negativ social konsekvens af forringelsen af velfærdsstatens sociale sikkerhedsnet i overførselsindkomsterne har været en stigende ulighed m.h.t. at kunne trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet.

Levealderen er ganske vist i gennemsnit stigende. Den gennemsnitlige levetid for mænd udgjorde i 2015 78,6 år, mens den for kvinder var 82,5 år. Dermed var gennemsnitslevetiden for mænd og kvinder steget med henholdsvis 5,9 og 4,6 år siden 1995.

MEN: Der er stor forskel i middellevetiden mellem høj og lavindkomstgrupper. Middellevetiden er således næsten 10 år højere for den rigeste fjerdedel af danske mænd end for de fattigste 25 pct. heraf. For kvinder er forskellen dog lidt mindre: 5,9 år. Tilmed er denne forskel over tid øget. I 1987 var den tilsvarende forskel

De socialgrupper, som typisk befinder sig i disse lavere indkomstgrupper, er især ufaglærte og faglærte.

Når et folketingsflertal har besluttet at hæve både efterlønsalder og pensionsalder samt forkorte efterlønsperioden, vil det derfor være arbejderne, som kommer til at betale prisen for det.

For det første er primært arbejderne, som hidtil har benyttet sig af mulighederne for tidlig tilbagetrækning, hvilket skyldes, at de har de hårdeste og mest belastende jobs. Når tilbagetrækningsalderen hæves, er det altså typisk mennesker med lavere indkomster og korttidsuddannede (ufaglærte eller faglærte) - dvs. de med mere nedslidende arbejde -, som rammes ved at få fjernet hidtidige tilbagetrækningsmuligheder.

Men for det andet er det også især arbejderne med kort uddannelse og lavere indkomst, som også har den korteste middellevetid. Forhøjelsen af efterløns – og pensionsalder betyder derfor et kortere otium for dem end for befolkningen i gennemsnit og det betyder især et langt kortere otium for dem end for de højt uddannede og økonomisk velstillede i samfundets øverste lag.

17. Tvivlsom beskæftigelseseffekt af dagpengereform og indførelse af starthjælp.

Forringelsen af overførselssystemet er igen og igen blevet motiveret med, at "reformerne" skulle øge beskæftigelsen og dermed velstanden. Ser vi imidlertid på to af flagskibene i "reform"politikken: Dagpengereformen og starthjælpen, så har denne postulerede effekt været ganske tvivlsom.

Dagpengereformen fra 2010 skulle angiveligt øge den langsigtede beskæftigelse med 11 – 15.000 arbejdspladser. Beskæftigelsen i Danmark blev imidlertid som bekendt i 2008 udsat for et voldsomt "konjunkturedsving", idet finanskrisen i løbet af kort tid betød et tab på mere end 175.000 arbejdspladser. Dette tab er først definitivt indhentet i 2018, hvor beskæftigelsen endelig er kommet op på niveauet fra 2008.

Først i 2018/2019 kan man altså tale om, at beskæftigelsen "netto" stiger udover det tab af arbejdspladser, som finanskrisen medførte og om, at den ledighed, som finanskrisen skabte, er blevet elimineret.

Vurderingen af dagpengereformens effekt byggede helt og aldeles på en adfærdseffekt fra de lediges side som følge af kortere dagpengeperiode. Selvom vurderingen af dagpengereformens beskæftigelseseffekt forsigtigt var anslået "på sigt", må man spørge, hvorfor det med en relativt umiddelbar adfærdsændring skulle tage så mange år at realisere den skønnede beskæftigelseseffekt?

Hertil kommer det yderligere spørgsmål, om hvorvidt det skyldes yderligere arbejdskraftudbud, når beskæftigelsen nu endelig i 2018 udviser en "netto" stigning? Eller om beskæftigelsesstigningen ikke snarere skyldes gode økonomiske tider og dermed øget efterspørgsel efter arbejdskraft.

Heller ikke det store udfald af dagpengesystemet fra 2013 og helt frem til 2017 tyder på, at der med "reformen" umiddelbart blev skabt mange flere arbejdspladser.

Heller ikke for starthjælpens vedkommende kan der konstateres nogen stor beskæftigelseseffekt. "Reformen" blev – som foran beskrevet - indført i 2002 og indebar en forringelse af indvandreres rådighedsbeløb med 35 – 40 pct. Dette skulle få flygtninge til forstærke jobsøgningen, hvilket igen antoges at ville øge beskæftigelsen. En nylig undersøgelse fra Rockwoolfondens Forskningsenhed viser imidlertid kun en begrænset kortsigtet forbedring af beskæftigelse for flygtninge som følge af ordningen, mens effekten på længere sigt klinger helt af.

Til gengæld er fattigdom og kriminalitet steget som følge af indførelsen af starthjælp, mens integrationen af flygtningebørn og kvinder er blevet svækket.

Afslutning.

Se foranstående konklusion.

..

INDHOLDSFORTEGNELSE:

<i>RESUME med konklusion og sammenfatning:</i>	3
Manchet:	3
KONKLUSION:	3
SAMMENFATNING:.....	6
DEL I: Forringelse af overførselsindkomssystemet generelt 1990 - 2019.....	6
1. Borgerlig økonomisk politik for nedskæring af velfærden.....	6
2. Neoliberalistisk inspireret arbejdsmarkedspolitik 1990 – 2018.	7
3. Forringelse af overførselsindkomssystemet 1990 - 2019.	7
4. Udhuling af overførselsindkomsternes kompensationsgrad/ købekraft 1990 - 2019.	8
DEL II: Udbudsøkonomiske ”reformer” af ydelser til ledige.....	10
5. Forringelse af arbejdsløshedsdagpenge.	10
6. Nedskæring af dagpengeperioden.	11
7. Kontanthjælp skal gøres til ny ”grundydelse”.	11
8. Udhuling af kompensationsgraden i kontanthjælp.	12
9. Særligt lave ydelser for indvandrere.	13
10. Forringelse af kontanthjælp i øvrigt.	13
11. Arbejdsmarkedets ”reformerne” presser de ledige ned i og ud af det sociale sikkerhedsnet.	14
DEL III: FORRINGELSE AF TILBAGETRÆKNINGSORDNINGERNE.....	15
12. Tilbagerulning af efterlønnen.	16
13. Amputering af førtidspension.	17
14. Også forringelser af folkepension.	18
DEL IV: Negative konsekvenser af forringelsespolitikken: Øget fattigdom, øget social ulighed mht. tilbagetrækning, men ringe beskæftigelsesgevinst.....	19
15. Forringelsen af navnlig kontanthjælp, har betydet stigende fattigdom.	19

16. Øget social ulighed med hensyn til tilbagetrækning.	21
17. Tvivlsom beskæftigelseseffekt af dagpengereform og indførelse af starthjælp.	22
GENEREL INDLEDNING.	30
Rapporternes sigte: Dokumentation af velfærdsforringelser.	30
Overordnet opbygning af herværende rapport.	32
Opbygning af del I:	33
Strukturen i del II.	33
Opbygning af del III.	34
Strukturen i del IV.	34
Tydeliggørelse: Forskellig tidsperiode i første og anden rapport.	35
Afgrænsning: Privatisering og NPM behandles IKKE i disse rapporter.	35
Præcisering: Reforme behandles på overordnet niveau.	36
DEL I: ANGREB PÅ OVERFØRSELS INDKOMSTSYSTEMET 1990 - 2019.	37
Indledning til del I.	38
KAPITEL 1: Velfærdsstaten under angreb fra borgerlig økonomisk politik.	39
1.1. En borgerlig økonomisk politisk offensiv mod velfærdsstaten.	39
1.1.1 Neoliberalistisk ideologi har været klangbunden for borgerlig økonomisk politik.	40
1.1.2. Et maskeret og snigende angreb på velfærdsstaten.	41
1.2. Overordnede angrebsmål for borgerlig økonomisk politik vedr. velfærden.	42
1.2.1. Beskæring af offentlige udgifter.	43
1.2.2. Sparepolitik overfor velfærdsservice.	43
1.2.3. Indskrænkning af omfordelingen gennem forringelse af overførselsindkomsterne.	44
1.2.4. Indskrænkning af omfordelingen og underminering af velfærden gennem forringelse af progressionen i skattesystemet.	44
KAPITEL 2: Offensiv mod overførselsindkomster fra neoliberalistisk arbejdsmarkedspolitik 1990 til 2019.	46
2.1.: Skift fra "welfare" til "workfare".	47
2.1.1. Udbudsøkonomi og workfare – politik.	47

2.1.2. Neoliberalismens indpas i borgerlige partier og i socialdemokratierne.	49
2.1.3. "Workfare - politik" i Danmark.	49
2.2: Fokuspunkter for og forløb af neoliberalistisk inspireret arbejdsmarkedspolitik i Danmark.	50
2.2.1. Angrebsfelter overfor overførselsindkomster i Danmark.	51
2.2.2. Tidsmæssigt hovedforløb af reformerne.....	51
KAPITEL 3: Overførselsindkomsterne som helhed og sparepolitikken herimod 1990 til 2019.	53
3.1. Størrelse og sammensætning af overførselsindkomsterne.	54
3.2. Udvikling i udgifterne til overførselsindkomsterne som helhed 2000 til 2017.	55
3.3. Udgiftsudvikling indenfor hovedkategorier af overførselsindkomster: Forringelses – og sparepolitikens nedslagspunkter.	58
3.4. Forringelses - og sparepolitikens konsekvens: Overførselsindkomstsyste­met lukkes for et stigende antal borgere.	59
3.5: Flere og flere falder helt ud af det sociale sikkerhedsnet.	62
KAPITEL 4: Udhuling af kompensationsgrad/ købekraft og refusion af overførselsindkomstsyste­met generelt 1990 til 2019.	64
4.1: Udhuling af kompensationsgrad/købekraft af overførselsindkomster(ne).	64
4.1.1. Udhuling af overførselsindkomsternes kompensationsgrad/købekraft.	64
4.1.2. Satspuljeloven: "Hunden fordres med egen hale".	65
4.1.3. Den "røde regering" forstærkede udhulingen af overførselsindkomsterne.....	66
4.1.4. Stor samlet effekt af næsten 30 års udhuling af overførselsindkomster, herunder for dagpenge.....	67
4.1.5. Finanslovsaftalen for 2019: Udhulingen af de fleste overførselsindkomsters aktuelle købekraft fortsætter.	67
4.2: "Reform" af statsrefusion af overførselsindkomster til kommunerne.	68
4.1. Nedsæk­ring af beskæftigelsestilskud 2014.	69
4.2. Refusions - "reformen" 2016.....	69
4.3. Kritiske effekter af refusionsomlægningen.	71
DEL II: FORRINGELSE AF YDELSER TIL LEDIGE 1990 – 2019.	73
Indledning til del II.	74

Kapitel 5: Angrebet på understøttelsen.	75
5.1: Dagpengenes kompensationsgrad udhulet siden 1990.	75
5.1.1. Dagpenge udhules af satspuljefradrag siden 1990 og skattereform i 2012.	75
5.1.2. Effekt: Stor samlet forringelse af dagpenges kompensationsgrad.	76
5.1.3. Finanslovsaftalen for 2019 fortsætter udhulingen af dagpengenes aktuelle købekraft.	77
5.2: Nedsækning af dagpengeperioden.	78
5.3: Store besparelser på udgifter til arbejdsløshedsdagpenge.	80
Kapitel 6: Forringelser af kontanthjælpsordningen – og dertil svarende indvandrerydelser.	83
6.1: Generel udhuling af kompensationsgraden i kontanthjælp.	83
6.1.1. Kompensationsgraden i kontanthjælp skåret med 19 pct fra 1988 til 2012.	84
6.1.2. Årsager til faldende kompensationsgrad i kontanthjælpsordningen.	85
6.2: Konkrete forringelser af kontanthjælpslignende ydelser for indvandrere.	87
6.3: Konkrete forringelser af ydelserne for kontanthjælpsmodtagere i øvrigt.	88
6.4: Kompensationsgraden for kontanthjælp 2010 til 2017: Frem og tilbage er lige langt.	89
6.5: Indskrænkning af adgang til og varighed af kontanthjælpen.	91
6.6: Sparepolitik på kontanthjælpsområdet: Antal modtagere og udgifter falder.	92
Kapitel 7: Også sygedagpengeordningen er blevet forringet (kort).	95
7.1: "Reformen" af sygedagpenge.	95
7.2: Besparelser på sygedagpenge: Antal modtagere og udgifter skæres.	96
7.3: Forringelse af sygedagpenges kompensationsgrad.	98
Kapitel 8: Sammenfatning og konklusion vedr. del II: Forringelse af ydelser til ledige 1990 – 2019.	99
8.1: Forringelse af understøttelsen første angrebsmål fra 1990 og frem.	99
8.2: Kontanthjælp etableres fra 00'erne og frem som ny gennemgående ydelse for ledige og ny "bundyldelse" for lønningerne.	100
8.3: Kontanthjælpsordningen næste forringelsesmål fra 00'erne og frem.	101
8.4: Sygedagpengereformen: Lukning af andre "udveje" fra arbejdsmarkedet bliver fokuspunkt i 10'erne...	101
DEL III: FORRINGELSE AF TILBAGETRÆKNINGS ORDNINGERNE 1998 – 2019.	102

Indledning til del III.	103
Kapitel 9: Tilbagerulning af efterlønnen 1998 ff.	104
9.1. Tilbageførings ”reformernes” indskrænkning af adgang til efterløn.	104
9.2: Udviklingen i udgifter til og antal modtagere af efterløn.	107
Kapitel 10: Amputering af førtidspension (og forringelse af fleksjob – kort).....	110
10.1. ”Reformen” af førtidspension og fleksjob.	110
10.2. Udhuling af købekraften.	111
10.3: Udviklingen i udgifter til og antal modtagere af førtidspension og fleksjob.	112
Kapitel 11: Forringelser af også folkepensionen.	114
11.1: Forringelse af folkepensionens købekraft 1990 - 2018.	114
11.1: Forringelser af adgangen til folkepension.	116
Kapitel 12: Konklusion vedr. del III: Tilbageførings-ordningerne.	120
12.1: Forringelse af efterlønnen første hovedmål.	120
12.2: Forringelse af folkepensionen et yderligere hovedmål.	121
12.3: Lukning af også førtidspensionens mulighed for tidligere tilbageføring for mennesker med stærkt reduceret arbejdsevne.	122
12.4: Besparelser også et formål – for de borgerlige til at finansiere skatte-lettelser.	123
DEL IV: KONSEKVENSER AF FORRINGELSEN AF DET SOCIALE SIKKERHEDSNET: STIGENDE FATTIGDOM, ØGET SOCIAL ULIGHED M.H.T. TILBAGEFØRNING, MEN RINGE BESKÆFTIGELSESGEVINST.	125
Indledning til del IV.	126
KAPITEL 13: Konsekvenser af forringelserne af overførselsindkomssystemet, navnlig af kontanthjælpen: Stigende fattigdom.	127
13.1. Fordeling og fattigdom: Definitioner og påvirkning heraf fra det offentlige.	128
13.1.1: Fattigdom – definition og principielle målestokke?	128
13.1.2: Fattigdomsgrænse.	129
13.2. Stigende fattigdom 1995 til 2018.	131
13.2.1. Fattigdommen fordoblet siden årtusindskiftet.	131
13.2.2. Børnefattigdom.	134

KAPITEL 14: Konsekvenser af forringelserne af tilbagetrækningsordningerne: Stigende social ulighed mht. pensionering og otium.	137
14.1. Stigende social ulighed med hensyn til levealder.	137
14.1.1. Størst indkomst, størst gns. levealder.	138
14.1.2. Længst uddannelse, størst gns. levealder.	140
14.2. Stigende efterløns og pensionsalder rammer socialt skævt.	140
14.2.1. Ufaglærte og faglærte trækker sig tidligere tilbage ned akademikere.	141
14.2.2. Senere tilbagetrækning betyder for arbejderne meget kortere otium.....	143
KAPITEL 15: Beskæftigelseseffekt af dagpengereform og indførelse af starthjælp: Virkelighed eller postulat?.	144
15.1. Tvivlsom beskæftigelseseffekt af dagpengereformen.	144
15.1.1. Finanskrisens beskæftigelsestab først overvundet i 2018.	145
15.1.2. Udfald af dagpengesystemet stilnede først af i 2017.....	146
15.2. Indførelse af starthjælp uden langsigtet beskæftigelseseffekt.....	148
Kapitel 16: AFSLUTNING på rapport II.	150

GENEREL INDLEDNING.

Denne rapport er den anden af tre rapporter, som skal tage temperaturen på velfærden i Danmark efter mere end to årtier med en gennemgående borgerlig økonomisk politik.

Rapporternes sigte: Dokumentation af velfærdsforringelser.

Samlet set er der i de seneste årtier sket en langsom, men fremadskridende udhuling af velfærden både indenfor velfærdsservice, indenfor omfordelingen gennem overførselsindkomster såvel som indenfor finansieringen af velfærden og omfordelingen gennem skattesystemet

Det er formålet med denne rapport, den forudgående samt den følgende at dokumentere denne udvikling og at forsøge at sammenfatte analyser af dens årsager og forløb, dens effekter og følgevirkninger.

Vi vil med andre ord forsøge at gøre en status over "den langsomme nedsmeltning af velfærden" gennem de seneste årtier.

Analysen var oprindeligt planlagt til at omfatte to rapporter, men er nu på grund af materialets omfang opdelt på tre rapporter. Rapporterne er skrevet til at kunne læses hver for sig, hvorfor der er et vist sammenfald mellem de 3 rapporters indledende første kapitel om den borgerlige økonomiske politik

I den forrige, første rapport om "Langsom nedsmeltning af velfærden (I)" redegjordes for, analyseredes og diskuteredes "Udhulingen af velfærdsservice 2001 til 2019" med følgende nærmere indhold:

- Den borgerlige økonomiske politiks angreb på velfærdsstaten og konsekvenserne heraf for udviklingen i de offentlige udgifter som helhed.

Udhulingen af det offentlige forbrug til velfærdsservice i forhold til først velstandsudviklingen henholdsvis efterhånden også i forhold til demografisk træk.

- Standard- og serviceforringelserne på de 4 centrale områder for velfærdsservice: Ældrepleje, folkeskole, børneinstitutioner og sundhedsvæsenet.

I den herværende, anden rapport om "Langsom nedsmeltning af velfærden (II)" vil Udhulingen af overførselsindkomsterne - 1993 til 2019" blive skildret, undersøgt og debatteret nærmere om følgende:

- Den borgerlige økonomiske politiks angreb på velfærdsstaten generelt, den specifikke udmøntning heraf i form af forringelse af på overførselsindkomstsystemet gennem en "neoliberalistisk" arbejdsmarkedspolitik og konsekvensen heraf i form udhuling af overførselsindkomstsystemet 1993 - 2019
- Forringelserne af overførselsindkomstsystemets ene store hovedområde: "Midlertidige indkomsterstøttende ydelser" generelt samt forringelserne specifikt af arbejdsløshedsdagpenge henholdsvis af kontanthjælp
- Forringelserne af overførselsindkomstsystemets andet store hovedområde: "Varige indkomsterstøttende ydelser" generelt samt forringelserne specifikt af tilbagetrækningsordningerne: Efterløn, førtidspension og folkepension.
- Konsekvenserne af forringelserne af overførselsindkomster i form af stigende fattigdom i det danske samfund

I den følgende, tredje rapport om "Langsom nedsmeltning af velfærden (III)" planlægges "Udhulingen af progressionen i skattesystemet - 1993 til 2019" beskrevet, undersøgt og diskuteret nærmere med følgende (foreløbige) indhold:

- Den borgerlige økonomiske politiks angreb på velfærdsstaten generelt, det specifikke angreb på skattesystemet gennem en "neoliberalistisk inspireret" borgerlig skattepolitik samt konsekvensen heraf i form af generel udhuling af skattesystemets provenuskabelse og finansiering af velfærden
- Forringelserne af progressionen i skattesystemet absolutte hovedområde: Indkomstskatten, herunder primært den personlige indkomstskat samt selskabsskatten

- Forringelserne af andre centrale områder i skattesystemet, navnlig ejendomsbeskatningen
- De sociale konsekvenser af den neoliberalistisk inspirerede skattepolitik i form af tilbagerulning af omfordelingen og forøgelse af uligheden i samfundet

Overordnet opbygning af herværende rapport.

Denne herværende, anden rapport er opbygget som følger:

I rapportens del I rekapituleres angrebet på velfærdsstaten generelt fra borgerlig, neoliberalistisk inspireret økonomisk politik siden 90'erne og frem til idag¹

Derefter analyseres offensiven fra en neoliberalistisk inspireret arbejdsmarkedspolitik mod overførselsindkomssystemet 1990 til 2019 og udviklingen i de offentlige overførselsindkomster som helhed siden begyndelsen af 90'erne.

I rapportens del II analyseres angrebet på og forringelsen af ydelser til ledige mm.

Heri analyseres hver for sig udhulingen af de vigtigste former for ydelser til ledige mm: arbejdsløshedsdagpenge, kontanthjælp og kontanthjælpslignende indvandrerlydelser samt (kort) sygedagpenge.

Herefter analyseres i rapporten del III angrebet på og forringelsen af tilbagetrækningsordninger fra arbejdsmarkedet.

Her undersøges hver for sig forringelserne af de væsentligste tilbagetrækningsordninger: Efterløn, førtidspension (og fleksjob) samt folkepension.

Sidst analyseres i del IV dels negative sociale konsekvenser af forringelsen af overførselsindkomsterne i form af stigende fattigdom i Danmark respektive af stigende ulighed mht. tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet, dels analyseres, hvorvidt de tilstræbte beskæftigelseseffekter af "reform" politikken er realiteter eller postulater?

---

¹) Som anført i store træk identisk med kapitel 1 i første rapport om "Udhulingen af velfærdsservice".
<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/langsomnedsmeltning-1-velfaerdsservice.pdf>

Opbygning af del I:

Del I i den herværende rapport består af 4 kapitler.

Indledningsvist gives i kapitel 1 en **oversigt over** den borgerlige, neoliberalistisk inspirerede økonomiske politiks angreb på velfærdsstaten generelt og for, hvorledes det har manifesteret sig i "reform" politikken overordnet set fra begyndelsen af 90'erne til i dag.

Dernæst redegøres i kapitel 2 for, hvorledes en neoliberalistisk inspireret arbejdsmarkedspolitik gennem forringelse af overførselsindkomsterne fra begyndelsen af 90'erne og frem til i dag har sigtet på at øge arbejdskraftudbuddet og presse lønningerne.

Videre gives i kapitel 3 en oversigt over overførselsindkomstsyste­met som helhed og udviklingen heraf og sparepolitikken herimod siden begyndelsen af 90'erne.

Endelig behandles i kapitel 4 tiltag til udhuling af overførselsindkomsterne i almindelighed.

Dels redegøres for udhulingen fra 1990 og frem af kompensationsgraden/købekraften for overførselsindkomsterne i almindelighed gennem "satspuljefradraget".

Og dels beskrives omlægningen i 2016 af refusionen fra stat til kommuner, der presser kommunerne til hurtigere udslusning fra "dyre" overførselsindkomster til "billigere" ordninger – eller helt ud af det sociale sikkerhedsnet.

Strukturen i del II.

Denne rapport's del II består af 4 kapitler og omhandler angrebet på og forringelsen af ydelser til ledige mm.

Dernæst analyseres i kapitel 5 forringelserne i dagpenge og herefter i kapitel 6 og 7 forringelserne i kontanthjælp til henholdsvis indvandrere respektive etnisk fødte danskere.

Videre redegøres i kapitel 8 kort for forringelserne af sygedagpenge og endelig sammenfattes og konkluderes i kapitel 9 på del II.

Opbygning af del III.

Derefter behandles i de næste 3 kapitler angrebet på og forringelsen af tilbagetrækningsordninger fra arbejdsmarkedet.

Dernæst analyseres i kapitel 10 forringelserne i efterløn og herefter i kapitel 11 udhulingen af førtidspension (og fleksjob).

Videre behandles i kapitel 12 forringelser i folkepensionen sygedagpenge og endelig sammenfattes og konkluderes i kapitel 13 på del II.

Strukturen i del IV.

Endelig behandles i denne del negative sociale konsekvenser og effekter af denne borgerlige økonomiske politik på det danske samfund

Først undersøges i kapitel 14 konsekvenserne af forringelserne af midlertidige indkomsterstøttende ydelser, navnlig af kontanthjælpen, i form af stigende fattigdom.

Videre analyseres i kapitel 15, hvilke konsekvenser, som den borgerlige økonomiske politiks forringelser af tilbagetrækningsordningerne, navnlig af efterløns – og folkepensionsalderen, har haft i form af voksende social ulighed med hensyn til muligheder for tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet og med hensyn til længden af otium efter pensionering.

Og endelig diskuteres i kapitel 16, hvorvidt forringelserne af ydelserne for ledige (dagpenge og kontanthjælp) reelt har haft den erklærede effekt: At øge beskæftigelsen.

Tydeliggørelse: Forskellig tidsperiode i første og anden rapport.

Rapport 1 om "Udhulingen af velfærdsservice" omfatter tidsperioden 2001 til 2019, idet neddrogningen af væksten i det offentlige forbrug til velfærdsservice igangsættes efter regeringsskiftet fra SR – regeringen til VK – regeringen i 2001.

Derimod starter forringelserne af omfordelingen i det sociale sikringssystem allerede tidligere under "Nyrup-regeringerne" med henholdsvis arbejdsmarkedsreformerne i 1993 og 1998, hvor bl.a. dagpengeperioden forkortedes.

Ja, man kan tale om, at de allerede starter i 1990, hvor vedtagelsen af udhulingen af overførselsindkomsternes købekraft gennem satsreguleringsloven sker.

Derfor omfatter indeværende rapport en længere tidsperiode end den første rapport, nærmere bestemt perioden 1990/93 – 2019 (i dag).

Afgrænsning: Privatisering og NPM behandles IKKE i disse rapporter.

Neoliberalistiske økonomisk teori og politik indflydelse på økonomisk politik og på fordelingspolitik begyndte for så vidt allerede under Schlüterregeringen i 80'erne.

På grund af plads og tidshensyn berøres dette imidlertid ikke her. ²

Endvidere har privatisering, udlicitering og markedsføring af den offentlige sektor også indgået som en del af den borgerlige økonomiske, neoliberalistisk inspirerede politik fra allerede før årtusindskiftet.

Af hensyn til målretning af denne rapport til den økonomiske udhuling af velfærden er dette imidlertid ikke berørt her. ³

---

²) Der henvises i stedet til Lund, Henrik Herløv: Opgør med neoliberalistisk økonomisk teori og politik, del I. Juni 2017.

<http://www.henrikherloevlund.dk/artikler/Neoliberalistiskekonomiskteoriogpolitik.pdf>

og til Lund, Henrik Herløv: Lund, Henrik Herløv: Neoliberalismen, velfærden og kvalitetsreformen. Nov. 2007.

www.henrikherloevlund.dk/Artikler/Nylibbog.doc

Præcisering: Reformers behandling på overordnet niveau.

Det skal for en god ordens skyld præciseres, at denne rapport omhandler op mod 30 års "reform" – politik med et meget stort antal enkeltreformer. De enkelte reformer behandles derfor på et overordnet niveau – mange underordnede enkeltelementer og detaljer er af hensyn til overskueligheden udeladt. Her henvises gennem noter til uddybende kilder og rapporter-

---

³) Der henvises i stedet til Lund, Henrik Herløv: New Public Management – rehabilitering af markedet. Aug. 2008.

<http://www.henrikherloevlund.dk/artikler/NPMbog.pdf> og til

Lund, Henrik Herløv: Nyliberalismen i Danmark og den offentlige sektor, s. 323 – 352 i Lundkvist, Anders (red.): Dansk nyliberalisme. Forlaget Frydenlund. 2009.

**DEL I:
ANGREB
PÅ OVERFØRSELS
INDKOMSTSYSTEMET
1990 - 2019.**

Indledning til del I.

I den følgende del vil vi søge at dokumentere gennemslaget i de seneste årtier af den neoliberalistisk inspirerede borgerlige økonomiske politik i form af fremadskridende udhuling af velfærdsstatens sociale sikkerhedsnet: Overførselsindkomsterne.

Denne del består af 4 kapitler.

Indledningsvist gives i kapitel 1 en **oversigt over** den borgerlige, neoliberalistisk inspirerede økonomiske politiks angreb på velfærdsstaten generelt og for, hvorledes det har manifesteret sig i "reform" politikken overordnet set fra begyndelsen af 90'erne til i dag.

Dernæst redegøres i kapitel 2 for, hvorledes en neoliberalistisk inspireret arbejdsmarkedspolitik gennem forringelse af overførselsindkomsterne fra begyndelsen af 90'erne og frem til i dag har sigtet på at øge arbejdskraftudbuddet og presse lønningerne.

Videre gives i kapitel 3 en oversigt over overførselsindkomstsystemet som helhed og udviklingen heraf og sparepolitikken herimod siden begyndelsen af 90'erne.

Endelig behandles i kapitel 4 tiltag til udhuling af overførselsindkomsterne i almindelighed.

Dels redegøres for udhulingen fra 1990 og frem af kompensationsgraden/købekraften for overførselsindkomsterne i almindelighed gennem "satspuljefradraget".

Og dels beskrives omlægningen i 2016 af refusionen fra stat til kommuner, der presser kommunerne til hurtigere udslusning fra "dyre" overførselsindkomster til "billigere" ordninger – eller helt ud af det sociale sikkerhedsnet.

KAPITEL 1: Velfærdsstaten under angreb fra borgerlig økonomisk politik.

1.1. En borgerlig økonomisk politisk offensiv mod velfærdsstaten.

I de seneste årtier har velfærdsstaten været under angreb.

Angrebet har manifesteret sig i en gradvis udhuling af velfærden – en udvikling, der startede allerede i 90'erne, men tog fart efter årtusindskiftet og som for alvor har præget velfærdsudviklingen efter finanskrisen.

Motor for denne udvikling har været en i perioden fremherskende borgerlig økonomisk politik.⁴

De borgerlige regeringer fra 2001 til 2011 og fra 2015 til idag har været frontløbere for denne forringelses – og sparepolitik ihærdigt sekunderet af arbejdsgiverorganisationer, borgerlige tænketanke og borgerlige medier.

MEN: Socialdemokratisk ledede regeringer har også før en sådan neoliberalistisk inspireret økonomisk politik.

SRSF/SR – regeringen fra 2012 til 2015 bekendte sig i sit regeringsgrundlag ligefrem til at videreføre den borgerlige økonomiske politik.⁵

Og Socialdemokratiets politiske drejning over mod en neoliberalistisk inspireret reformpolitik på arbejdsmarkedsområdet begyndte allerede under "Nyrup – regeringerne" 1993 – 2001.

---

⁴) For en uddybning og kritik heraf, se Lund, Henrik Herløv: Opgør med neoliberalistisk økonomisk teori og politik. Juni 2017. <http://www.henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Neoliberalistiskekonomiskteoriogpolitik.pdf>

⁵) Jf. SRSF – regeringen: Et Danmark der står sammen – regeringsgrundlag, s. 9. oktober 2011. http://www.stm.dk/publikationer/Et_Danmark_der_staar_sammen_11/Regeringsgrundlag_okt_2011.pdf

1.1.1 Neoliberalistisk ideologi har været klangbunden for borgerlig økonomisk politik.

Baggrunden for, at det i Danmark kommer til en borgerlig økonomisk politiske offensiv mod velfærdsstaten, skal søges i en stærk ideologisk påvirkning fra neoliberalistisk ideologi og teori fra 90'erne og frem.⁶

Allerede i 80'erne begyndte danske borgerlige politikere og økonomer at blive påvirket af neoliberalistisk økonomisk teori og politik navnlig fra USA og Storbritannien⁷, hvilket efterhånden resulterede i en bredere tilslutning i den borgerlige lejr til ideologiske mål om at inddæmme, beskære og markedsføre velfærdsstaten⁸.

Disse mål begyndte de borgerlige partier for alvor at realisere, da regeringsmagten ved valget i 2001 skiftede til borgerlig side.

Det har ikke mindst været stærke neoliberalistiske strømninger i arbejdsgiverorganisationerne, i borgerlige medier og i borgerlige tænketanke som CEPOS, der har bidraget til at oparbejde, udbygge og målrette politisk konsensus i den borgerlige lejr imod velfærdsstaten.

Men også det forhold, at neoliberalistisk økonomisk teori og ditto løsningsmodeller har vundet indpas i mainstream – økonomisk tænkning i Danmark har været centralt for den videre udbredelse heraf i borgerlig økonomisk politik.

På denne baggrund er efterhånden blevet etableret et borgerligt økonomisk politisk paradigme om, at velfærden og den offentlige sektor skulle inddæmmes og beskæres til fordel for skattelettelse, øget privat forbrug og mere privat produktion.⁹

---

⁶) For en uddybning og kritik heraf, se Lund, Henrik Herløv: Neoliberalismen og velfærden.

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Nylibbog.doc>

⁷) Jf. Lund, Henrik Herløv: Neoliberalismen i Danmark og den offentlige sektor, s. 323 – 352 i Lundkvist, Anders (red.): Dansk nyliberalisme. Frydenlund, København, 2009. https://www.saxo.com/dk/dansk-nyliberalisme_anders-lundkvist_haeftet_9788778877383

⁸) Jf. Anders Fogh Rasmussen: Fra socialstat til minimalstat. 1993.

http://kurser.lobner.dk/TeX/Old_stuff/minimalstat/minimalstat.pdf

⁹) Jf. Lund, Henrik Herløv og Poul Thøis Madsen: Fra videnskab til ideologi – om højredrejningen af dansk økonomisk tænkning. Kritisk Debat, 2011.

http://www.kritiskdebat.dk/print_2.php?item_id=1015

OG: Så dominerende har dette neoliberalistiske paradigme siden 80'erne været i samfundsdebatten og i den økonomiske tænkning, at også Socialdemokratiet i betydelig grad har været inficeret af neoliberalistiske løsningsmodeller, begyndende allerede i 90'erne og fortsættende helt frem til 10'erne.¹⁰

Den neoliberalistiske påvirkning af det danske socialdemokrati – og af andre europæiske socialdemokratier - har – jævnfør kapitel 2 - navnlig været formidlet via det engelske "New Labour" 's tilsyneladende succes i 90'erne med at erobre regeringsmagten ved at indoptage neoliberalistisk politik.

1.1.2. Et maskeret og snigende angreb på velfærdsstaten.

Neoliberalistisk inspireret økonomisk tænkning og politik har således spillet en central rolle for den førte økonomiske politik fra 90'erne og frem.

MEN: En mere liberalistisk samfundsmodel og en tilbagerulning af velfærdsstaten er af de borgerlige kræfter alligevel sjældent blevet sat direkte og åbent på den politiske dagsorden.

Det har de borgerlige partier så vidt som muligt undladt for ikke at udfordre den brede befolkning til modstand mod projektet.

Tværtimod er implementeringen af den borgerlige økonomiske politik fra de borgerlige partier sket under erklæret påberåbelse af at ville "fremtidssikre velfærden" ved at effektivisere og "reformere" den.¹¹

Og man har gradvist vænnet befolkningen til sådanne reelt velfærdsforringende forandringer ved at implementere politikken gennem enkeltstående "reformer" og besparelser dvs. ved langsomt fra tid til anden at "skære endnu en skive af pølsen".

---

¹⁰) Jf. Lund, Henrik Herløv: Helle Thorning Schmidt – New Labour i Danmark. Sept. 2005.
<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/ThorningSchmidt.doc>

¹¹) Jf. VK – regeringen, DF, S og RV: "Velfærdsreformen", s 9. 2006.
<https://bm.dk/media/6546/aftale-om-fremtidig-indvandring-2006.pdf>

Dette maskerede og snigende angreb på velfærdsstaten har siden 2001 været fremgangsmåden både i de enkelte regerings tid og på tværs af de forskellige regeringer i perioden.

1.2. Overordnede angrebsmål for borgerlig økonomisk politik vedr. velfærden.

Den borgerlige økonomiske politik, der har været ført siden begyndelsen af årtusindet, har sat ind på en opbremsning af velfærden på 4 felter:

- 1) Den hidtidige vækst i de offentlige udgifter skulle først bremses og dernæst skulle de på længere sigt nedskæres.
- 2) Væksten i det offentlige forbrug til velfærdsservice skulle i første omgang sænkes til under velstandsstigning og så i anden omgang til under det demografiske træk.
- 3) Den samfundsmæssige omfordeling via overførselsindkomster skulle først svækkes og siden rulle tilbage.
- 4) Og samtidig skulle skattelettelser reducere progressionen i og omfordelingen via skattesystemet og samtidig skulle finansieringen af velfærden gennem lempelserne undermineres og velfærdsbesparelser fremtvinges.

1.2.1. Beskæring af offentlige udgifter.

Det første mål om først at bremse udbygningen af offentlige udgifter som helhed og siden presse de offentlige udgifter tilbage har siden 90'erne været et overordnet ideologisk mål for den borgerlige økonomiske politik i Danmark.¹²

Det har markedsført med henvisninger til, at "Danmark har (et af) verdens højeste udgiftstryk og verdens største offentlige sektor". Med andre ord begrundet i postulatet om, at udgiftstrykket er for højt og den offentlige sektor for stor og at de begge må bringes ned.

Virkemidler til at opnå dette har i den borgerlige (og socialdemokratiske) økonomiske politik i første omgang især privatisering, udlicitering og markedsføring af offentlig opgavevaretagelse¹³.

Men i anden omgang har en sparepolitik overført de offentlige udgifter til velfærd efterhånden taget over som primært virkemiddel dels i det offentlige forbrug og dels i overførselsindkomstsyste­met. Det er det sidste, som vi – som anført - vil beskæftige os med i indeværende rapport.

1.2.2. Sparepolitik overfor velfærdsservice.

Den borgerlige økonomiske politiks andet mål har handlet om sparepolitik overfor det offentlige forbrug og de velfærdsserviceydelser, som det offentlige i den skandinaviske model tilbyder borgerne mere eller mindre universelt.¹⁴

---

¹²) Jf. Anders Fogh Rasmussen: Fra socialstat til minimalstat. 1993.

http://kurser.lobner.dk/TeX/Old_stuff/minimalstat/minimalstat.pdf

¹³) Emnet privatisering, udlicitering og anden form for NPM berøres – som anført i indledningen - i øvrigt ikke her. Der henvises i stedet til Lund, Henrik Herløv: New Public Management – rehabilitering af markedet. Aug. 2008.

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/NPMbog.pdf>

¹⁴) Jf. Lund, Henrik Herløv: Langsom nedsmeltning af velfærden (I): Udhulingen af velfærdsservice 2001 – 2018.

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/2019/03/Langsomnedsmeltning-2-overfoerselsindkomster-2.pdf>

Denne sparepolitik overfor det offentlige forbrug iværksættes efter magtskiftet til de borgerlige i 2001 og fortsætter og intensiveres i årene fremefter, også under SRSF - regeringen.

Historisk har sparepolitikken først sat i 00'erne ind omkring at bremse stigningstakten i det offentlige forbrug til velfærdsservice, således at den efterhånden tvinges ned under stigningstakten i velstandsudviklingen og velfærden hermed halter efter velstandsstigningen.

Senere har man i 10'erne taget det skridt videre ikke at lade realvæksten i udgifterne til velfærdsservice modsvare det demografiske træk, således at standarden i velfærdsydelse langsom udhules.

Dette behandlede – som fremgået – i den første rapport i denne serie.

1.2.3. Indskrænkning af omfordelingen gennem forringelse af overførselsindkomsterne.

Det tredje mål om at tilbagerulle omfordelingen til fordel for de svageste i samfundet har ikke mindst handlet om at forringe overførselsindkomsterne.

Det borgerlige økonomiske politisk angreb er hermed – under påberåbelse af at øge motivationen til at arbejde og beskæftigelsen - resulteret i en langsom, men støt fremadskridende udhuling af det sociale sikkerhedsnet i form af overførselsindkomsterne til de økonomisk dårligst stillede: Dagpenge, kontanthjælp, efterløn og førtidspension.

Dette er som beskrevet emnet for indeværende rapport.

1.2.4. Indskrænkning af omfordelingen og underminering af velfærden gennem forringelse af progressionen i skattesystemet.

Et hovedvirkemiddel for tilbagerulningen af velfærden har for det fjerde været skattereformer med omfattende skattelettelser.

Skattelettelserne har dels indgået i angrebet på fordelingspolitikken ved at svække progressionen i skattesystemet igennem alt overvejende at lette skatten for de højere indkomster. Men dels har skattelettelserne undergravet finansieringen af velfærden, hvorved tilbageholdenhed med og besparelser på velfærden igen er blevet nødvendiggjort og begrundet.

Dette generalangreb på omfordelingen og velfærdsudgifterne iværksattes så småt allerede under SR – regeringen i 90'erne, men tog for alvor fart under de borgerlige regeringer efter årtusindskiftet. Men skattelettelsespolitikken blev langt hen ad vejen videreført af SRSF – regeringen.

Dette angreb på skattesystemet vil – som nævnt foran – være emnet for den sidste og tredje rapport i denne serie af 3 rapporter.

KAPITEL 2: Offensiv mod overførselsindkomster fra neoliberalistisk arbejdsmarkedspolitik 1990 til 2019.

Den førte borgerlige økonomiske politik i Danmark har siden begyndelsen af 90'erne indebåret et fremadskridende angreb på overførselsindkomstsystemet og derigennem på omfordelingen fra rigere til fattigere i det danske samfund.

Den ene overførselsordning efter den anden er blevet forringet gennem en neoliberalistisk og udbudsøkonomisk inspireret arbejdsmarkedspolitik, udmøntet i en række "reformer", hvor ordet reformer ikke har haft noget med ordets egentlige betydning = forbedring at gøre, men i stedet har handlet om forringelse af overførselsindkomsterne.

Disse "reformer" startede allerede i 90'erne for dagpenge og kontanthjælp vedkommende, fortsatte i 00'erne nu med særligt fokus på efterløn og pension og er senest i 10'erne blevet udvidet til også at omfatte også førtidspension, fleksjob og sygedagpenge.

I dette kapitel beskrives, hvorledes en i perioden ført neoliberalistisk inspireret arbejdsmarkedspolitik har angrebet overførselsindkomstsystemet på forskellige felter og hvilke konsekvenser, det har haft for det sociale sikkerhedsnet i det danske samfund.

I første afsnit redegøres for, hvorledes en neoliberalistisk inspireret arbejdsmarkedspolitik generelt har søgt at omdefinere overførselsindkomsternes funktion fra at have et forsørgelsesformål (welfare) til at have et "arbejdspligt" formål (workfare).

Dernæst analyseres i andet afsnit de angrebsfelter, hvor den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik særligt har sat ind mod overførselsindkomsterne og det tidsmæssige forløb af og udvikling i "reformerne".

2.1.: Skift fra "welfare" til "workfare".¹⁵

2.1.1. Udbudsøkonomi og workfare – politik.

Baggrunden for det tiltagende angreb på overførselsindkomssystemet fra 90'erne og frem må søges i et skifte, som navnlig i 80'erne sker i den fremherskende økonomiske teori og deraf følgende økonomiske politik.

Her trænger neoliberalismen frem på bekostning af keynesianismen og som led heri en vinder en udbudsøkonomisk tænkning og politik frem¹⁶, hvilket manifesterer sig i arbejdsmarkedspolitikken i bred forstand dvs. inkl. i socialpolitikken.¹⁷

Hovedmålsætninger for denne neoliberalistiske økonomiske – politik har været at begrænse varighed og størrelse af overførselsindkomsterne – og navnlig af ydelserne til ledige – som et vigtigt virkemiddel til at øge arbejdskraftudbuddet og derigennem i sidste ende at presse lønudviklingen.

Den neoliberalistiske økonomiske politiks fokusering herpå hænger sammen med, at det i den tilgrundliggende udbudsøkonomiske teori¹⁸ hævdes, at det er overførselsindkomsterne i bred forstand, men navnlig ydelserne til ledige, som lægger en undergrænse for lønnen på arbejdsmarkedet.¹⁹

---

¹⁵) Dette afsnit trækker på Lund, Henrik Herløv: Fra welfare til workfare. Dec. 2012.

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/MetteFrederiksenfrawelfaretilworkfare.pdf>

¹⁶) For en uddybning og kritik heraf, se Lund, Henrik Herløv: Opgør med neoliberalistisk økonomisk teori og politik, del I. Juni 2017.

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Neoliberalistiskoekonomiskteoriogpolitik.pdf>

¹⁷) For en uddybning og kritik heraf, se Lund, Henrik Herløv: Fra welfare til workfare. Dec. 2012.

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/MetteFrederiksenfrawelfaretilworkfare.pdf>

¹⁸) Uddybes i Lund, Henrik Herløv: Opgør med neoliberalistisk økonomisk teori og politik, del I.

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Neoliberalistiskoekonomiskteoriogpolitik.pdf>

¹⁹) Jf. Det Økonomiske Råd: Dansk Økonomi Efterår 2015, kap. III: Indkomstoverførsler med fokus på kontanthjælp, s. 202.

<https://dors.dk/vismandsrapporter/dansk-oekonomi-efteraar-2015/kapitel-iii-indkomstoverfoersler-fokus-paa>

Derfor presser den borgerlige økonomiske politik fra begyndelsen af 90'erne på for et skifte i arbejdsmarkeds – og socialpolitikken væk fra det hidtidige ”forsørgelsesprincip” (Welfare) og over til et princip om ”arbejdsplicht” (workfare).

Dette principielle skifte i målet for overførselsindkomstsyste­met udmøntes i en række neoliberalistiske reformer med det formål at en sådan forringelse af overførselsindkomstsyste­met og navnlig af ydelserne til ledige, at det ifølge udbudsøkonomisk tænkning markant vil øge arbejdskraftudbuddet og dermed presse lønningerne på arbejdsmarkedet ned.²⁰

Tabel: Sammenligning af welfare og workfare.²¹

	WELFARE (forsørgelse)	WORKFARE (arbejdspolitik)
Grundlag	Rettighedsbaseret	Pligtbaseret
Ansvar for sociale begivenheder	Samfundets ansvar	Individualisering af ansvar
Mål	Sikre levevilkår	Sikre arbejdsmarkeds-integration, arbejdsudbud og lavere socialudgifter
Middel	Rimelige forsørgelses­ydelser	Reducerede ydelser og øgede krav og kontrol

²⁰) Uddybes i Lund, Henrik Herløv: Opgør med neoliberalistisk økonomisk teori og politik, del I.
<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Neoliberalistiskoeconomiskteoriogpolitik.pdf>

²¹) Egen bearbejdning af Thorfing, Jacob: Fra 'welfare til workfare': Nye udfordringer for velfærdsprofessionerne, s 6. Gjallerhorn – tidsskrift for professionsuddannelser nr. 10, 2009.

2.1.2. Neoliberalismens indpas i borgerlige partier og i socialdemokratierne.

Bag forringelsespolitikken overfor overførselsindkomssystemet fra 90'erne og frem ligger altså neoliberalistiske, herunder udbudsøkonomiske, økonomiske teorier og politikker.

Denne ideologi vinder allerede i 80'erne indpas i borgerlige politiske partier i Europa. Men væsentligt for, at "workfare"-tilgangen i arbejdsmarkedets – og socialpolitikken fra 90'erne og frem yderligere udbredes er, at neoliberalistiske løsningsmodeller ikke bare vinder indpas og udbredelse i den borgerlige lejr, men også i 90'erne og frem i vid udstrækning overtages af og spredes i socialdemokratierne i Europa.

Det sker navnlig med inspiration fra Storbritannien. I Storbritannien blev den neoliberalistiske tilgang allerede i 80'erne i vid udstrækning overtaget og videreført af Tony Blairs "New Labour".

Herefter inspirerede denne "blandingsideologi" af socialdemokratisme og neoliberalisme efter Labours valgsejre i 90'erne de øvrige europæiske socialdemokratier, herunder til det danske socialdemokrati, som en strategi til at vinde regeringsmagten.

Dette førte til en lang række socialdemokratier vidtstrakte accept af og inkorporering af neoliberalistiske løsningsmodeller og markedstænkning under betegnelsen "Den tredje vej".²²

2.1.3. "Workfare - politik" i Danmark.

Også det danske Socialdemokrati overtager under Poul Nyrups lederskab i 90'erne i betydelig udstrækning det britiske New Labours neoliberalistisk inspirerede tilgang til arbejdsmarkedspolitikken.

---

²²) Jf. Lund, Henrik Herløv: New Labour i Danmark. 2005.

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/ThorningSchmidt.doc>

Det sker i det danske socialdemokrati ikke mindst gennem en omformulering og omprioritering af partiets historiske slogan om "ret og pligt" – en omformulering som ikke mindst partiets nuværende leder, Mette Frederiksen, på dette tidspunkt står for.

Med omformuleringen lægges netop øget vægt på pligten – til at arbejde og dermed på tiltag, der øger motivationen til at arbejde og øge udbuddet af arbejdskraft.²³

Den arbejdsmarkedspolitik, som udmunder af denne målforskydning, har dermed fokus på at presse ledige til hurtigere at søge – og tage – job.

Dermed kommer de såkaldte "midlertidige indkomsterstattende ydelser" særligt i fokus for denne neoliberalistisk inspirerede arbejdsmarkedspolitik. Og et særligt centralt angrebsmål udgør de specifikke ydelser til ledige, arbejdsløshedsunderstøttelse og kontanthjælp,

Denne neoliberalistisk inspirerede arbejdsmarkedspolitik er - startende i 90'erne og fortsættende igennem 00'erne frem til ind i 10'erne – blevet udmøntet i en række såkaldte arbejdsmarkeds-/sociale-/integrations"reformer", hvor en central ingrediens har været udhuling af overførselsindkomssystemerne.²⁴

2.2: Fokuspunkter for og forløb af neoliberalistisk inspireret arbejdsmarkedspolitik i Danmark.

Den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik i Danmark udmøntes i forskellige typer af reformer. I det følgende afsnit gives en oversigt herover, dels "artsvist" opdelt efter reformernes angrebsfelter, dels af det tidsmæssige forløb og udvikling af forringelsespolitikken, herunder hvilke politiske kræfter der er drivende og medvirkende til denne politik.

²³) For en uddybning og kritik heraf, se Lund, Henrik Herløv: Fra welfare til workfare.

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/MetteFrederiksenfrawelfaretilworkfare.pdf>

²⁴) Dette er en opdatering af Lund, Henrik Herløv: Generalangreb på overførselsindkomssystemet. 22.02.13.

<http://www.henrikherloevlund.dk/artikler/Generalangreboverfoerselsindkomster2.pdf>

2.2.1. Angrebsfelter overfor overførselsindkomster i Danmark.

Forringelsespolitikken overfor overførselsindkomsterne har nærmere bestemt haft 3 centrale ”angrebsfelter”:

- 1) Forringelse af overførselsindkomsters kompensationsgrad/købekraft i forhold til lønningerne og/eller konkret nedskæring af satserne for ydelserne.
- 2) Forringelse af adgangen til/varigheden af ydelser til ledige (dagpenge og kontanthjælp).
- 3) Indskrænkning/lukning af adgangen til tilbagebetalingsordninger m.v. (efterløn, førtidspension og folkepension).

2.2.2. Tidsmæssigt hovedforløb af reformerne.

Ligesom de neoliberalistiske arbejdsmarkedsreformer således efter deres angrebsfelt falder indenfor 3 hovedgrupper, er der tidsmæssigt til en vis grad også tale om, at bestemte typer af reformer er fremherskende i bestemte epoker (10 år).

Dette er dog ikke uden undtagelse, idet forskellige typer af reformer i nogen udstrækning også gennemføres samtidig eller overlapper hinanden.

Der er også forskelle på, om socialdemokratisk ledede eller borgerlige regeringer har den udfarende rolle. I sidste nævnte tilfælde er det hyppigt, men dog ikke altid med Socialdemokratiet som forligspartner.

En type forringelse af overførselsindkomsterne som er gennemgående i hele perioden fra 1990 og frem til 2019 er udhuling af overførselsindkomsternes kompensationsgrad/købekraft i forhold til lønningerne. Dette indledes allerede i 1990 i og med, at det sammen med satspuljeloven vedtages en fast, årlig mindreregulering af overførselsindkomsterne og fortsætter som anført i hele perioden frem til 2019.

Men oven heri kommer yderligere udhuling af specifikke overførselsindkomsters ydelsessatser fra tid til anden kommer op igen igennem hele perioden fra 1990 til 2018, f. x af dagpenge for unge navnlig i 90'erne og af kontanthjælp for indvandrere og i almindelighed især i 00'erne.

Herudover kan der som sagt konstateres en vis overordnet udvikling i den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik med hensyn til, hvilke angrebsfelter der er særligt fremtrædende i henholdsvis 90'erne, 00'erne og 10'erne:

Under de socialdemokratisk ledede "Nyrup – regeringer" i 90'erne og frem handler arbejdsmarkedspolitikken om at stramme og forringe ydelser til ledige.

Det er navnlig i 90'erne arbejdsløshedsdagpengene – og især dagpengeperioden – som er i fokus, men efter årtusindskiftet videreføres stramningen heraf af de borgerlige regeringer i 00'erne, hvilket kulminerer i 2010 med en ny, yderligere reduktion i dagpengeperioden.

Men med de mange socialdemokratisk gennemførte stramninger af dagpengene i 90'erne, skifter fokus for den videre neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik i 00'erne - under borgerlige regeringer - i højere grad mod at stramme op for kontanthjælpen.

Efter at også en kraftig forringelse af kontanthjælpen er gennemført, så skifter fokus i sidst i 00'erne og i begyndelsen af 10'erne igen - nu mod at stramme og forringe tilbagetrækningsmulighederne fra arbejdsmarkedet.

Dette sker – begyndende sidst i 00'erne - først overfor de aldersbetingede tilbagetrækningsordninger (efterløn, folkepension). Her er borgerlige i regeringssædet, men der er i betydelig grad, om end ikke fuldt og helt socialdemokratisk medvirken.

Dernæst rettes fokus i den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik i begyndelsen af 10'erne mod i form af de erhvervsevne-/helbreds-betingede tilbagetrækningsordninger (førtidspension og sygedagpenge).

I denne fase spiller Socialdemokratiet under SRSF – regeringen igen en central rolle for gennemførelsen af den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik.

KAPITEL 3: Overførselsindkomsterne som helhed og sparepolitikken herimod 1990 til 2019.

Formålet med dette kapitel er at give et generelt økonomisk overblik over overførselsindkomstsystemet og hvilke konsekvenser ”reformpolitikken” overordnet set har haft for den samlede udvikling heri.

I første afsnit beskrives størrelse og sammensætning af overførselsindkomsterne.

Dernæst redegøres i andet afsnit for overordnede tendenser i udviklingen i de samlede udgifter til overførselsindkomster 2000 til 2017.

Videre analyseres i tredje afsnit kort udviklingen i de forskellige hovedkategorier af overførselsindkomster og de besparelser, som sker på en række overførselsindkomster.

Endelig diskuteres i fjerde afsnit, hvorledes forringelses – og sparepolitikken har presset et stort antal borgere ud af overførselsindkomstsystemet som helhed.

3.1. Størrelse og sammensætning af overførselsindkomsterne.

Overførselsindkomsterne udgjorde i 2017 i alt 353½ mia. kr. (2017 priser) svarende til ca 1/3 af de samlede offentlige udgifter.

Overførselsindkomster fra det offentlige har – som foran omtalt - traditionelt været opdelt i 3 hovedtyper ²⁵:

1) Ydelser, hvis formål er at sikre borgerne en midlertidig forsørgelse ved afbrydelse i erhvervsarbejde (bl.a. arbejdsløshedsdagpenge, kontanthjælp, sygedagpenge, aktiveringsydelser og SU).

2) Ydelser, der skal sikre en varig forsørgelse ved ophør af erhvervsarbejde (bl.a. folkepension, efterløn og førtidspension)

3) Ydelser, der skal udjævne forsørgerbyrden (fx børnefamilieydelse, boligsikring o. l.)

Udgifter til folke – og tjenestemandspension samt efterløn udgjorde næsten halvdelen de samlede udgifter i 2017 til overførselsindkomster.

Herudover tilhører de 4 største poster alle gruppen af midlertidige indkomsterstättende ydelser:

- Arbejdsløshedsdagpenge og kontanthjælp =	ca. 12½ pct.
- Førtidspension =	ca. 11½ pct.
- Syge – og barselsdagpenge =	ca. 8 pct.
- SU =	ca. 6 pct.

²⁵) Jf. Plovsing, Jan: Overførselsindkomster. DST, 1998.

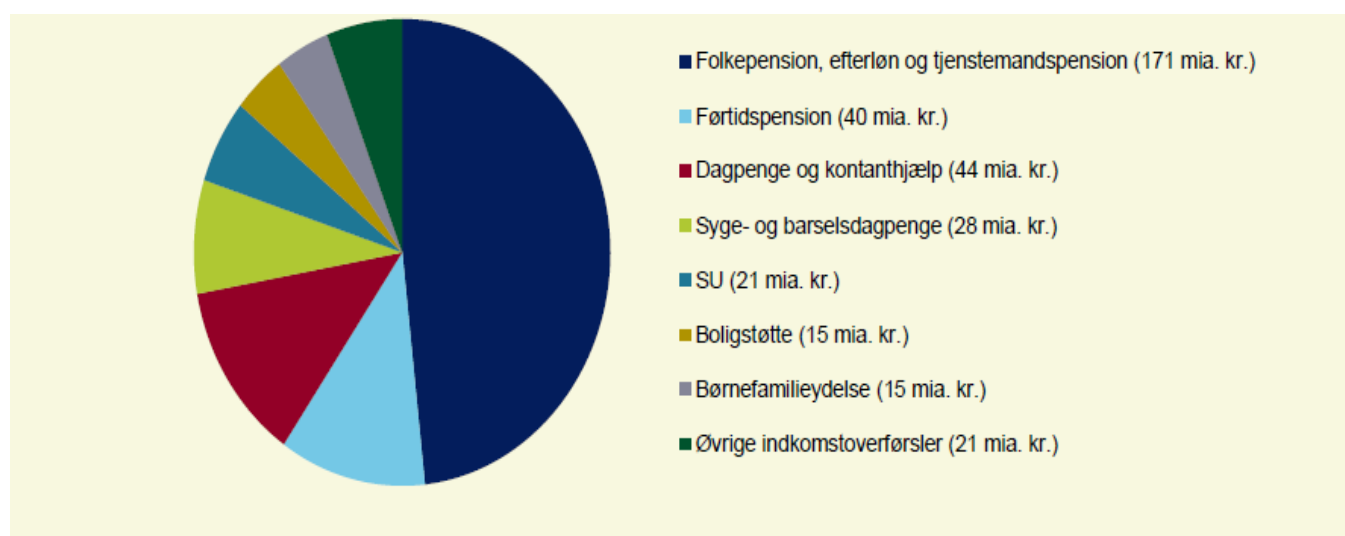
<https://www.dst.dk/ext/105174892/0/formid/1998-Overfoerselsindkomster--pdf>

og jf. Danmarks Statistik: Sammenhængende socialstatistik. 2014.

<https://www.dst.dk/da/TilSalg/Forskningsservice/Dokumentation/hoejkvalitetsvariable/sammenhaengende-socialstatistik>

Bemærk, at Danmarks Statistik jf. ovenstående er ophørt med denne opdeling i 2007.

Figur: Udgifter til indkomstoverførsler 2017.²⁶

Anm.: Øvrige indkomstoverførsler omfatter blandt andet udgifter til grøn check (ca. 4¼ mia. kr.) samt øvrige sociale overførsler i form af fx børnetilskud og godtgørelse for tabt arbejdsfortjeneste.

3.2. Udvikling i udgifterne til overførselsindkomsterne som helhed 2000 til 2017.

Overførselsindkomsterne er målt i faste priser steget med 29 ¼ mia. kr. fra 2000 til 2017 (2017 – priser). Det svarer til en stigning på godt 1 ¾ mia. kr. om året i gennemsnit.

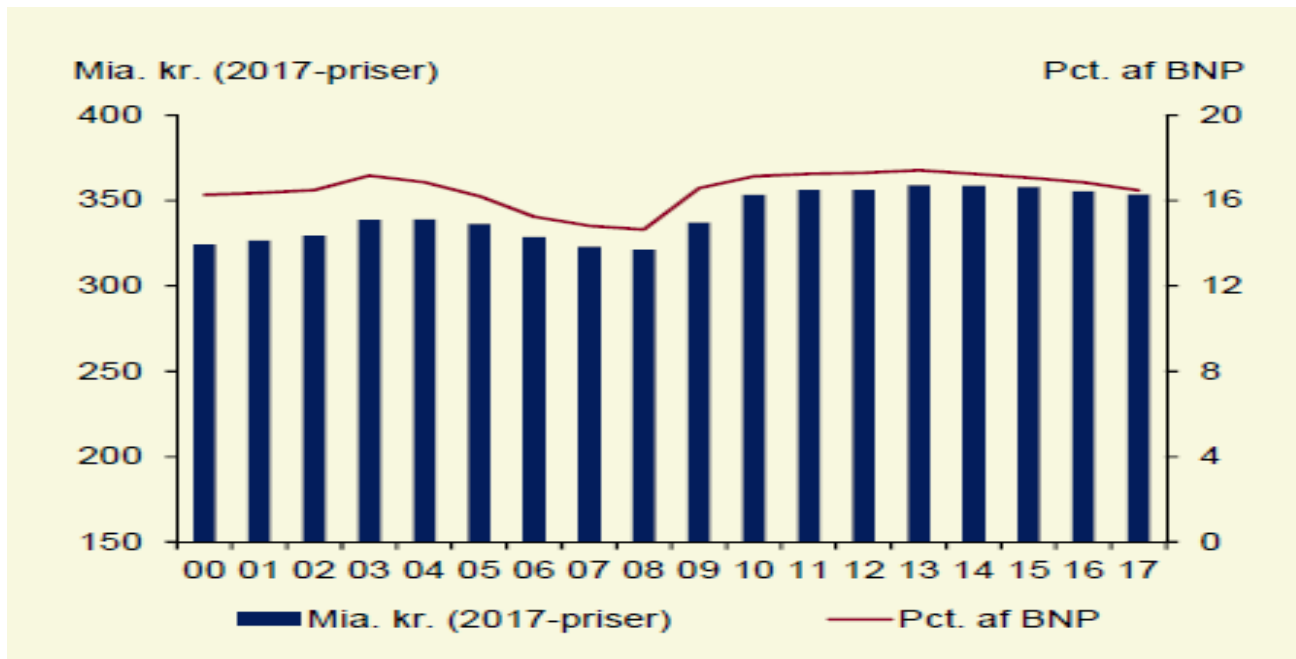
Set over den samlede periode har stigningen udgjort godt pct. svarende til godt ½ pct. årligt.

Men overførselsindkomster har som andel af BNP stort set ligget på samme niveau i denne periode, idet de i 2000 udgjorde 16 ¼ pct. af BNP og i 2017 lå på 16½ pct. af BNP.

²⁶) Kilde: Finansministeriet: "Økonomisk analyse af udviklingen i de offentlige udgifter fra 2000 til 2017, s. 23. Maj 2018.
<https://www.fm.dk/oekonomi-og-tal/oekonomisk-analyse/2018/udviklingen-i-de-off-udgifter-fra-2000-til-2017>

Udgifterne til indkomstoverførsler er som helhed altså stort set steget i samme takt som BNP dvs. de kun lige fulgt med velstandsstigningen, jf. nedenstående figur.

Udgifter til indkomstoverførsler 2000 – 2017, faste 2017 priser og pct. af BNP. ²⁷

Set i forhold til den demografiske udvikling er overførselsindkomsterne også kun lige fulgt med befolkningsudviklingen, idet befolkningstallet årligt i gennemsnit er steget med lidt under ½ pct. i perioden.

Men i den forbindelse skal den ændrede sammensætning af befolkningen i perioden også tages i betragtning, idet antallet af pensionister er steget stærkt og hermed udgifterne til pension.

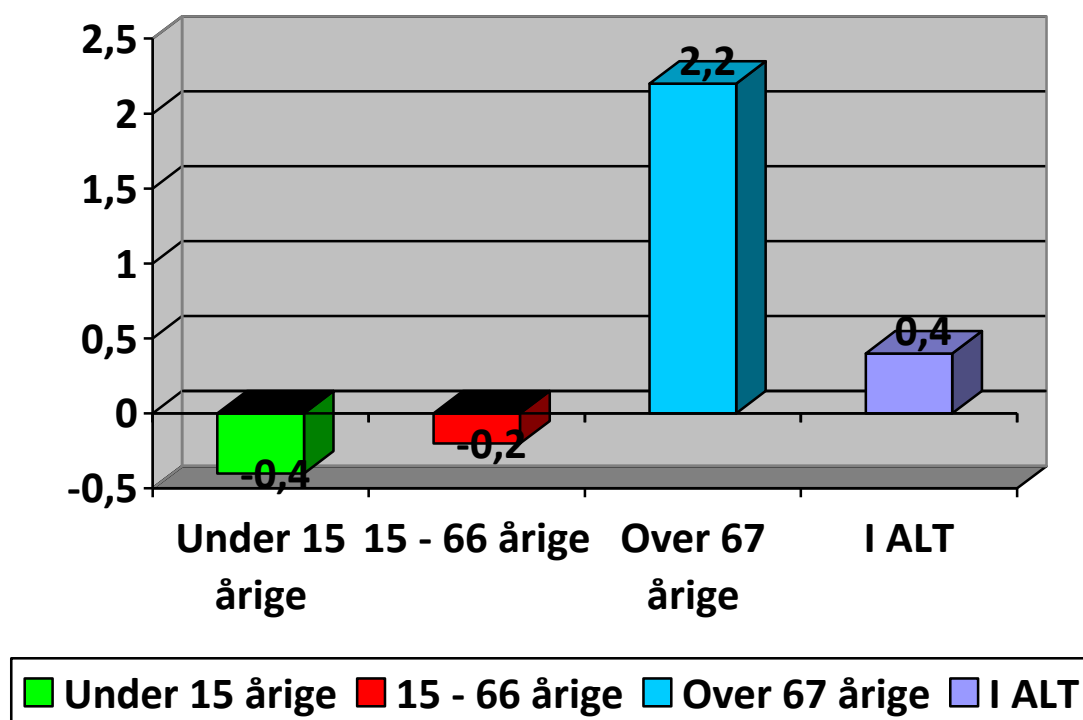
Nærmere bestemt er antallet af ældre over 66 år vokset med 2,2 pct. i gennemsnit siden år 2000.

²⁷) Kilde: Finansministeriet: Foran nævnte analyse af offentlige udgifter, s. 24.

<https://www.fm.dk/oekonomi-og-tal/oekonomisk-analyse/2018/udviklingen-i-de-off-udgifter-fra-2000-til-2017>

Figur: Årlig gns. vækst 2000 – 2017 i aldersfordelt befolkning.²⁸

MEN: Tages imidlertid den ændrede befolkningssammensætning med en stærk stigning i antallet af udgiftskrævende pensionister i betragtning kan udgifterne til overførselsindkomster som helhed ikke siges at være holdt trit med befolkningsudviklingen.

²⁸) Kilde: Danmarks Statistik: Statistikbanken, FOLK2.

<http://www.statistikbanken.dk/folk2>

3.3. Udgiftsudvikling indenfor hovedkategorier af overførselsindkomster: Forringelses – og sparepolitikens nedslagspunkter.

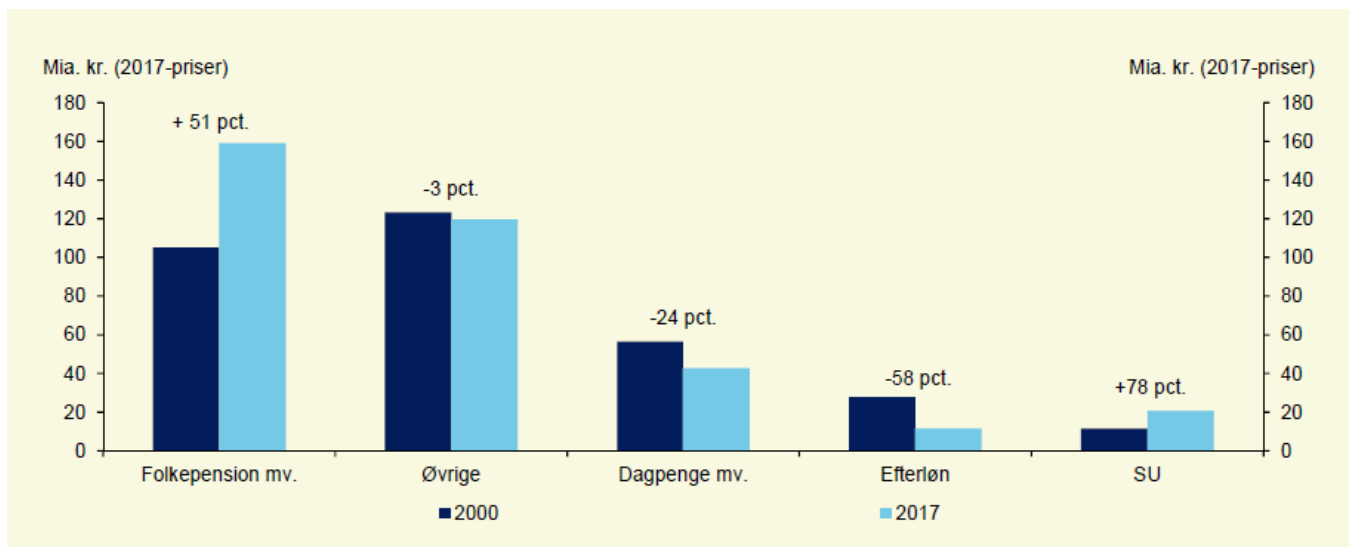
Selvom udgifterne til folkepension er steget i perioden, er dette langt hen ad vejen blevet opvejet af, at udgifter til andre former for overførselsindkomster, navnlig til dagpenge og efterløn, modsat er stærkt reduceret.

Forskellige faktorer har spillet ind på udviklingen i udgiftsniveauet for overførselsindkomsterne.

Som beskrevet har både befolkningsudviklingen og reformpolitikken haft væsentlig betydning, men for nogle overførselsindkomsters vedkommende herudover også ledighedsudviklingen.

Både reformpolitik og ledighedsudvikling har spillet ind på, at udgifterne til dagpenge og kontanthjælp er faldet. Mens reform – og sparepolitik har været den afgørende faktor for besparelserne på udgifter til efterløn og førtidspension.

Figur: Udgiftsniveau i 2000 og 2017 for forskellige typer indkomstoverførsler.²⁹

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

²⁹) Kilde: Finansministeriet: Foran nævnte analyse af offentlige udgifter, s. 26.

<https://www.fm.dk/oekonomi-og-tal/oekonomisk-analyse/2018/udviklingen-i-de-off-udgifter-fra-2000-til-2017>

3.4. Forringelses - og sparepolitikens konsekvens: Overførselsindkomssystemet lukkes for et stigende antal borgere.

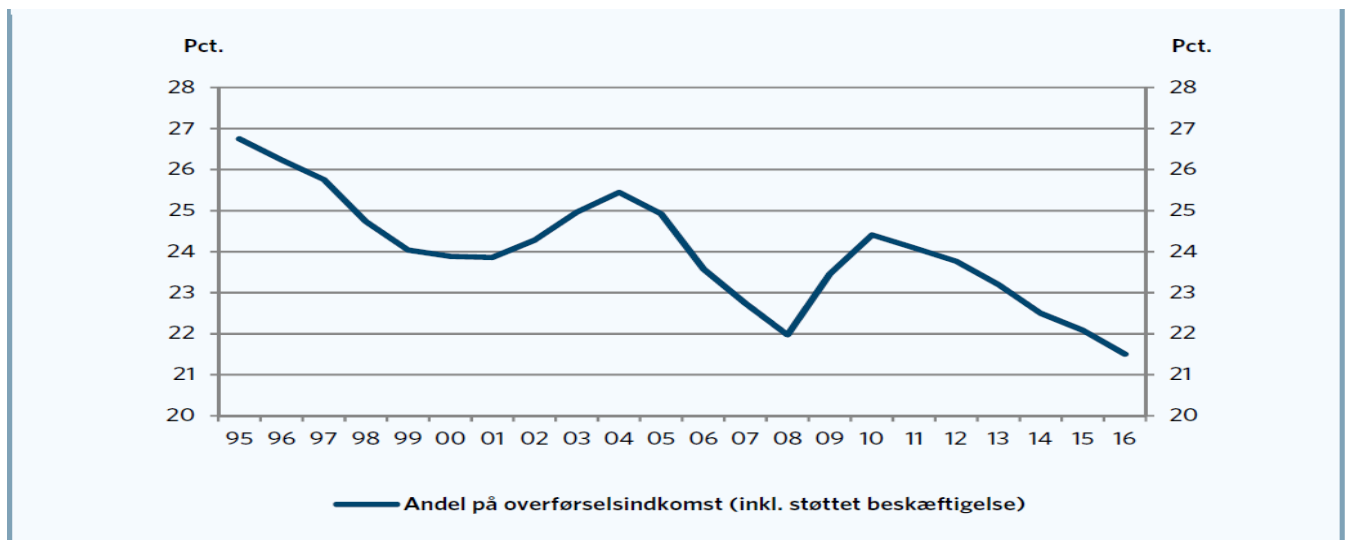
En konsekvens af "reformerne" har været, at antallet af modtagere af overførselsindkomster har over tid været faldende (ekskl. studerende).

I 90'erne talte man om "to -tredjedelssamfundet, hvor over 1 million i den erhvervsaktive alder fra 16 til 64 var på offentlig forsørgelse.

Men siden er antallet af modtagere af overførselsindkomster faldet.

I 1995 var 27 pct. i den erhvervsaktive alder (ekskl. studerende) på overførselsindkomst, men det var i 2016 faldet til lidt over 21 pct. – en reduktion på omkring 20 pct.

Figur: Udviklingen i samlet andel af overførselsmodtagere 16-64 (ekskl. studerende), 1995 - 2016.³⁰

Anm.: Opgørelsen omfatter følgende ydelser: Dagpenge, kontanthjælp, aktiverede dagpenge- og kontanthjælpsmodtagere, feriedagpenge, førtidspension, ressourceforløb, efterløn, fleksydelse, revalidering, sygedagpenge, barsel, ledighedsydelse, arbejdsmarkedsorlov, overgangsydelse, støttet beskæftigelse.

Kilde: AE på baggrund af UADAM, Danmarks Statistik.

Faldet i antal modtagere af overførselsindkomster afspejler i slutningen af 90'erne og

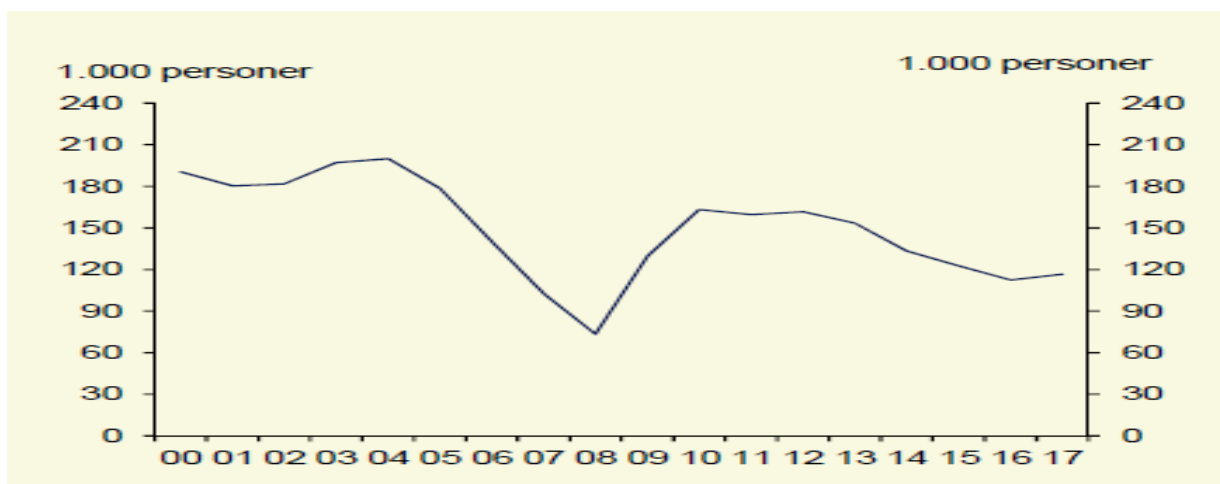
³⁰) Kilde: Bjørsted, Erik m.fl.: Antallet på overførselsindkomster er det laveste i årtier, s 2. AE – rådet. 13.05.17.

https://www.ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_antallet-paa-overforsler-er-det-laveste-i-aartier.pdf

midten af 00'erne samt i de senere år igen på den ene side økonomisk fremgang og hermed stigende beskæftigelse.

Men modsat er der dog i andre perioder, navnlig omkring finanskrisen og gældskrisen i EU, fra 2008 til 2012, sket en markant stigning i arbejdsløsheden igen.

Figur: Bruttoledighed 2000 – 2017.³¹

Endvidere afspejler faldet i antal modtagere af overførselsindkomster (ekskl. studerende) samt også, at flere ledige unge har påbegyndt uddannelse i stedet for at gå ledige.³²

Men faldet i antal modtagere af overførselsindkomster afspejler på den anden side for en række overførselsindkomster også "reform" politikken, hvor navnlig reformerne af efterløn (2006 og 2011) og førtidspension (2012) kraftigt har reduceret antallet af "tidlige pensionister".³³

³¹) Kilde: Finansministeriet: Udviklingen i de offentlige udgifter, s. 28.

<https://www.fm.dk/oekonomi-og-tal/oekonomisk-analyse/2018/udviklingen-i-de-off-udgifter-fra-2000-til-2017>

³²) Jf. Bjørsted, Erik m.fl.: Oven anførte analyse, s. 2. og jf. DØR: Dansk Økonomi Efterår 2015, 213

https://www.ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_antallet-paa-overforsler-er-det-laveste-i-aartier.pdf

<https://dors.dk/vismandsrapporter/dansk-oekonomi-efteraar-2015/kapitel-iii-indkomstoverfoersler-fokus-paa>

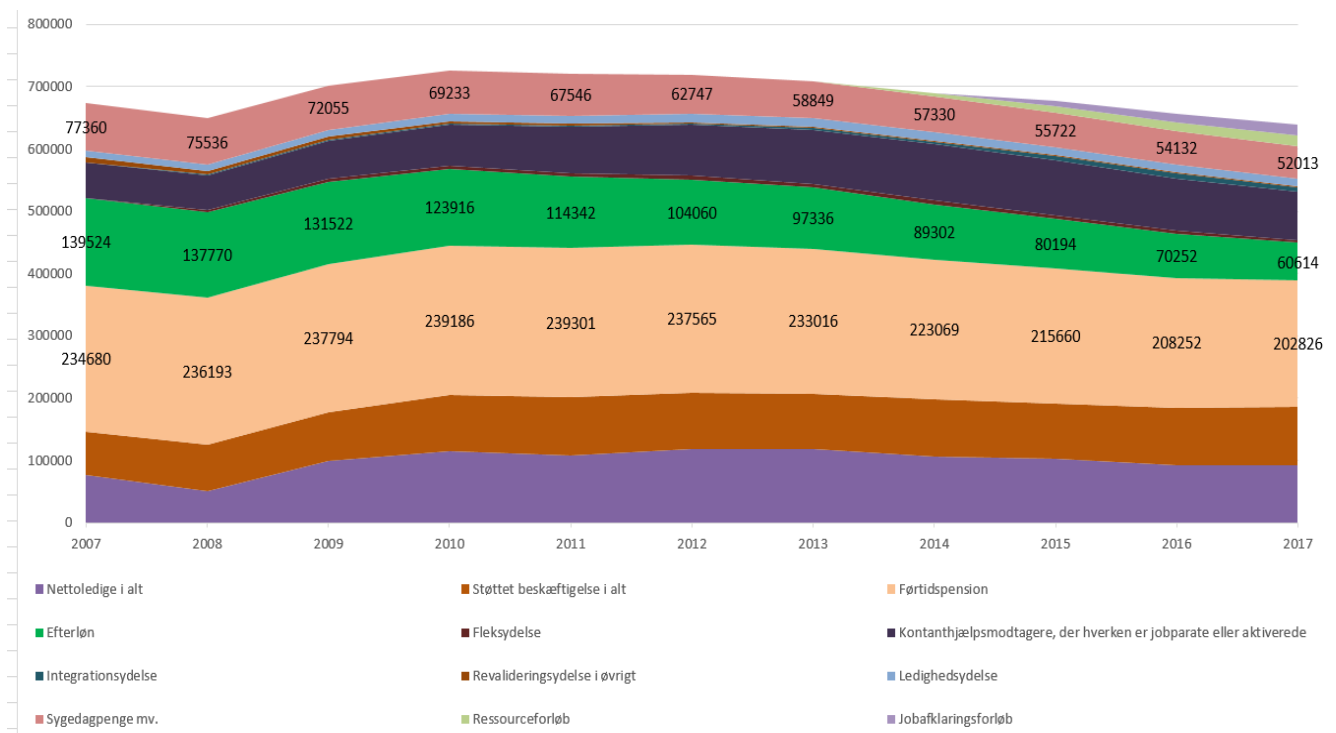
³³) Jf. Winther, Bent: Antallet af forsørgede er historisk lavt, men det skal endnu længere ned.

<https://www.berlingske.dk/danmark/antallet-af-forsorgede-er-historisk-lavt-men-tallet-skal-laengere-ned>

Endvidere har reformerne af sygedagpenge (2014) og kontanthjælpsreformen (2014) bidraget til faldet.³⁴

”Reform”politikken har således haft central betydning for, at hvor der i 2007 var godt 140.000 på efterløn, var antallet i 2017 mere end halveret til omkring 60.000 personer. Det må også tilskrives ”reform”politikken, at antallet på sygedagpenge faldt fra godt 77.000 i 2007 til lidt over 52.000 personer i 2017, hvilket svar til en nedgang på godt 33 pct. Og ”reform”politikken har også været den væsentlige faktor bag, at hvor der i 2007 var godt 235.000 på førtidspension, så var antallet i 2017 faldet til lidt over 200.000 personer – en reduktion på lidt under 15 pct.

Figur: Antal fuldtidsmodtagere af overførselsindkomst 16 – 64 år, ekskl. SU – modtagere.³⁵

³⁴) Jf. Dansk Økonomi Efterår 2015, s. 217.

<https://dors.dk/vismandsrapporter/dansk-oekonomi-efteraar-2015/kapitel-iii-indkomstoverfoersler-fokus-paa>

³⁵) Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken: Offentligt forsørgede (fuldtidsmodtagere) efter køn, alder, type, ydelsestype og tid, tabel AUH01. <http://www.statistikbanken.dk/10037>

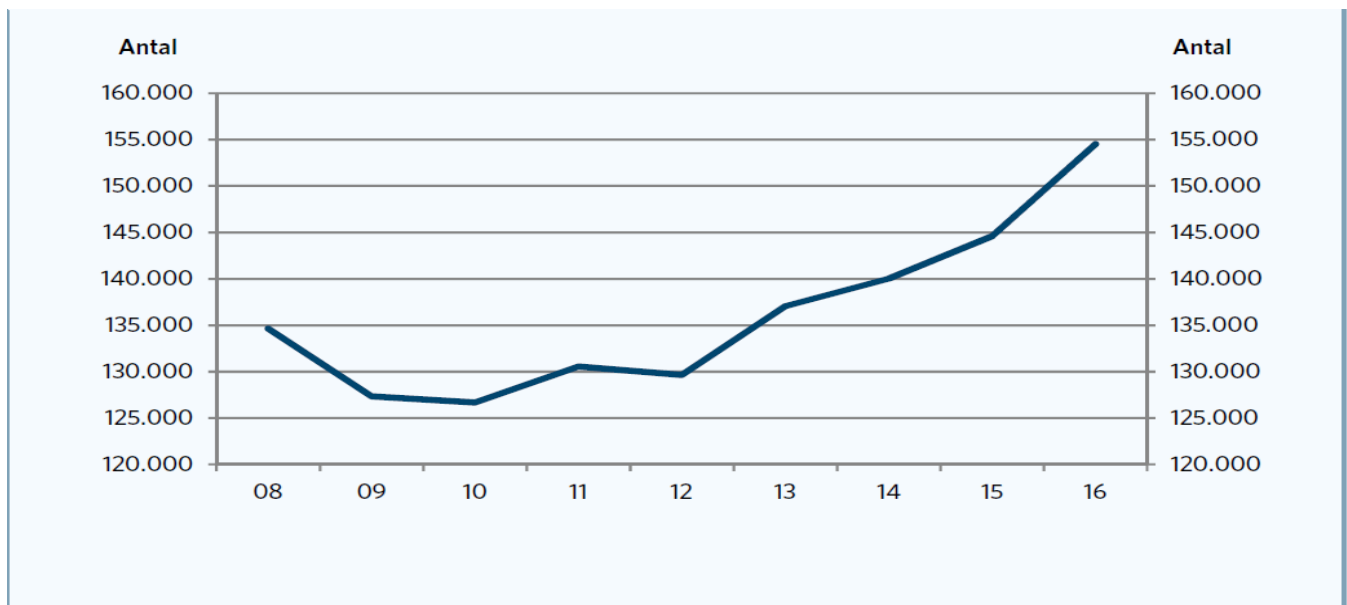
3.5: Flere og flere falder helt ud af det sociale sikkerhedsnet.

Ja, ikke nok med at flere og flere tvinges fra dagpenge over på kontanthjælp, men et stigende antal tvinges helt ud af offentlig forsørgelse.

Det skyldes ikke mindst dagpengereformens halvering af dagpengeperioden – jf. længere fremme - kombineret med formuebetingelserne for at modtage kontanthjælp.

Fra 2010 til 2017 vokser antallet af personer i aldersgruppen 18 – 59 år, som ikke er i job eller uddannelse og som ikke får offentlig understøttelse fra lidt under 125.000 til op mod 155.000 dvs med omkring 30.000 svarende til en stigning på op mod 25 pct.

Figur: Personer i aldersgruppen 18 – 59 år, som ikke er i job eller uddannelse og som ikke får offentlig understøttelse. ³⁶

Anm: Populationen er afgrænset til 18-59 årige, opgjort 2.kvartal årligt. Se metodeboks 1.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre og E-indkomstregisteret

³⁶) Jf. Bjørsted, Erik m.fl.: 160.000 personer er ikke i job eller uddannelse og får ikke understøttelse. AE – rådet, 30.09.18
https://www.ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_160000-personer-er-ikke-i-job-eller-uddannelse-og-faar-ikke-understottelse.pdf

Reformerne af dagpenge og kontanthjælp medfører – som vi skal se - med andre ord en slags dominoeffekt, hvor et stigende antal ledige først skubbes over på ringere ordninger og dernæst helt ud af det sociale sikkerhedsnet

KAPITEL 4: Udhuling af kompensationsgrad/ købekraft og refusion af overførselsindkomssystemet generelt 1990 til 2019.

I dette kapitel behandles tiltag til udhuling af kompensationsgrade/købekraft og refusion af overførselsindkomsterne i almindelighed.

Dels redegøres i første afsnit for udhulingen fra 1990 og frem til i dag af kompensationsgraden/købekraften for overførselsindkomsterne i almindelighed gennem "satspuljefradraget".

Og dels beskrives i andet afsnit omlægningen i 2016 af refusionen fra stat til kommuner, der presser kommunerne til hurtigere udslusning fra "dyre" overførselsindkomster til "billigere" ordninger – eller helt ud af det sociale sikkerhedsnet.

4.1: Udhuling af kompensationsgrad/købekraft af overførselsindkomster(ne).

4.1.1. Udhuling af overførselsindkomsternes kompensationsgrad/købekraft.

Allerede i 1990 indledes en langsom snigende, men vedvarende forringelse af kompensationsgraden/købekraften af alle overførselsindkomster, som uden undtagelse fortsætter helt til 2019.

Begrebet kompensationsgrad kan bruges ved "midlertidige indkomsterstättende ydelser". Kompensationsgraden er et udtryk for, hvor stor en andel af indkomstbortfaldet i forbindelse med en social begivenhed, fx ledighed, der dækkes via den modtagne overførselsindkomst.

Kompensationsgrader kan udregnes på forskellige måder. Således kan man udregne bruttokompensationsgrader (dvs. andelen før skat) og nettokompensationsgrader (andelen efter skat).³⁷

Ved førtidspension og folkepension er der ikke på samme måde tale om, at overførselsindkomsten kompenserer for en bortfalden lønindkomst. Her kan man imidlertid tale stadig tale om, at satspuljefradraget forringer disse overførselsindkomsters købekraft, fx folkepensionens købekraft, i forhold til den almindelige lønudvikling.

Det sker med vedtagelsen af satspuljeloven i 1990, hvor der som led heri besluttes en generel mindreregulering på 0,3 pct. årligt i satsreguleringen af alle overførselsindkomster. En mindreregulering, som med SRSF's skattereform fra 2012 yderligere øges med virkning fra 2016 (herom længere fremme).

Mindrereguleringen ophæves med finanslovsaftalen for 2019, dog kun fuldt ud for folkepensions vedkommende. For alle øvrige overførselsindkomsters vedkommende fortsætter udhulingen af kompensationsgraden/den aktuelle købekraft, idet der i disse overførselsindkomster fortsat årligt sker et fradrag i satsreguleringen, om end dette nu indgår i en tvungen obligatorisk pensionsopsparing.³⁸

Kompensationsgraden inkl. pensionsopsparing opretholdes for øvrige overførselsindkomster således på langt sigt, men den aktuelle købekraft ekskl. pensionsopsparing udhules fortsat.

4.1.2. Satspuljeloven: "Hunden fordres med egen hale".

Denne løbende udhuling af arbejdsløshedsdagpenge sker med vedtagelsen af

---

³⁷) Jf. Wikipedia: Kompensationsgrad.

<https://da.wikipedia.org/wiki/Kompensationsgrad>

³⁸) Jf. Lund, Henrik Herløv: Finanslovsaftale og finanslov for 2019.

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Finanslovsaftale2019.pdf>

satsreguleringsloven af 1990:³⁹ På den ene side opreguleres hermed alle former for overførselsindkomster hvert år på grundlag af udviklingen i årslønnen to år før.

MEN: Hvis stigningen i årslønnen efter fradrag er større end 2,0 pct., fragår der på den anden side i satsreguleringen et beløb på op til 0,3 pct., som i stedet går til den såkaldte satspulje.

Puljebeløbet anvendes til forbedring af vilkårene for modtagere af overførselsindkomst og svage grupper. Anvendelsen af beløbet i satspuljen forhandles af de politiske partier bag satspuljeforliget.

Der har med andre ord været tale om, at "De fattige har betalt til de røvfattige".⁴⁰ Og at der som omfordeling betragtet har været tale om, at "Hunden fodres med egen hale".⁴¹

4.1.3. Den "røde regering" forstærkede udhulingen af overførselsindkomsterne.

Denne mindreregulering af satserne for samtlige overførselsindkomster blev tilmed under den såkaldt "røde regering" (SRSF – regeringen) yderligere forstærket igennem:

- Skattereformen af 2012:

Hermed sker i årene 2016 - 2023 en yderligere "afdæmpet" regulering af indkomstoverførsler, der er skattepligtige og reguleres efter satsreguleringsloven.

Den afdæmpede regulering indebærer, at den normale årlige satsregulering af de omfattede ydelser nedsættes med en fastsat procentsats.

³⁹) Jf. Lov om satsreguleringsprocent: <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=5441>

Loven havde virkning fra 1. januar 1991 og blev vedtaget af Venstre, Socialdemokraterne, Det Konservative Folkeparti, Socialistisk Folkeparti, Det Radikale Venstre, Kristendemokraterne og CentrumDemokraterne.

⁴⁰) Jf. Børsting, Harald i Andersen, Ivar Houmark: Samfundets svageste får økonomisk baghjul. Ugebrev A4, 15.09.08, https://www.ugebreveta4.dk/samfundets-svageste-faar-oekonomisk-baghjul_18539.aspx

⁴¹) Jf. Jann Sjørnsen i Vangkilde, Jesper: "De fattiges forhadte finanslov". Politiken, 05.11.14. <https://politiken.dk/indland/politik/art5550956/Baggrund-De-fattiges-forhadte-finanslov>

Den fastsatte procentsats, der efterfølgende fratrækkes de satsregulerede ydelser udgør 0,3 pct. for 2016, 0,4 pct. for 2017 og 0,75 pct. for hvert af årene 2018 - 2023.

Det er de mindreregulerede beløb, der danner grundlag for det følgende års regulering af ydelserne.⁴²

Tilmed er forhøjelsen af fradraget i satsreguleringen ikke engang gået til sociale projekter, men til skattelettelser.

4.1.4. Stor samlet effekt af næsten 30 års udhuling af overførselsindkomster, herunder for dagpenge.

At det årlige satspuljefradrag i reguleringen af overførselsindkomsterne er forsat gennem henimod 30 år har betydet, at kompensationsgraden i forhold til lønningerne støt er blevet kraftigt udhulet for samtlige midlertidige indkomsterstattende overførselsindkomster, herunder ikke mindst for ydelser til ledige.

Den nærmere, konkrete udhuling af henholdsvis arbejdsløshedsdagpenge respektive kontanthjælp beskrives længere fremme under de enkelte ordninger.

Tilsvarende er købekraften i samme omfang er blevet udhulet for varige indkomsterstattende ydelser, navnlig for folkepensionen. Også dette beskrives længere fremme under ordningen.

Siden skattereformen i 2012 er denne forringelse som beskrevet ikke bare fortsat, men forstærket helt frem til 2019.

4.1.5. Finanslovsaftalen for 2019: Udhulingen af de fleste overførselsindkomsters aktuelle købekraft fortsætter.

---

⁴²) Jf. Skatteministeriet: Skattereformen 2012.

<https://www.skm.dk/aktuelt/temaer/skattereform-2012/fakta-skattereform-2012>

Med finanslovsaftalen for 2019 mellem VLAK og DF er satspuljeforliget imidlertid blevet opsagt.⁴³

Dette indebærer på det ene side det fremskridt, at for folkepensionister vil der fra og med 2020 blive genetableret fuld regulering af folkepension fremadset, mens satspuljebidraget for øvrige modtagere af overførselsindkomster fremover indgår i en obligatorisk opsparing.

MEN: Bagsiden af medaljen er på den anden side, at udhulingen af den aktuelle købekraft altså fortsætter – bortset fra for folkepensionister - for alle andre modtagere af overførselsindkomster, herunder også for dagpengemodtagere.

OG: Tilmed er der hverken folkepensionister eller andre modtagere af overførselsindkomster tale om, at man vil modtage nogen compensation for den hidtidige mangeårige forringelse af ordningen på grund af "satspuljefradraget".⁴⁴

Den allerede skete forringelse kører altså videre.

4.2: "Reform" af statsrefusion af overførselsindkomster til kommunerne.

Der er i to omgange sket forringelse af statslige tilskud til kommunernes udgifter til overførselsindkomster, første gang mere snævert på dagpengeområdet i 2014, i anden omgang relativt bredt på overførselsindkomstområdet med refusions -"reformen" i 2016.

---

⁴³) Jf. Lund, Henrik Herløv: Finanslovsaftale og finanslov for 2019.

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Finanslovsaftale2019.pdf>

⁴⁴) Jf. Lund, Henrik Herløv: Finanslovsaftale og finanslov for 2019. <https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Finanslovsaftale2019.pdf>

4.1. Nedsikering af beskæftigelsestilskud 2014.

I 2014 gennemførte SR – regeringen en ”reform”⁴⁵, hvor beskæftigelsesindsatsen for dagpengemodtagere forringes ved at nedsætte statstilskud hertil.

Det skete ved, at tilskuddet til offentlige job med løntilskud blev sat ned fra den hidtidige sats 141,02 kroner per time til 105,96 kroner/timen.

Der skete også forringelse af tilskuddet ved jobrotation, hvor vikarer bliver ansat i en virksomhed, mens det faste personale er under uddannelse, idet bl.a. statsrefusionen til kommunerne herved blev reduceret fra 100 til 60 procent.

Og den statslige driftsrefusion på kommunernes udgifter til vejledning og opkvalificering ud over det, som beskæftigelsesforliget indeholdt, sænkede fra 50 til 0 procent.

4.2. Refusions - ”reformen” 2016.

Forringelsen af beskæftigelsestilbud følges i 2016 op med forringelser af statstilskud til kommunerne, men med en langt bredere målgruppe af overførselsindkomster. Det sker med

- Refusionsreformen (2016):

Her indføres for det første ens refusionssatser for de fleste arter af overførselsindkomster på arbejdsmarkedet og socialområdet (med efterløn og barseldagpenge som de væsentligste undtagelser).

---

⁴⁵) Jf. Aftale om reform af beskæftigelsesindsatsen for dagpengemodtagere. 18.06.14. SR- regeringen, Venstre, Konservative og DF.

https://star.dk/media/4713/aftale_om_en_reform_af_beskftigelsesindsatsen.pdf

Tabel: Overførselsindkomster omfatter af refusionsomlægningen. ⁴⁶

Ydelse	Indgår i refusionsmodellen
Arbejdsløshedsdagpenge	Ja
Særlig uddannelsesydelse og midlertidig arbejdsmarkedsydelse	Ja
Kontanthjælp (inkl. særlig støtte)*	Ja
Uddannelseshjælp (fra 1. 1. 2014)	Ja
Kontanthjælp i forbindelse med det 3-årige integrationsprogram	Ja
Sygedagpenge	Ja
Ledighedsydelse	Ja
Revalideringsydelse	Ja
Ressourceforløbsydelse, herunder i forbindelse med jobafklaringsforløb	Ja
Førtidspension	Ja
Løntilskud til virksomheder (i forbindelse med opkvalificering og uddannelse)	Ja
Privat og offentligt løntilskud	Ja
Fleksjob	Ja
Efterløn	Nej
Seniorjob (inkl. kompensationsydelse, der gives til personer der venter på seniorjob)	Nej
Fleksydelse (til fleksjobsvisiterede, der vil trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet.)	Nej
Delpension (til personer, der gradvis trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet)	Nej
Brøkpension (til personer der ikke har ret til fuld folkepension)	Nej
Feriedagpenge	Nej
Barseldagpenge	Nej
Jobrotationsydelse	Nej
Voksenlærlingetilskud	Nej
Skånejob (førtidspensionister)	Nej

Men nok så væsentligt indebærer refusionsreformen for det andet, at statens tilskud nedtrappes over forholdsvis kort tid.

Refusionssatsen aftrappes over tid fra 80 pct. de første 4 uger, 40 pct. fra uge 5-26, 30 pct. fra uge 27-52 og 20 pct. fra efter uge 52. Efter et år er statsrefusionen således nede på kun 20 procent. ⁴⁷

⁴⁶) Kilde: Økonomi – og Indenrigsministeriet: Et nyt refusionssystem på beskæftigelsesområdet. 02.02.15
<https://oim.dk/media/12416/bilag-1-et-nyt-refusionssystem-paa-beskaeftigelsesomraadet.pdf>

Figur: Aftrapning af statsrefusion til kommunerne af overførselsindkomster. ⁴⁸

Antal uger på offentlig forsørgelse	Refusionsprocent
0 – 4	80
5 – 26	40
27 – 52	30
Efter uge 52	20

4.3. Kritiske effekter af refusionsomlægningen.

Det problematiske i reformen er, at der med den er blevet lagt et øget pres på kommunerne for at tænke i økonomi fremfor i overførselsmodtagernes tarv med hensyn til, hvad der bedst sikrer en varig tilknytning til arbejdsmarkedet.

Reformen indebærer nærmere bestemt en relativt generel forringelse af overførselsindkomstsyste­met på flere leder.

For det første omfatter de ens refusionssatser ikke blot ydelser til ledige, men også førtidspension, fleksjob og revalidering, idet refusionen nedsættes for også handicappede, mennesker med ringe arbejdsevne og syge. Uanset at sådanne borgere er "fanget" i en nedsat erhvervsevne, tilskynder reformen kommunerne til at tildele færre af sådanne ydelser, fordi de nu skal betale en større del af ydelsen selv.

For det andet indebærer den hurtige nedtrapning af refusionen et incitament for kommunerne til ikke bare at være tilbageholdende med tildeling af "dyre" ydelser, men

⁴⁷⁾ Jf. Økonomi og Indenrigsministeriet: Aftale om reform af refusionssystemet og udligningssystemet: 02.02.15
<https://star.dk/media/1445/aftaleomreformafrefusionssystemetogtilpasningeriudligningssystemet-feb15-101116.pdf>
 og jf. Henriksen, Lisbeth Riisager: Oven anførte artikel.

⁴⁸⁾ Kilde: Økonomi – og Indenrigsministeriet: Et nyt refusionssystem på beskæftigelsesområdet. 02.02.15.
<https://oim.dk/media/12416/bilag-1-et-nyt-refusionssystem-paa-beskaeftigelsesomraadet.pdf>

til tværtimod at presse borgere ud af offentlig forsørgelse eller ned på en lavere ydelse såsom på kontanthjælp eller i ressourceforløb.⁴⁹

---

49) Jf. Arbejderen: Fagfolk advarer mod ny reform

13.02.15. <https://arbejderen.dk/indland/fagfolk-advarer-mod-ny-reform>

**DEL II:
FORRINGELSE AF
YDELSER TIL LEDIGE
1990 – 2019.**

Indledning til del II.

I de følgende to dele af rapporten vil vi søge at dokumentere de specifikke, konkrete forringelser af de centrale overførselsindkomster hver for sig, men opdelt på henholdsvis ydelser til ledige mm (Del II) og tilbagetrækningsordninger (del III).

I indeværende del II fokuseres altså på forringelse af ydelser til ledige mm (inkl. sygedagpenge).

Først analyseres i kapitel 5 specifikt forringelserne i arbejdsløshedsdagpenge.

Videre diskuteres i kapitel 6 og 7 forringelserne i kontanthjælp til henholdsvis indvandrere respektive etnisk fødte danskere.

Og endelig redegøres i kapitel 8 (kort) for forringelserne af sygedagpengeordningen.

Sidst samles i kapitel 9 op i en sammenfatning og konklusion på del II.

Kapitel 5: Angrebet på understøttelsen.

Det alt overskyggende angrebsmål for den neoliberalistisk inspirerede arbejdsmarkeds-politik fra begyndelsen af 90'erne og frem til i dag har været arbejdsløsheds-dagpengeordningen.

I det følgende behandles de forringelser i arbejdsløshedsunderstøttelsen, som den neoliberalistisk inspirerede reformpolitik siden begyndelsen af 90'erne resulterer i.

I første afsnit beskrives udhulingen af arbejdsløshedsdagpenges kompensationsgrad i forhold til lønningerne. Dernæst redegøres i andet afsnit for reformpolitikens nedskæringer af dagpengeperioden. Og endelige undersøges i sidste, tredje afsnit konsekvenserne af nedskæringerne for udviklingen i udgifter og antal modtagere af arbejdsløshedsdagpenge.

5.1: Dagpengenes kompensationsgrad udhulet siden 1990.

Bestræbelserne på at forringe arbejdsløshedsdagpengeordningen blev allerede indledt i 1990 ved, at der her påbegyndes en løbende udhuling af købekraften af overførselsindkomster, herunder ikke mindst af arbejdsløshedsdagpengene.

En udhuling, som er fortsat helt frem til i dag og som også i finanslovsaftalen for 2019 er aftalt delvist vil fortsætte fremover.

5.1.1. Dagpenge udhules af satspuljefradrag siden 1990 og skattereform i 2012.

Denne løbende udhuling af arbejdsløshedsdagpengene påbegyndes som foran beskrevet med vedtagelsen af

- satsreguleringsloven (1990) ⁵⁰,

hvor det indføres, at der i den årlige satsregulering af overførselsindkomsterne i forhold til lønningerne som beskrevet årligt fragår et beløb på op til 0,3 pct., som i stedet går til den såkaldte satspulje.

Jf. foran blev denne mindreregulering af satserne for samtlige overførselsindkomster blev tilmed under den såkaldt ”røde regering” (SRSF – regeringen) yderligere forstærket igennem:

- Skattereformen af 2012:

Hvormed der i årene 2016 - 2023 sker en yderligere ”afdæmpet” regulering af indkomstoverførsler, idet den fastsatte procentsats, der efterfølgende fratrækkes de satsregulerede ydelser udgør 0,3 pct. for 2016, men forhøjes til 0,4 pct. for 2017 og 0,75 pct. for hvert af årene 2018 - 2023.

5.1.2. Effekt: Stor samlet forringelse af dagpenges kompensationsgrad.

For arbejdsløshedsdagpengene har konsekvensen af det i 1990 indførte satspuljefradrag i den årlige regulering af understøttelsen på langt sigt indebåret en omfattende forringelse af kompensationsgraden i forhold til lønningerne.

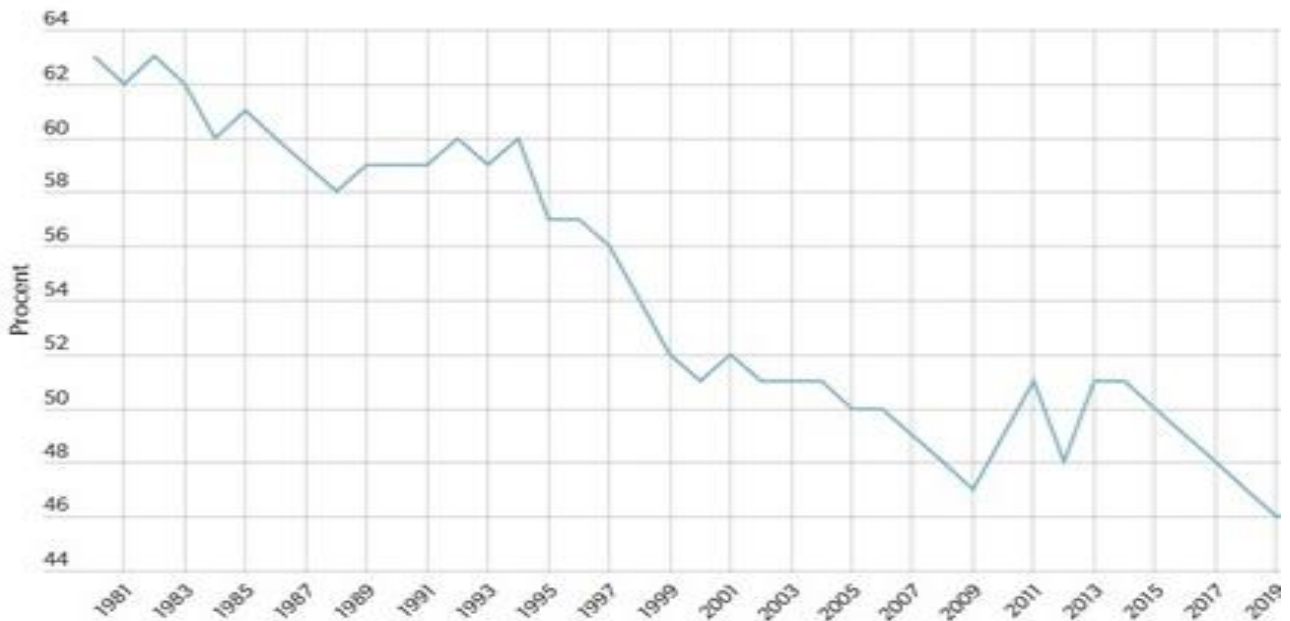
I 1980 udgjorde dagpengesatsen 63 procent af gennemsnitslønnen i industrien. I dag udgør dagpengene kun 46 procent af en gennemsnitsløn.

---

⁵⁰⁾ Jf. Lov om satsreguleringsprocent: <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=5441>

Loven havde virkning fra 1. januar 1991 og blev vedtaget af Venstre, Socialdemokraterne, Det Konservative Folkeparti, Socialistisk Folkeparti, Det Radikale Venstre, Kristendemokraterne og CentrumDemokraterne.

Figur: Dagpengenes kompensationsgrad i forhold til industrilønnen 1980 - 2019.⁵¹

For en gennemsnitlig LO-arbejder er dagpengene blevet 30.000 kroner mindre værd på årsbasis siden midten af 90'erne.

5.1.3. Finanslovsaftalen for 2019 fortsætter udhulingen af dagpengenes aktuelle købekraft

Med finanslovsaftalen for 2019 mellem VLAK og DF er satspuljeforliget som foran beskrevet imidlertid blevet opsagt.⁵²

⁵¹) Jf. Michael Svarer i Batchelor, Oliver: "Dagpengene bliver mindre værd år for år: Overvismand advarer mod udviklingen". Dr.dk, 23.02.18

<https://www.dr.dk/nyheder/penge/dagpengene-bliver-mindre-vaerd-aar-aar-overvismand-advarer-mod-udviklingen>

⁵²) Jf. Lund, Henrik Herløv: Finanslovsaftale og finanslov for 2019. <https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Finanslovsaftale2019.pdf>

Dette indebærer for arbejdsløshedsdagpenge dog ikke, at det årlige fradrag i satsreguleringen på 0,3 procent bortfalder. Fradraget forsætter, men satspuljebidraget indgår fremover i en obligatorisk opsparring.

Dette er selvfølgelig en forbedring i den forstand, at fradraget nu på den ene side – på langt sigt – kommer modtagerne af arbejdsløshedsdagpenge selv tilgode som pensionsudbetaling. MEN: Bagsiden af medaljen er på den anden side, at udhulingen af den aktuelle købekraft fortsætter altså – bortset fra for folkepensionister - for alle andre modtagere af overførselsindkomster, herunder også for dagpengemodtagere.

OG: Tilmed er der hverken folkepensionister, dagpengemodtagere eller andre modtagere af overførselsindkomster tale om, at man vil modtage nogen kompensation for den hidtidige mangeårige forringelse af ordningen på grund af "satspuljefradraget".⁵³

Den allerede skete forringelse kører altså videre.

5.2: Nedskæring af dagpengeperioden.

Efter at den langsigtede udhuling af kompensationsgraden i dagpengene i 1990 er iværksat flyttes fokus for bestræbelserne fra den neoliberalistisk inspirerede arbejdsmarkedspolitik på at forringe arbejdsløshedsunderstøttelsen.

Målet handler i gennem resten af 90'erne primært om at reducere varigheden af den periode, hvor lønarbejderne kan oppebære arbejdsløshedsdagpenge, for herigennem.

Dette manifesterer sig i en række "arbejdsmarkedsreformer", der gradvist reducerer længden af dagpengeperioden mere og mere:

- Arbejdsmarkedsreform (1993):⁵⁴

---

⁵³) Jf. Lund, Henrik Herløv: Finanslovsaftale og finanslov for 2019. <https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Finanslovsaftale2019.pdf>

⁵⁴) Jf. Klitgaard, Michael Baggesen: Skandinaviske velfærdsstatsreformer i 90'erne. Politica nr. 2, s. 188, 2002. <https://tidsskrift.dk/politica/article/download/70023/101997/>

Dagpengeperioden afgrænses til 7 år og der indføres skærpet forpligtelse til aktivering de sidste 3 år af dagpengeperioden. Arbejdsmarkedsreformer 1996 og 98:

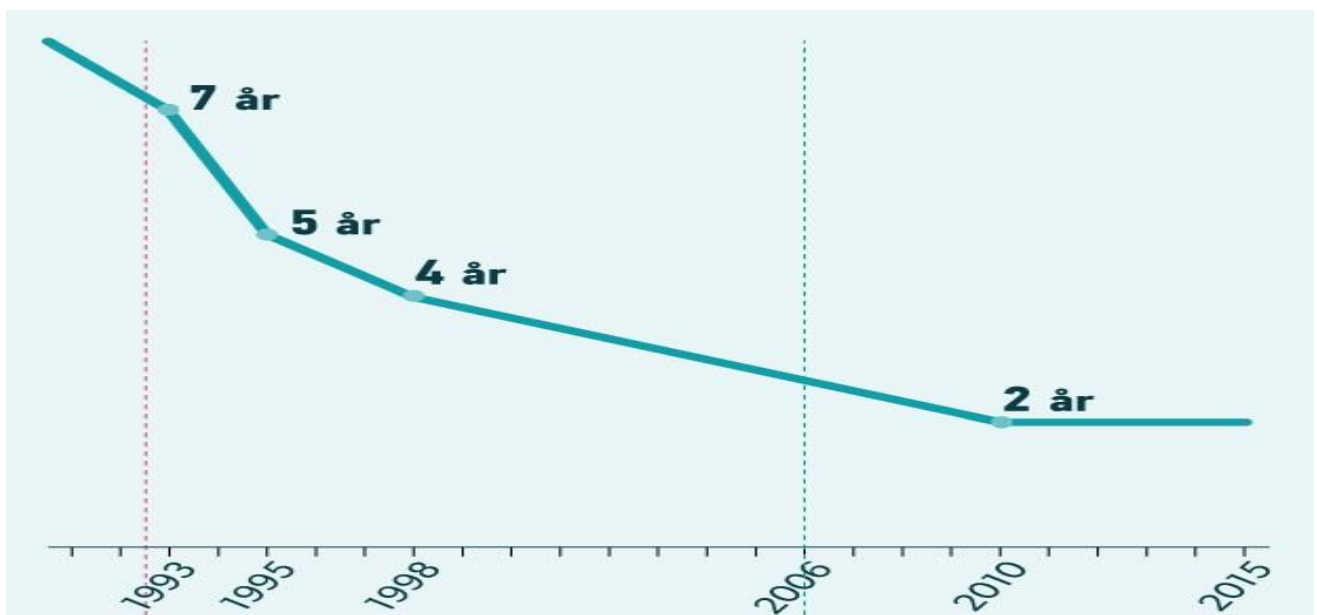
Dagpengeperiode forkortes først til 5 år og dernæst til 4 år.⁵⁵

Denne workfarepolitik videreførtes som den borgerlige politik, der i grunden var tale om, uden besvær af VK – regeringerne, hvor indskrænkningen af dagpengeperioden når sin foreløbige kulmination med:

- "Genopretningsaftalen" (2010):⁵⁶

Her halveres dagpengeperioden yderligere fra 4 til 2 år.

Figur: Forkortelsen af dagpengeperioden 1990 til i dag.⁵⁷

Formålet hermed har dels været at øge arbejdskraftudbuddet og igennem en således stigende reservearme på arbejdsmarkedet at presse lønningerne.

⁵⁵) Jf. Plum, Marie Hein: "Dagpengereglerne er bare blevet strammet og strammet siden 90'erne". Avisen.dk, 26.09.17.
https://www.avisen.dk/saadan-er-dagpengene-skive-for-skive-skaaret-til-sid_463653.aspx

⁵⁶) For en uddybning og kritik heraf, se Lund, Henrik: Herløv: "VKO's genopretningsaftale Velfærd, ledige og børnefamilier betaler for topskattelettelse". Maj 2010.
<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Genopretningsaftale.pdf>

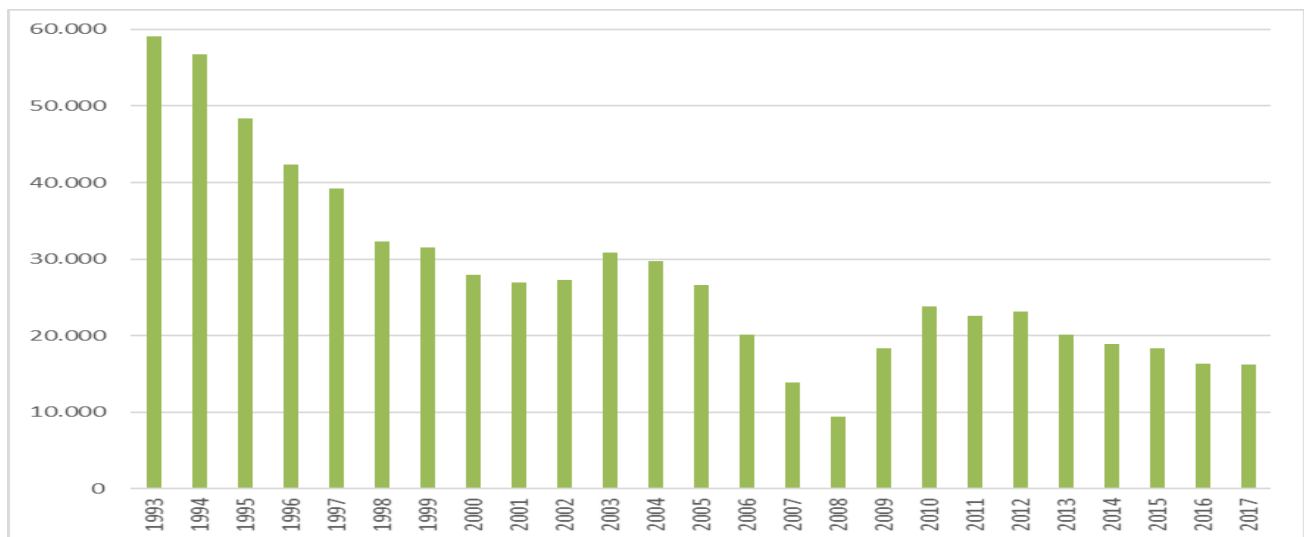
⁵⁷) Kilde: Larsen, Johan Blem: "BAGGRUND Sådan blev 'uendelige dagpenge' til to år". 12.10.15.
<https://www.dr.dk/nyheder/politik/baggrund-saadan-blev-uendelige-dagpenge-til-aar>

Men dels og navnlig – som nævnt – har hensigten været at fremprovokere en udvikling henimod, at den langt lavere kontanthjælp på sigt i stigende grad erstatter dagpenge som den gennemgående ydelse for ledige. Hvilket er ensbetydende med den bund, som overførselsindkomssystemet har lagt under lønningerne, sænkes, således at lønudviklingen for beskæftigede lønarbejdere presses.

5.3: Store besparelser på udgifter til arbejdsløshedsdagpenge.

Disse forringelser, navnlig forringelserne i dagpengeperioden, har selvsagt været en væsentlig årsag til, at udgifterne til arbejdsløshedsdagpenge er reduceret med 2/3 i perioden.

Figur: Udgifter til arbejdsløshedsdagpenge 1993 – 2017. Mio kr. Faste priser, 2017 prisniveau. ⁵⁸

⁵⁸) Kilde: Danmarks Statistik, statistikbanken: Offentlig forvaltning og service, indkomstoverførsler (til husholdninger) efter indkomsttype og tid, tabel: OFF10. Omregnet til faste priser, 2017 – prisniveau ved hjælp af forbrugsprisindeks fra Danmarks Statistik, årlig procentuel prisstigning. <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/priser-og-forbrug/forbrugerpriser/forbrugerprisindeks>

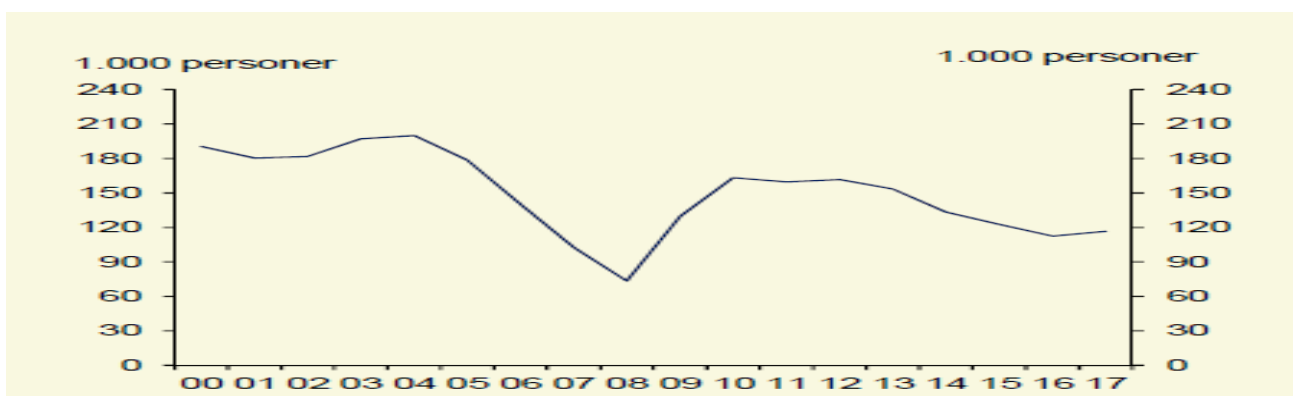

Udgifterne til arbejdsløshedsdagpenge er således altså bl.a. faldet som følge af en aktiv og målrettet forringelses – og sparepolitik.

Det må dog anerkendes, at besparelserne på udgifterne til arbejdsløshedsdagpenge i perioder sidst i 90'erne og midt i 00'erne samt i de allerseneste år også har hængt sammen med en stigende beskæftigelse.

Men modsat har den økonomiske udvikling i andre perioder med lavkonjunktur og krise ikke befordret øget beskæftigelse, men tværtimod øget arbejdsløsheden og dermed i sig selv udgifterne til ordningen, den gælder navnlig under den langvarige økonomiske krise og lavkonjunktur fra finanskrisen i 2008 og videre frem til 2013/2014 under gældskrisen i EU.

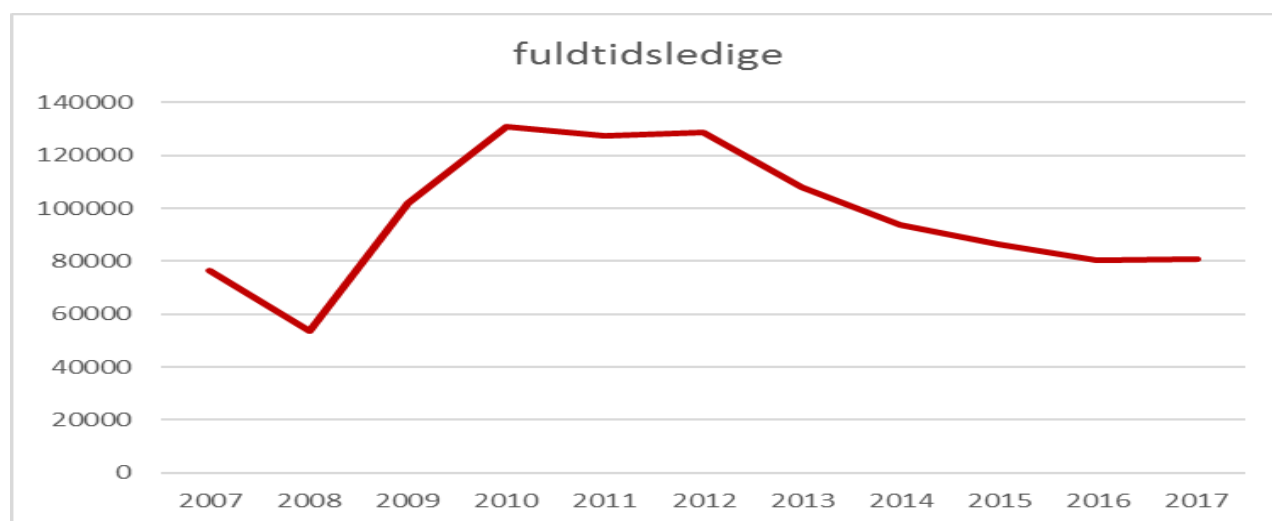
Figur: Bruttoledighed 2000 til 2017. ⁵⁹

Finanskrisen i 2008 og den efterfølgende lavkonjunktur frem til 2013/2014 medførte en kraftig stigning igen i antallet af modtagere af arbejdsløshedsdagpenge.

⁵⁹) Kilde: Finansministeriet: Analyse af offentlige udgifter, s. 28.

Figur: Bruttoledige dagpengemodtagere 2007 – 2017.⁶⁰

MEN: Stigningen i antal dagpengemodtagere er skyldes selvfølgelig ikke mindst mistede arbejdspladser som følge af krisen, men den har også været forårsaget af, at reformpolitikken presser flere og flere ud som ledige på arbejdsmarkedet

---

⁶⁰) Kilde. Danmarks Statistik, statistikbanken, tabel AUL01: Fuldtidsledige efter køn, alder, a-kasse, område, ydelsestype og tid.

Kapitel 6: Forringelser af kontanthjælpsordningen – og dertil svarende indvandrerydelser.

I det følgende behandles de forringelser i kontanthjælpen, som den neoliberalistisk inspirerede reformpolitik siden begyndelsen af 90'erne resulteret i, herunder i kontanthjælpstilignende ordninger for indvandrere

I første afsnit beskrives udhulingen af kontanthjælpsydelsens kompensationsgrad som følge af mindrereguleringen af satserne 1990 - 2019.

Dernæst redegøres i andet afsnit for andre nedskæringer af kontanthjælpsniveauet.

Videre analyseres i tredje afsnit forringelse af kontanthjælpstilignende ydelser til indvandrere.

Herefter undersøges i fjerde afsnit stramninger af vilkårene for kontanthjælpen i øvrigt.

Og i forlængelse heraf analyseres i femte afsnit kompensationsgraden i kontanthjælpen i denne udviklingsfase.

Og endelig undersøges i sidste og sjette afsnit konsekvenserne af nedskæringerne for udviklingen i udgifter og antal modtagere af kontanthjælp.

6.1: Generel udhuling af kompensationsgraden i kontanthjælp.

Som også andre arter af ”midlertidige indkomsterstattende overførselsindkomster” er også kompensationsgraden af kontanthjælpen langsomt, men sikkert blevet udhulet i forhold til den gennemsnitlige løn på det danske arbejdsmarked.

Målt i kroner og øre er kontanthjælpen selvfølgelig væsentligt højere i dag, end den var for 25 år siden. Men i forhold til en gennemsnitlig lønindkomst, så er der sket et markant fald i kompensationsgraden af kontanthjælpen, uanset hvilken familietype der sammenlignes.⁶¹

6.1.1. Kompensationsgraden i kontanthjælp skåret med 19 pct fra 1988 til 2012.

Det viser en beregning fra 2015.⁶² I nedenstående figur er kontanthjælpsydelsen sammenlignet med, hvad man i gennemsnit har tjent på det danske arbejdsmarked i perioden 1988-2012 og der er beregnet udviklingen i den såkaldte nettodækningsgrad – kontanthjælpsfamiliens disponible indkomst efter skat og boligudgift i forhold til netop gennemsnitslønnen.

For alle typer – enlige uden børn og forsørgere, hvad enten de er enlige, samlevende eller gifte – gælder, at kontanthjælpsydelsen i 2012 lå længere fra en gennemsnitsløn, end den gjorde i 1988.

Størst fald i disponibel indkomst relativt til lønindkomst er sket for enlige ikke - forsørgere. I 2012 udgjorde kontanthjælpen 31 pct. af gennemsnitslønnen imod 38 pct. i 1988. Faldet på 7 procentpoint svarer til en reduktion af kompensationsgrad med 19 pct.

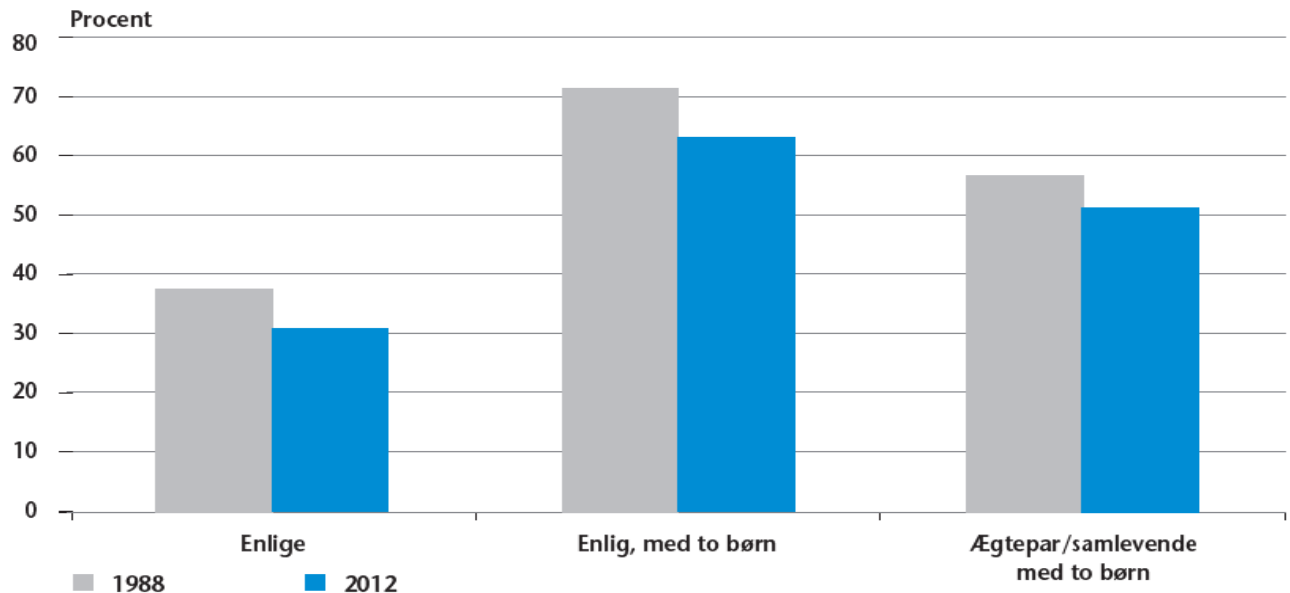
Også for forsørgere er der sket en udhuling af værdien. For både enlige, samlevende og gifte (hvor begge er på kontanthjælp) gælder, at kompensationsgraden i 2012 var reduceret med 12 pct. i forhold til 1988.

---

61) Jf. Hansen, Lars Wernblad: Kontanthjælp faldet med en femtedel på 25 år. Netavisen Pio, 09.09.15.
<https://piopio.dk/kontanthjaelp-faldet-med-en-femtedel-pa-25-ar>

62) Jf. Nyt fra Rockwoolfondens forskningsenhed: Kontanthjælpens værdi udhulet gennem 25 år. Sept. 2015.
https://www.rockwoolfonden.dk/app/uploads/2016/01/NB_september2015_DK_Kontanthjelp_WEB.pdf

Figur: Nettodækningsgrad for udvalgte kontanthjælpsmodtagere 1988 og 2012.⁶³

KILDE: EGNE BEREGNINGER I FORHOLD TIL GENNEMSNITLIG LØNINDKOMST, JF. OECD.

6.1.2. Årsager til faldende kompensationsgrad i kontanthjælpsordningen.

Det skal dog anerkendes, at årsagerne til udhulingen af nettodækningsgraden er sammensatte.

Det har for så vidt ikke noget med kontanthjælpens værdi som sådan, at skatteændringer har øget gennemsnitsindkomsterne for beskæftigede gennem øgede beskæftigelsesfradrag (i 2004 og 2012) og gennem lempelserne (og siden afskaffelsen) af mellemskatten, hvilket igen har øget forskellen mellem kontanthjælpsmodtageres og lønmodtageres disponible indkomst.

MEN: Medvirkende til den relative reduktion af kontanthjælpsmodtageres disponible indkomst i forhold til beskæftigedes har også – som for dagpengemodtageres

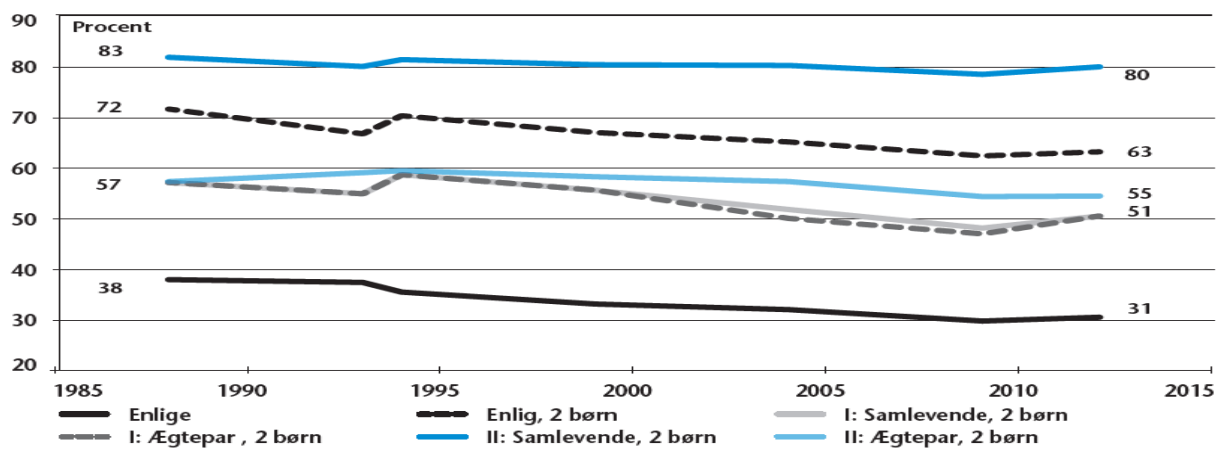
⁶³) Kilde: Nyt fra Rockwoolfondens forskningsenhed: Foran anførte nyhedsbrev, s. 1.

https://www.rockwoolfonden.dk/app/uploads/2016/01/NB_september2015_DK_Kontanthjlp_WEB.pdf

vedkommende – været den relative udhuling af kontanthjælpens værdi gennem den konstante årlige mindreregulering på grund af satspuljefradraget.⁶⁴

At denne faktor i allerhøjeste grad har spillet ind ses af, at udhulingen af kontanthjælpens nettodækningsgrad sker glidende, jf. nedenstående figur:

Figur: Nettodækningsgrad for kontanthjælp i forhold til en gennemsnitsløn 1988-2012.⁶⁵

Note: I: Begge er på kontanthjælp, II: Den ene partner modtager kontanthjælp, den anden tjener en gennemsnitsløn.

KILDE: EGNE BEREKNINGER I FORHOLD TIL GENNEMSITLIG LØNINDKOMST, JF. OECD.

Det skal dog bemærkes, at den beregnede kompensationsgrad også påvirkes af konkrete og specifikke ydelsesændringer i perioden, fx indførelse af kontanthjælpsloft i 2004, jf. lidt længere fremme.

⁶⁴) Jf- Hansen, Lars Wernblad: Foran anførte artikel.

<https://piopio.dk/kontanthjaelp-faldet-med-en-femtedel-pa-25-ar>

⁶⁵) Jf. Rockwoolfondens Forskningsenhed; Foran anførte nyhedsbrev, s. 9.

https://www.rockwoolfonden.dk/app/uploads/2016/01/NB_september2015_DK_Kontanthjlp_WEB.pdf

6.2: Konkrete forringelser af kontanthjælpslignende ydelser for indvandrere.

Den langsomme generelle udhuling af kontanthjælpsydelserne har imidlertid ikke stået alene.

I og med at kontanthjælpen gennem dagpengereformerne får en stadig vigtigere rolle som den "gennemgående" ydelse for længere tids ledige, søger den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik fra 00'erne og frem i stigende grad at forringe kontanthjælpsydelserne i sig selv for herigennem også at presse arbejdskraftudbuddet i vejret.

Angrebene fra den neoliberalistiske politik på ydelsesniveauet i kontanthjælpen sætter karakteristisk nok først ind på kontanthjælpen til indvandrere.

Det sker første gang med SR – regeringens indførelse af en særlig

- Introduktionsydelse 1998:

Ydelsen var 2000 kr. lavere end den almindelige kontanthjælp.⁶⁶

Dette spor fortsætter VK – regeringen videre ud af med indførelsen af en endnu lavere særlig kontanthjælp til indvandrere i form af

- Starthjælpen (2002):

Nu var ydelsen 40 pct lavere end kontanthjælpen for etnisk indfødte danskere.⁶⁷

---

⁶⁶) Jf. Wang, Laura Friis: Da Ali, hans to ekskoner og 11 børn med deres 631.724 kroner om året forandrede Danmark. Information 23.02.19.

<https://www.information.dk/indland/2019/02/ali-to-ekskoner-11-boern-631724-kroner-aaret-forandrede-danmark>

⁶⁷) Jf. Wang, Laura Friis: Foran anførte artikel.

<https://www.information.dk/indland/2019/02/ali-to-ekskoner-11-boern-631724-kroner-aaret-forandrede-danmark>

I 2012 afbrydes stramningen af kontanthjælp midlertidigt, da bl.a. starthjælpen afskaffes af SRSF - regeringen. Men under den i 2015 følgende borgerlige regering strammes igen – og som tidligere ført for indvandreres vedkommende - gennem

- Integrationsydelse (2015):

En særlig lav kontanthjælp på SU – niveau til indvandrere.^{68 69}

Kulminationen på den fremadskridende forringelse af kontanthjælpsydelsens størrelse for (først) indvandrere er finanslovsaftalen mellem VLAK og DF, hvor der efter 3 år sker en

- yderligere nedsættelse af integrationsydelsen (2019)

med 2000 kr. om måneden.⁷⁰

6.3: Konkrete forringelser af ydelserne for kontanthjælpsmodtagere i øvrigt.

Snart efter, at det var lykkedes den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik at gennemsætte en forringelse af ydelsesniveauet for indvandrere udvidedes i 00'erne målgruppen for begrænsning af ydelsens størrelse til at omfatte almindelige kontanthjælpsmodtagere gennem:

- Kontanthjælpsloft (2004):⁷¹

⁶⁸) Jf. Wikipedia: Integrationsydelse.

<https://da.wikipedia.org/wiki/Integrationsydelse>

⁶⁹) Jf. Henriksen, Lisbeth Riisager: "Vigtigste politiske reformer og beslutninger 2007-2017". Avisen.dk, 17.11.17.

https://www.avisen.dk/vigtigste-politiske-reformer-og-beslutninger-2007-20_471694.aspx

⁷⁰) Jf. Finanslovsaftalen for 2019.

<https://www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2018/11/aftale-om-finansloven-for-2019-mellem-regeringen-og-dansk-folkeparti> v

⁷¹) Jf. Müller, Thea Deleuran: Sådan har kontanthjælpen udviklet sig. Dr.dk, 25.02.17

<https://www.dr.dk/nyheder/indland/overblik-saadan-har-kontanthjaelpen-udviklet-sig>

Hermed sættes for alle kontanthjælpsmodtagere loft over de samlede betalinger af kontanthjælp, boligtillæg og boligsikring. Rammer alle, men er mest snærende for ægtepar og samlevende.⁷²

I 2012 afbrydes stramningen af kontanthjælp midlertidigt, da de lave ydelser afskaffes af SRSF - regeringen. Men under den i 2015 følgende borgerlige regering strammes igen gennem

Det såkaldt "moderne" kontanthjælpsloft (2016):⁷³

Igen indføres der for alle kontanthjælpsmodtagere et loft over de samlede udbetalinger af kontanthjælp, boligtillæg og boligsikring.⁷⁴

6.4: Kompensationsgraden for kontanthjælp 2010 til 2017: Frem og tilbage er lige langt.

Jf. foran er kontanthjælps kompensationsgrad fra 1990 til 2012 blevet udhulet støt.

Men med SR – regeringens ophævelse af kontanthjælpsloftet og starthjælpen i 2012 skete en – om end midlertidig – forbedring af kontanthjælps kompensationsgrad.

Dette belyses at nedenstående beregning af udviklingen i kompensationsgraden for en familie med to børn fra 2010 til 2017

Det skal dog bemærkes, at denne ikke er direkte sammenlignelig med den tidligere, idet der ovenfor regnede på disponibel indkomst efter boligudgift, mens nedenstående

---

⁷²) Jf. Müller, Thea Deleuran: Sådan har kontanthjælpen udviklet sig. DR.dk, 21.02.17.
<https://www.dr.dk/nyheder/indland/overblik-saadan-har-kontanthjaelpen-udviklet-sig>

⁷³) Jf. Müller, Thea Deleuran: Oven anførte artikel.
<https://www.dr.dk/nyheder/indland/overblik-saadan-har-kontanthjaelpen-udviklet-sig>

⁷⁴) Jf. Müller, Thea Deleuran: Oven anførte artikel.
<https://www.dr.dk/nyheder/indland/overblik-saadan-har-kontanthjaelpen-udviklet-sig>

beregning er foretaget på bruttoindkomst (før skat), men fratrukket boligudgift OG daginstitutionsudgift.

Figur: Kompensationsgrad for kontanthjælpsfamilie med 2 børn 2010 – 2017.⁷⁵

Kompensationsgrad for kontanthjælpsfamilier*	
2010	50,9
2011	52,0
2012	60,3
2013	61,6
2014	62,1
2015	60,7
2016	60,5
2017	56,1

Uanset beregningsmåden fremgår det klart, at med ophævelsen af "fattigdomsydelserne" i 2012 forbedres kompensationsgraden således målt fra 2012 til 2014.

MEN: Efter den borgerlige regerings tiltræden og genindførelsen af kontanthjælpsloft i 204 og starthjælp/Integrationsydelse i 2002 falder kompensationsgraden igen fra 2014 til 2017 med 6 procentpoint eller op mod 10 pct.

Og med de forringelser i integrationsydelsen, som på det seneste er besluttet af VLAK og DF i finanslovsaftalen for 2019, hvorefter integrationsydelsen nedskæres med 2000 kr. månedligt, vil kompensationsgrad få et yderligere dyk ned mod niveauet under den forringe borgerlige regering: 50 – 52 pct.

⁷⁵) Jf. CASA og "Analyse og Tal": Det sociale velfærdsindeks SV25 – status for 2010 – 2017, s. 22.

https://ogtal.dk/wp-content/uploads/2019/02/Det-sociale-velf%C3%A6rdsindeks_Hovedrapport.pdf

6.5: Indskrænkning af adgang til og varighed af kontanthjælpen.

Bestræbelserne fra den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik på at forringe kontanthjælpens retter sig ikke alene mod ydelsens størrelse og kompensationsgrad, men retter sig også øvrige vilkår for at modtage kontanthjælp, således de i højere grad fremmer øget arbejdskraftudbud (workfare).

Det sker bl.a. igennem:

- Arbejdsmarkedsreformen "Flere i arbejde" (2002):

Her inddeles kontanthjælpsmodtagere i matchgrupper med henblik på hurtig aktivering af "arbejdsmarkedsparate".⁷⁶

Endvidere indføres krav om "arbejdspligt" bl.a. gennem:

- Første timeregel (2006):

Det indebærer, at ægtepar på kontanthjælp skal have minimum 300 timers ordinært arbejde inden for to år.⁷⁷

2012 ophæves timekravene af SRSF – regeringen, men selvsamme regering indfører derefter nye stramninger af kontanthjælp gennem:

- Kontanthjælpsreformen 2013:

Her indføres krav om at arbejde for kontanthjælpen. aktivitetstillæg, gensidig forsørgelsespligt mellem samlevende, ændrede rådighedskrav og sanktioner mv.⁷⁸

Og for unge indføres uddannelsespligt, der betød, at unge under 30 år ikke kan få kontanthjælp. I stedet skal de tage en uddannelse med uddannelsesyndelse.

---

⁷⁶) Jf. Ann Sophie Knudsen: Pligten til at arbejde. CBS

⁷⁷) Jf. Wikipedia: 300 – timers regel.
<https://da.wikipedia.org/wiki/300-timers-reglen>

⁷⁸) Jf. Henriksen, Lisbeth Riisager: "Vigtigste politiske reformer og beslutninger 2007-2017". Avisen.dk, 17.11.17.
https://www.avisen.dk/vigtigste-politiske-reformer-og-beslutninger-2007-20_471694.aspx

Efter regeringsskiftet i 2015 indfører den borgerlige regering igen en timeregel i form af:

- 225 timers regel (2016):

Reglen betyder, at hvis man er på kontanthjælp, skal man opfylde et arbejdskrav på 225 timers arbejde.⁷⁹

Med disse omdefineringer af formålet med kontanthjælp og med disse begrænsninger i adgangen til ydelsen (gennem timekrav) forstærkes presset på ledige lønmodtagere kraftigt til at søge og finde arbejde.

Og dermed forstærkes også presset fra "reservearmeen" på beskæftigede lønmodtagere og på lønudviklingen.

6.6: Sparepolitik på kontanthjælpsområdet: Antal modtagere og udgifter falder.

Med den stedse kortere dagpengeperiode presses som anført et stigende antal langtidsledige i 00'erne og første halvdel af 10'erne ud af dagpengesystemet og over på kontanthjælp.

Dette betyder på den ene side, at antallet af kontanthjælpsmodtagere fra 2007 til 2014 stiger med op mod 45 pct.

Men efterkontanthjælpsreformen i 2014 presser på den anden side de skærpede krav til at modtage kontanthjælp, navnlig til unge, ledige også ud af kontanthjælpsordningen.

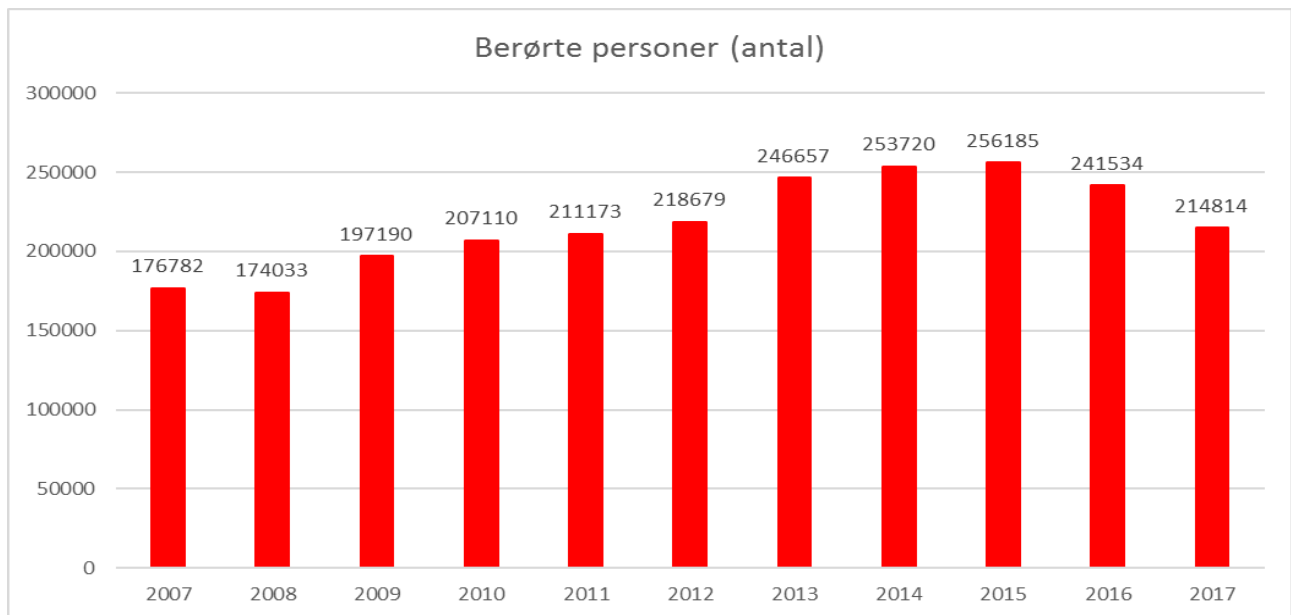
Fra 2015 til 17 falder antallet af kontanthjælpsmodtagere således med lidt under 15 pct.

---

⁷⁹) Jf. Müller, Thea Deleuran: Oven anførte artikel.

<https://www.dr.dk/nyheder/indland/overblik-saadan-har-kontanthjaelpen-udviklet-sig>

Figur: Kontanthjælp – antal berørte personer 2007 – 2017. ⁸⁰

Udviklingen med kortere dagpengeperioder reducerer – som tidligere beskrevet - udgifterne til arbejdsløshedsdagpenge, men øger selvsagt udgifterne til kontanthjælp, fordi flere og flere presses over på kontanthjælp – i hvert tilfælde i første omgang i 90'erne.

Men gennem 00'ernes stramninger i kontanthjælpen bl.a. gennem kontanthjælpslofter og timeregler mere end spares dette ind igen i.

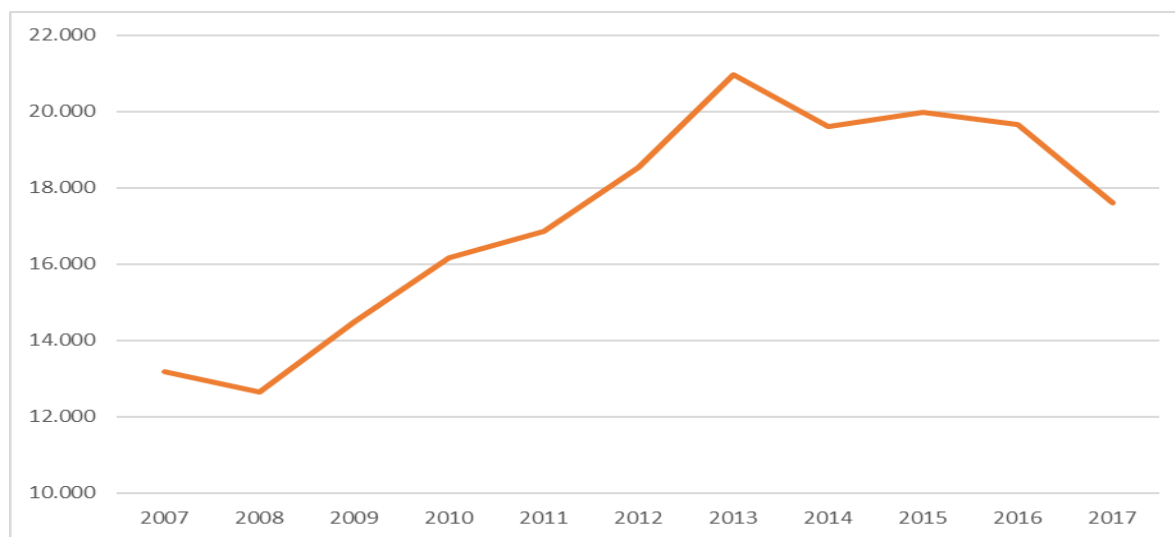
Men under finanskrisen stigende langtidsledighed sidst i 00'erne stiger udgifterne til kontanthjælpsordningen igen, jf. nedenstående figur, omend denne stigning – som tidligere beskrevet – langt fra opvejer besparelserne på udgifter til arbejdsløshedsdagpenge.

Men efter kontanthjælpsreformen i 2014 bremses denne stigning igen og der spares på ny løs på kontanthjælpen.

⁸⁰) Kilde: Danmarks Statistik, statistikbanken, tabel KY031: Kontanthjælp (personer og beløb) efter køn, alder, visitation, enhed og tid.

Fra 2013 til 2018 reduceres udgifterne til kontanthjælp med mere end 15 pct. som et udtryk for, at flere og flere trænges ud af ordningen.

Figur: Udgifter til kontanthjælp 1993 – 2017. Mio. kr., Faste 2017 – priser. ⁸¹

⁸¹) Kilde: Danmarks Statistik, statistikbanken: Offentlig forvaltning og service, indkomstoverførsler (til husholdninger) efter indkomsttype og tid. Tabel OFF10.

Omregnet til faste priser, 2017 – prisniveau ved hjælp af forbrugsprisindeks fra Danmarks Statistik, årlig procentuel prisstigning. <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/priser-og-forbrug/forbrugerpriser/forbrugerprisindeks>

Kapitel 7: Også sygedagpengeordningen er blevet forringet (kort).

Den borgerlige økonomiske politiks primære fokuspunkt i 90'erne og 00'erne har som foran fremgået været at omdefinere formålet med og begrænse adgangen til/varigheden af samt kompensationsgraden i ydelser for ledige - dagpenge og kontanthjælp.

Alt sammen med det formål i højere grad at fremme arbejdspligt og øget arbejdskraftudbud.

MEN: Opstramningen af indkomsterstøttende ydelser i forbindelse med arbejdsløshed har for - den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik at se - rejst det problem, at det øvrige sociale sikkerhedsnet også har givet ledige mulighed for andre udgange fra arbejdsmarkedet: Gennem tilbagetrækning (jf. del III) eller fx gennem sygemelding.

Hvilket man mistænker de ledige for at benytte sig af, efterhånden som der bliver strammet op, hvad angår arbejdsløshedsdagpenge og kontanthjælp.

Derfor bliver det et efterfølgende videre "angrebsfelt" for den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik også at begrænse adgangen til andre indkomsterstøttende ydelser i det sociale sikkerhedsnet, bl.a. sygedagpenge.

7.1: "Reformen" af sygedagpenge.

Opstramningen følger for sygedagpenges vedkommende hurtigt efter halveringen af dagpengeperioden i 2010 og kontanthjælpsreformen i 2014. Det sker med:

- Sygedagpengereformen (2014):

Reformen nedsatte retten til sygedagpenge til 22 uger, bortset fra enkelte grupper af "mennesker med livstruende, alvorlige sygdomme", som automatisk får ret til sygedagpenge på ubegrænset tid.

Problemet hermed har været, at beskrivelsen livstruende, alvorlige sygdomme er så medicinsk og socialretligt uklar, at den sjældent bruges.

Det vil sige, at mange sygemeldte – trods det, vi almindeligvis forstår som alvorlige og/eller livstruende sygdomme – alligevel ikke får forlænget deres sygedagpenge.

For dem og for personer med "almindelige sygdomme" følger efter 22 uger i stedet afklaringsforløb på kontanthjælpssats.⁸²

7.2: Besparelser på sygedagpenge: Antal modtagere og udgifter skæres.

Da sygedagpengereformen blev vedtaget, blev den forsøgt solgt med, at varighedsbegrænsningen hermed blev afskaffet for "livstruende sygdomme", så sådanne syge ikke længere skulle falde ned i et "sort hul" efter et års sygdom.

Men opgørelser har vist, at lige så mange syge stod uden forsørgelse efter reformen, som før – men nu kun efter 22 uger mod før efter et år.⁸³

Reformens reelle effekt har således været at halvere varighedsperioden og dermed at nedbringe antallet af sygedagpengemodtagere.

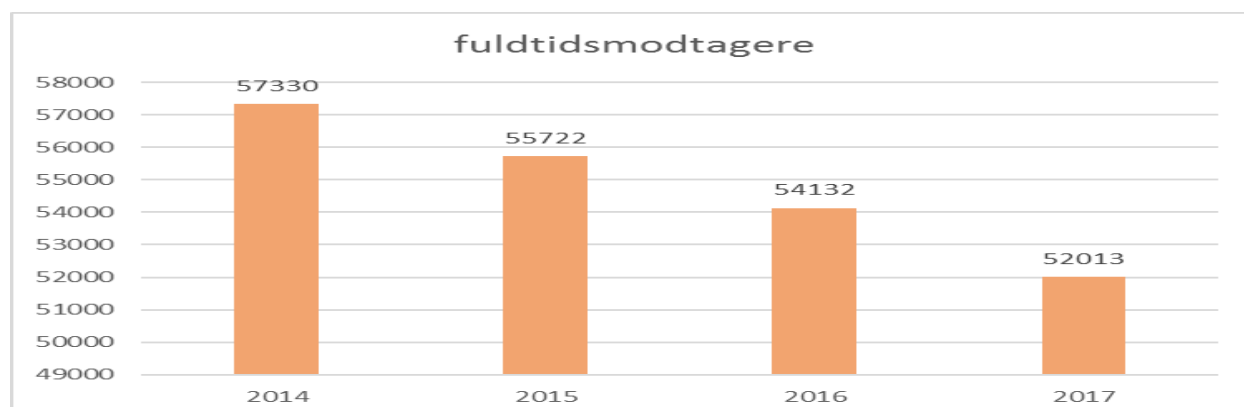
---

⁸²) Jf. Henriksen, Lisbeth Riisager: "Vigtigste politiske reformer og beslutninger 2007-2017". Avisen.dk, 17.11.17.
https://www.avisen.dk/vigtigste-politiske-reformer-og-beslutninger-2007-20_471694.aspx

⁸³) Jf. Lauth, Mette: Syge falder stadig i det "det sorte hul": Reform har ikke hjulpet. Avisen.dk, 07.12.15.
https://www.avisen.dk/reformen-af-sygedagpenge-har-ikke-reddet-syge-falde_359358.aspx

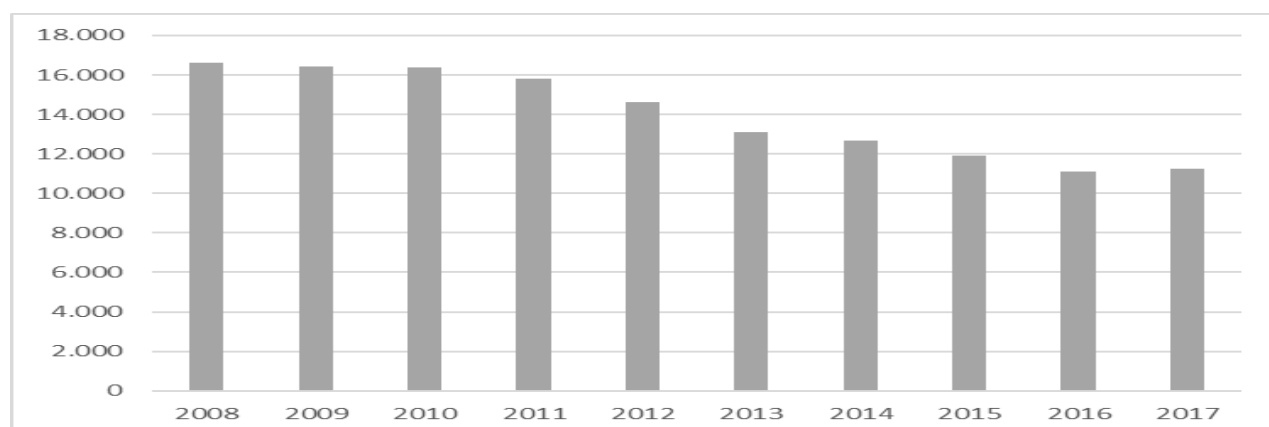

Figur: Udviklingen i modtagere af sygedagpenge 2007 – 2017 (fuldtidspersoner).⁸⁴

Reformen har hermed således reelt været en spareøvelse, hvilket da også viser sig i, at udgifterne til sygedagpenge er faldet kraftigt efter reformen.

Figur: Udgifter til sygedagpenge 2014 – 2017, mio. kr. Faste priser, 2017 prisniveau.⁸⁵

⁸⁴) Kilde: Danmarks Statistik, statistikbanken, tabel AUH01: Offentligt forsørgede (fuldtidsmodtagere) efter køn, område, ydelsestype og tid

⁸⁵) Kilde: Danmarks Statistik, statistikbanken, tabel OFF10: Offentlig forvaltning og service, indkomstoverførsler (til husholdninger) efter indkomsttype og tid. Omregnet til faste priser, 2017 – prisniveau ved hjælp af forbrugsprisindeks fra Danmarks Statistik, årlig procentuel prisstigning. <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/priser-og-forbrug/forbrugerpriser/forbrugerprisindeks>

7.3: Forringelse af sygedagpenges kompensationsgrad.

Herudover har det selvsagt også bidraget til forringelse af sygedagpenge, at deres kompensationsgrad i forhold til lønningerne – ligesom øvrige dagpenge og andre overførselsindkomster – løbende er blevet udhulet gennem den årlige mindreregulering på årlig -0,3 pct. som følge af satspuljeloven og forøgelsen heraf gennem skattereformen af 2012.

For sygedagpenge må kompensationsgraden vurderes at være blevet udhulet i samme grad som – jævnfør foran – tilfældet for arbejdsløshedsdagpenge.

Kapitel 8: Sammenfatning og konklusion vedr. del II: Foringelse af ydelser til ledige 1990 – 2019.

Arbejdsmarkedspolitikken i Danmark har siden begyndelsen af 90'erne været kraftigt inspireret af neoliberalistiske, udbudsøkonomiske løsningsmodeller.

Arbejdsmarkedspolitikken har haft som mål at øge arbejdskraftudbuddet og via en større "reservearme" at bremse lønudviklingen på arbejdsmarkedet.

Midlet hertil har været en såkaldt "workfare" politik, hvor forsørgelseselementet på arbejdsmarkedets og socialområdet gennem forringelse og stramning af ydelserne trænges tilbage til fordel for fokus på "arbejdsudbud".

8.1: Forringelse af understøttelsen første angrebsmål fra 1990 og frem.

Målet for den neoliberalistisk inspirerede arbejdsmarkedspolitik har været at "øge incitamentet" til at arbejde og her var det første store angrebsfelt allerede i 90'erne arbejdsløshedsdagpengene.

For det første, fordi arbejdsløshedsdagpengene historisk har været omdrejningspunktet for ydelserne i overførselsindkomstsystemet i øvrigt.

For det andet, fordi arbejdsløshedsdagpengene – som tidligere beskrevet - har været den ydelse, som traditionelt lagde bunden for lønningerne på arbejdsmarkedet.

Den neoliberalistisk inspirerede arbejdsmarkedspolitik har derfor for det første gennem en langsigtet reduktion i arbejdsløshedsdagpenges kompensationsgrad i forhold til lønningerne søgt at øge presset på de ledige til at tage job (uanset vilkår og løn).

Med denne forringelse af understøttelsens relative størrelse som spydspids har man også villet opnå en tilsvarende forringelse af andre overførselsindkomster, især de øvrige midlertidige indkomsterstøttende ydelser.

Men herudover har angrebsmålet hvad angår understøttelsen fra begyndelsen af 90'erne og foreløbig frem til 2010 for det andet handlet om at forkorte dagpengeperioden mere og mere, idet den på lidt over 15 år er skåret fra 7 til 2 år.

Hermed har man selvsagt ønsket at øge presset på de ledige til at acceptere hvilke som helst job og herigennem øge arbejdskraftudbuddet.

8.2: Kontanthjælp etableres fra 00'erne og frem som ny gennemgående ydelse for ledige og ny "bundydelse" for lønningerne.

Den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik har også haft et langsigtet og strukturelt mål med nedskæringen af dagpengeperioden.

For: Jo kortere dagpengeperiode, jo snarere overgang til langt lavere kontanthjælp – eller til selvforsørgelse.

Udover en besparelse på udgifterne til forsørgelse har man hermed søgt at opnå, at det ved længere varende ledighed mere og mere blive den lavere kontanthjælp som bliver den gennemgående ydelse.

Hermed har sigtepunktet været, at kontanthjælpen træder ind i stedet for dagpenge som omdrejningspunktet i overførselsindkomstsyste­met, hvilken hensigt klart mærkes i 10'ernes "reformer", når syge gennem halvering af sygedagpengeperioden i 2014 også hurtigere overgår til kontanthjælp og når f.eks. ressourceforløb på kontanthjælp­slignende ydelse i vid udstrækning erstatter førtidspension.

Den overordnede, langsigtede konsekvens heraf er en udvikling henimod, at ikke længere dagpenge, men kontanthjælp bliver bunden for lønningerne.

8.3: Kontanthjælpsordningen næste forringelsesmål fra 00'erne og frem.

Men ikke nok med, at den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik gennem forringelse af understøttelsen søger at erstatte dagpenge med kontanthjælp som ny "bundyldelse" i overførselsindkomstsyste­met.

I konsekvens af den kortere og kortere dagpengeperiode og af, at kontanthjælp mere og mere bliver ydelsen ved længerevarende ledighed har den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik i anden omgang – gennem 00'erne – som følge heraf koncentreret sig også at forringe også kontanthjælpsordningen for herigennem at presse arbejdskraftudbuddet yderligere i vejret.

Det er sket med kontanthjælpslignende ydelser til indvandrere som spydspids.

Ved at skære i satserne til indvandrere og stramme ydelsesvilkårene i flere omgange i 00'erne og videre i 10'erne har den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik banet vej for efterfølgende forringelser også for kontanthjælpsmodtagere i almindelighed, herunder navnlig gennem forringelse af ydelsens størrelse gennem kontanthjælpslofter.

8.4: Sygedagpengereformen: Lukning af andre "udveje" fra arbejdsmarkedet bliver fokuspunkt i 10'erne.

Med forringelserne af arbejdsløshedsdagpenge og kontanthjælp langt henad vejen realiseret skifter fokus for den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik sidst i 00'erne og navnlig i 10'erne mod også at lukke "andre udgange" af arbejdsmarkedet.

Dette retter sig – jf. næste del – mod tilbagetrækningsordningerne, men også sygedagpenge bliver i den forbindelse et angrebsmål for den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik.

Det sker som nævnt gennem sygedagpenge "reformen" fra 2014, hvor som beskrevet også sygedagpengeperioden halveres og dermed kontanthjælp også bliver den gennemgående ydelse ved længerevarende sygdom.

**DEL III:
FORRINGELSE
AF
TILBAGETRÆKNINGS
ORDNINGERNE
1998 – 2019.**

Indledning til del III.

I denne og den forudgående del af rapporten søger vi at dokumentere de specifikke, konkrete forringelser af de centrale overførselsindkomster hver for sig.

I indeværende del IV fokuseres på forringelsen i 00'erne og 10'erne af tilbagetrækningsordningerne, startende med Nyrups første justering af efterlønnen i 1998.

Dernæst undersøges i kapitel 9 forringelserne i efterlønnen.

Herefter analyseres i kapitel 10 forringelserne i førtidspension (og - kort – fleksjob).

Og videre behandles i kapitel 11 forringelserne af folkepensionen.

Endelig sammenfattes og konkluderes i kapitel 12 på del III.

Kapitel 9: Tilbagerulning af efterlønnen 1998 ff.

For den borgerlige, neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik har ikke mindst efterlønsordningen været en torn i øjet, fordi den indtil 2010 gav mulighed for 5 års tidligere tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet end den daværende folkepensionsalder på 65 år.

Anstødsstenen i ordningen har navnlig været oplevelsen heraf som en begrænsning af arbejdskraftudbuddet og dermed en afgørende hindring for den neoliberalistiske udbudsøkonomiske strategi om at øge dette og herigennem i sidste ende bremse lønudvikling.⁸⁶

Derfor blev det igennem 00'erne i stigende grad et mål for neoliberalistisk inspirerede borgerlige politikere og økonomer⁸⁷ at få indskrænket og helst fjernet efterlønsordningen.

9.1. Tilbagetræknings "reformernes" indskrænkning af adgang til efterløn.

Angrebet på efterlønsordningen er udført gennem forringende "reformer" af ordningen i flere omgange. Det var en SR-regeringen under Nyrup, som tog det første skridt gennem indførelsen:

"To års reglen" (1998).

Reglen indebærer, at trækker man sig tilbage på efterløn tidligere end to år efter, at man som 60-årig har fået sit efterlønsbevis, får man modregnet sine pensionsordninger i efterlønnen.⁸⁸

---

⁸⁶) Jf. Lund, Henrik Herløv: Opgør med neoliberalistisk økonomisk teori og politik.

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Neoliberalistiskekonomiskteoriogpolitik.pdf>

⁸⁷) Jf. den såkaldte "Velfærdskommission", 2004 til 2007.

Men den første afgørende ændring i efterlønsordningen kom med:

"Velfærdsaftalen" (2006).⁸⁹

Aftalen indebærer, at efterløns – og pensionsalder skal stige med den forventede levetid, så en dansker i gennemsnit skal kunne forvente at få 14,5 år på pension.⁹⁰ Det betyder, at efterlønsalderen ville være hævet til op på 66 år i 2045 blot ifølge denne levetidsindeksering.

Tabel: Forhøjelse af efterlønsalder "ifølge velfærdsaftalen".⁹¹

År	Efterlønsalder
2011	60
2012	60
2013	60
2014	60
2015	60
2016	60
2017	60
2018	60
2019	60½
2020	61
2021	61½
2022	62
2023	62
2024	62
2025	63
2026	63
2027	63
2028	63
2029	63
2030	64
2031	64
2032	64
2033	64
2034	64
2035	65
2036	65
2037	65
2038	65
2039	65
2040	65½
2041	65½
2042	65½
2043	65½
2044	65½
2045	66
Senere	Indekseres

88) Jf. Kamwi, Manja: Nyrup har slagtet efterlønnen. Information, 27.11.98

<https://www.information.dk/indland/1998/11/nyrup-slagt-et-efterloennen>

89) Jf. Lund, Henrik Herløv: Evaluering af velfærdskommissionen og velfærdsaftalen. August 2006.

https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/evaluering_velfaerdskommissionen.doc

90) Ritzau: "OVERBLIK: De senere år har budt på store reformer". BT, 01.06.17.

<https://www.bt.dk/politik/overblik-de-senere-aar-har-budt-paa-store-reformer>

91) jf. Finansministeriet: Faktaark om tilbagetrækningsaftalen: Aftalens betydning for efterløns og pensionsalder.

s. 3.

https://www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2011/05/~/_media/Files/Nyheder/Pressemeddelelser/2011/05/Senere%20tilbagetrækning/faktaark_tilbagetr%C3%A6kning.ashx

Hermed havde de borgerlige med socialdemokratisk og radikal medvirken ”fået hul på bylden” dvs. fået åbnet op for forringelse af ordningen.

Allerede i 2011 benyttede VK – regeringen sig af den etablerede præcedens for, at ordningen kunne forringes. Man tog – uanset manglende socialdemokratisk deltagelse - skridtet videre, da man sammen med DF og RV gennem den anden store forringelse af efterlønsordningen med:

”Tilbagetrækningsreformen” (2011) ⁹²

Hermed nedsættes efterlønperioden fra fem til tre års varighed fra 2018 til 2023 ⁹³ og efterlønsalderen hæves gradvist fra 60 til 64 år.⁹⁴

Nærmere bestemt hævedes efterlønsalderen fra 2014 frem til 2017 til 62 år og yderligere til 64 år frem til 2023.

Samlet set betyder tilbagetrækningsaftalen, at når den treårige efterlønsordning er fuldt implementeret i 2023, kan man gå på efterløn som 64-årig og modtage efterløn i tre år.

⁹⁵

Herefter hæves efterlønsalderen med yderligere 1 år i takt med levetidsudviklingen ifølge ”velfærdsaftalen”. I 2040 kan efterlønsalderen være nået op på 67 år, i 2072 på 72½ år og i 2100 på 74 år.

---

⁹²) For en uddybning og kritik heraf, se Lund, Henrik Herløv: ”TILBAGETRÆKNINGSAFTALEN: Socialt skævgom milliardhul i finansieringen”. Maj 2011.

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Tilbagetraekningsaftale.pdf>

og Lund, Henrik Herløv: «5 KORTE NOTATER om ”REGERINGENS TILBAGETRÆKNINGSREFORM”. Feb. 2011.

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/5kortenotateromefterloen.pdf>

⁹³) Jf. Finansministeriet: Faktark om tilbagetrækningsaftalen. Maj 2011.

https://www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2011/05/~/_media/Files/Nyheder/Pressemeddelelser/2011/05/Senere%20tilbagetraekning/faktaark_tilbage%C3%A6kning.ashx

⁹⁴) Jf. Henriksen, Lisbeth Riisager: ”Vigtigste politiske reformer og beslutninger 2007-2017”. Avisen.dk, 17.11.17.

https://www.avisen.dk/vigtigste-politiske-reformer-og-beslutninger-2007-20_471694.aspx

⁹⁵) Jf. Beskæftigelsesministeriet: Efterløn.

<https://bm.dk/ydelser-satser/ydelser/efterloen/>

Tabel: Forhøjelse af efterlønsalder 2018 -2100 ifølge velfærds - OG tilbagetrækningsaftalerne. ⁹⁶

År	Efterlønsalder	År	Efterlønsalder
2018	62,5	2055	69,5
2019	63	2057	70
2020	63	2060	70
2021	63	2062	70,5
2022	63,5	2065	70,5
2023	64	2067	71,5 ^{a)}
2027	65	2070	71,5 ^{a)}
2030	65	2072	72
2032	66	2075	72
2035	66	2077	72,5
2037	67	2080	72,5
2040	67	2082	73 ^{a)}
2042	68	2085	73
2045	68	2092	73,5
2047	69	2095	73,5
2050	69	2097	74
2052	69,5	2100	74

Med disse ”reformer” gennemfører den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik den første store indskrænkning af tilbagetrækningsmulighederne fra arbejdsmarkedet, uanset lønmodtagernes alder, helbred og jobmuligheder.

9.2: Udviklingen i udgifter til og antal modtagere af efterløn.

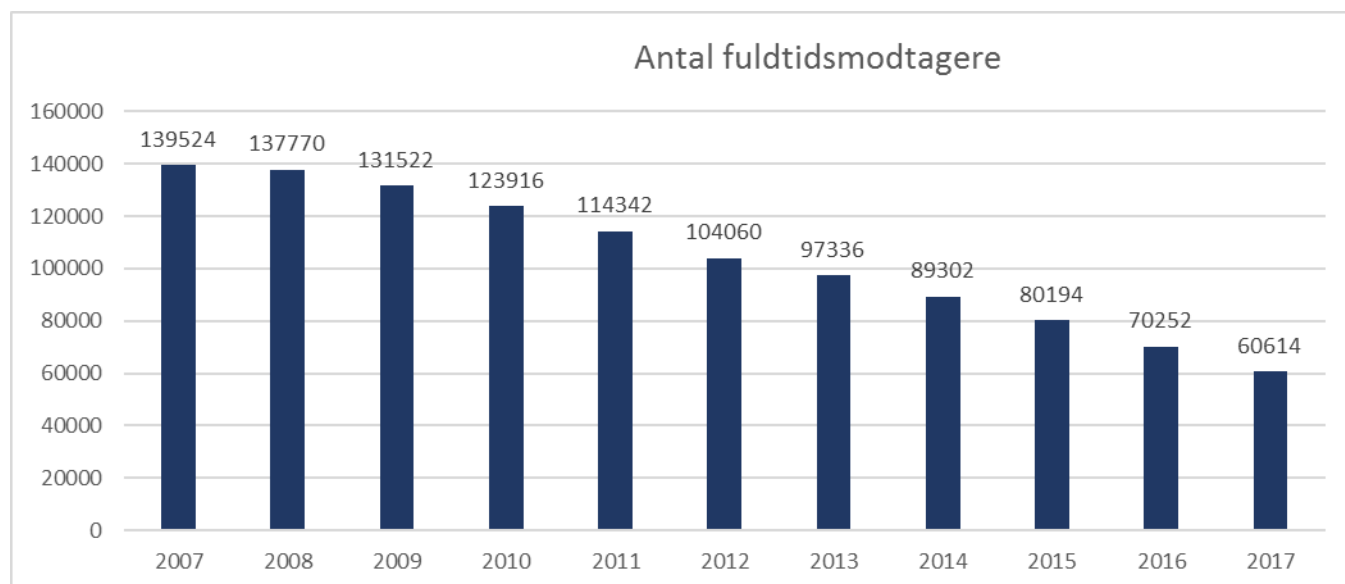
En logisk konsekvens af uroen og usikkerheden om efterlønnens fremtid og forringelserne af ordningen bliver en svækket tilgang til ordningen allerede fra omkring midten af 00’erne.

Og dette forstærkes efter, at ordningen i 2010 får sit banesår gennem reduktion af efterlønsperioden og senerelægning af efterlønsalderen.

⁹⁶) Kilde: Det Økonomiske Råd: Dansk Økonomi Forår 2018, kap. 2 om ”Finanspolitisk holdbarhed”, s. 88
https://dors.dk/files/media/rapporter/2018/F18/f18_dansk_oekonomi_foraar_2018.pdf

Samlet reduceres antallet af fuldtidsmodtagere af efterløn fra 2007 til 2017 med i alt op mod 80.000 personer svarende til omkring 57 pct.

Figur: Antal modtagere af efterløn 2007 – 2017.⁹⁷

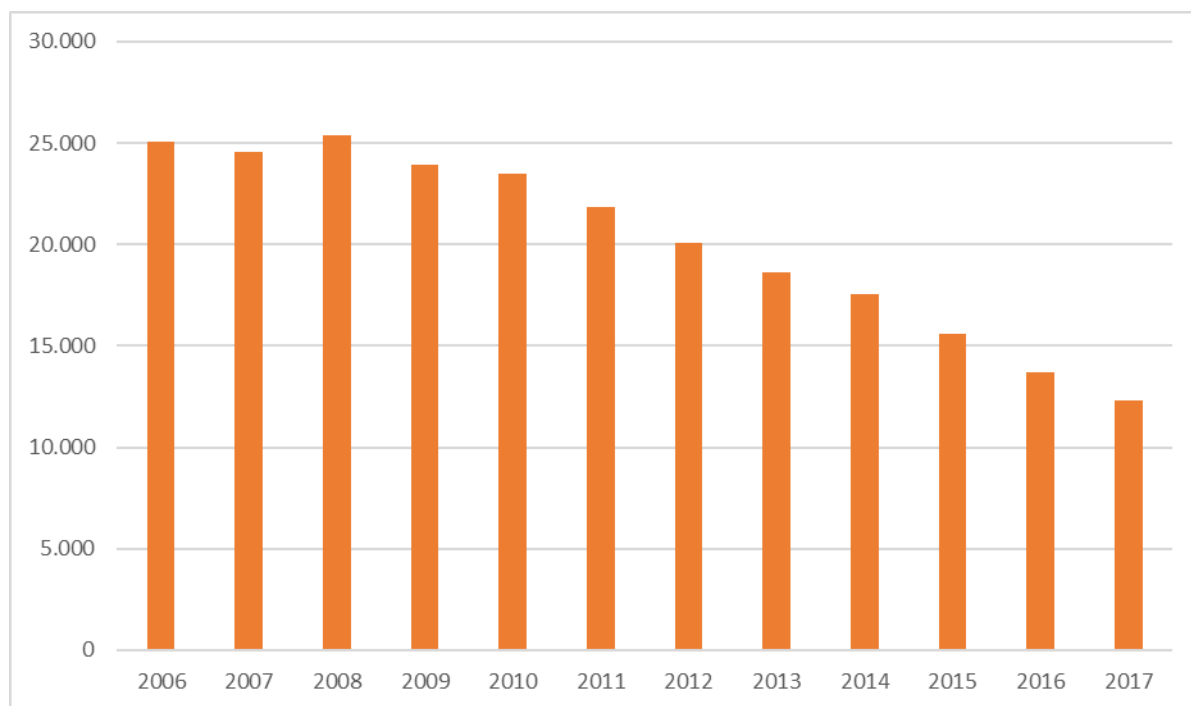

Hermed opnår den borgerlige økonomiske politik fra midten af 00'erne og især i 10'erne også et andet mål: Velfærdsbesparelser, som kan bruges til at finansiere skattelettelser.

Fra 2006 til 2017 halveres udgifterne til efterløn.

⁹⁷) Kilde til antal personer på efterløn 1993 - 2006 Danmarks Statistik, statistikbanken, tabel AUH01: Offentligt forsørgede (fuldtidsmodtagere) efter køn, område, ydelsestype og tid.

Figur: Udgifter til efterløn, fleksydelse og overgangsydelse 2006 - 2017. Mio kr., faste priser, 2017 prisniveau.⁹⁸

⁹⁸) Kilde Danmarks Statistik, statistikbanken: Offentlig forvaltning og service, indkomstoverførsler (til husholdninger) efter indkomsttype og tid, tabel OFF10. Omregnet til faste priser, 2017 – prisniveau ved hjælp af forbrugsprisindeks fra Danmarks Statistik, årlig procentuel prisstigning. <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/priser-og-forbrug/forbrugerpriser/forbrugerprisindeks>

Kapitel 10: Amputering af førtidspension (og forringelse af fleksjob – kort).

Men det er ikke kun efterlønsordningens mulighed for tidligere tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet end gennem folkepension, som har været en større anstødssten for den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik.

Man har også set skævt til den mulighed for tidligere tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet som førtidspension har repræsenteret.

Om end tidligere tilbagetrækning gennem førtidspension jo skyldes ringe eller ingen arbejdsevne har der været set skævt til også det fradrag i arbejdskraftudbuddet, som disse ordninger har repræsenteret.

Efter at først dagpenge i 90'erne og kontanthjælp og efterløn i 00'erne blev væsentligt forringet, blev reform af førtidspensionen sat på den neoliberalistiske dagsorden i 10'ern med henblik på, at selv mennesker med reduceret erhvervsevne i større udstrækning skulle presses ud på arbejdsmarkedet og herigennem bidrage til at øge arbejdskraftudbuddet.

Eller: Hvis de ikke kunne presses i job, så skulle de i hvert tilfælde bringes ned på billigere ydelser: fleksjob eller kontanthjælp (i ressourceforløb).

10.1. "Reformen" af førtidspension og fleksjob.

For førtidspensions vedkommende sker der en væsentlig indskrænkning i adgangen til ordningen med:

- Reform af førtidspension og fleksjob (2013): ⁹⁹

---

⁹⁹) For en uddybning og kritik heraf, se Lund, Henrik Herløv: "AFTALEOM REFORMAFFØRTIDSPENSION OG FLEKSJOB: Hjælp til svage eller spareøvelse?". Juli 2012.

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Aftaleomreformfoertidspensionogfleksjob.pdf>

Hermed begrænses for det første adgangen til førtidspension. Aftalen betød, at unge under 40 som udgangspunkt ikke kan få førtidspension.¹⁰⁰

Men der er også med reformen af førtidspension og fleksjob i 2013 sket indirekte forringelse af ydelsesniveauet: I stedet for førtidspension henvises unge under 40 år til ringere "aflønnet" ressourceforløb på "kontanthjælpslignende" ydelser.¹⁰¹

Der sker med samme reform en modsat udvidelse af adgangen til fleksjob gennem nedsættelse af mindstetimetallet for fleksjob.

Endvidere er der – trods udvidelsen af adgangen til ordningen – sparet på fleksjobordningen gennem indførelse af lavere aflønning af fleksjob bortset fra for de lavest aflønnede.¹⁰²

10.2. Udhuling af købekraften.

Endvidere har førtidspensionen - som dagpenge og kontanthjælp - siden 1990 fået forringet sin købekraft gennem den i satspuljeloven indeholdte årlige mindreregulering på – 0,3 pct. og den med skattereformen af 2012 forøgelse af denne mindreregulering.

Og: Selvom satspuljefradraget fremover bortfalder i og med finanslovsaftalen for 2019, så forringes den aktuelle købekraft af førtidspension og fleksjob stadig, da fradraget blot konverteres til en tvungen pensionsopsparing.

---

¹⁰⁰) Jf. Styrelsen for Arbejdsmarked og rekruttering: Reformen af førtidspension og fleksjob.
<https://star.dk/reformen-af-foertidspension-og-fleksjob/>

¹⁰¹) Ritzau: "OVERBLIK: De senere år har budt på store reformer". BT, 01.06.17.
<https://www.bt.dk/politik/overblik-de-senere-aar-har-budt-paa-store-reformer>

¹⁰²) Jf. Styrelsen for Arbejdsmarked og rekruttering: Reformen af førtidspension og fleksjob.
<https://star.dk/reformen-af-foertidspension-og-fleksjob/>
 Jf. Lund, Henrik Herløv: Aftale om "Reform af førtidspension og fleksjob": Hjælp til svage eller spareøvelse? Juli 2012.
https://henrikherloevlund.dk/hhl_article/aftale-om-reform-af-foertidspension-og-fleksjob-mere-spareoevelse-end-hjaelp-til-svage/

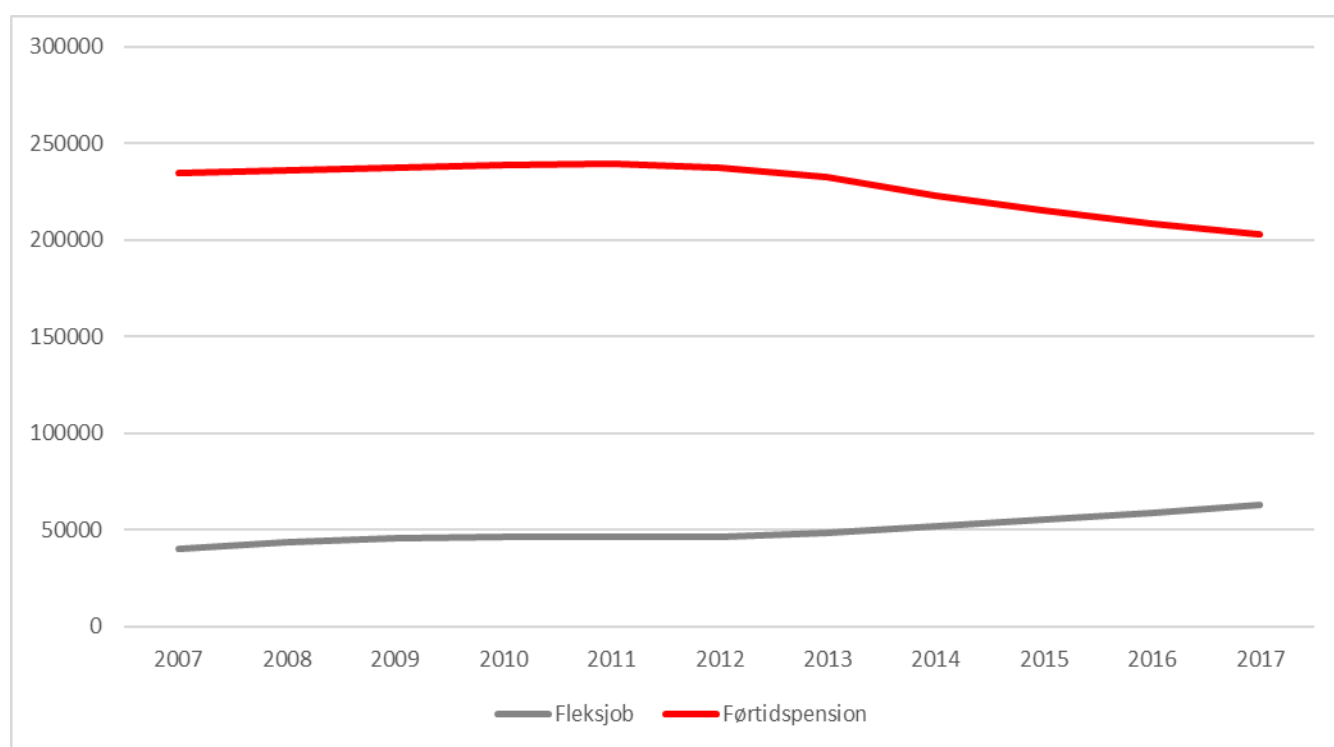
Og der sker uanset forringelsen siden 1990 ingen genopretning af købekraften af førtidspensionen.

10.3: Udviklingen i udgifter til og antal modtagere af førtidspension og fleksjob.

Indskrænkningen af adgangen til førtidspension har sat sig mærkbare spor i tilgangen til ordningen, hvilket har medført et stærkt fald i antallet af modtagere af førtidspension.

Mens åbningen for fleksjob med få timer ugentligt har medført et stigende antal fleksjob.

Figur: Antal fuldtidsmodtagere af førtidspension og fleksjob 2007 – 2017.¹⁰³

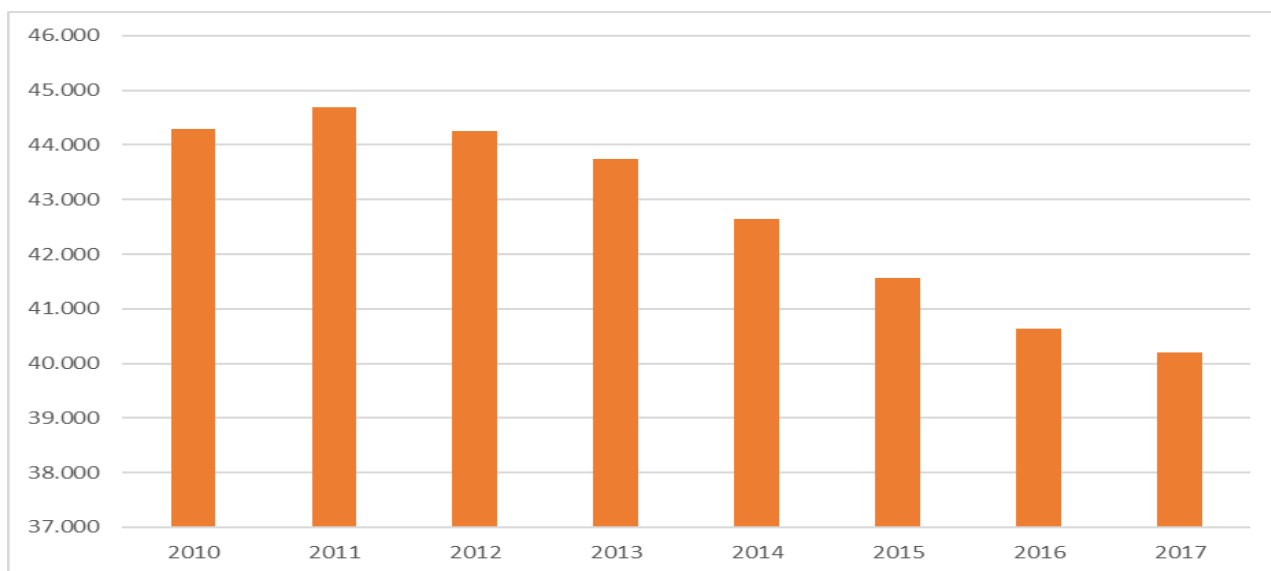
Indskrænkningen i adgangen til førtidspension har hermed indebåret en betydelig besparelse på udgifterne til førtidspensionen som sådan. Fra 2010 til 2017 er udgifterne

¹⁰³) Kilde: Danmarks Statistik, statistikbanken, Tabel AUH01: Offentligt forsørgede (fuldtidsmodtagere) efter køn, område, ydelsestype og tid

til ordningen faldet med op mod 10 pct.

Figur: Udgifter til førtidspension 2010 – 2017. Mio. kr., faste priser, 2017 - prisniveau. ¹⁰⁴

¹⁰⁴) Danmarks Statistik, statistikbanken, tabel OFF10: Offentlig forvaltning og service, indkomstoverførsler (til husholdninger) efter indkomsttype og tid. Omregnet til faste priser, 2017 – prisniveau ved hjælp af forbrugsprisindeks fra Danmarks Statistik, årlig procentuel prisstigning. <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/priser-og-forbrug/forbrugerpriser/forbrugerprisindeks>

Kapitel 11: Forringelser af også folkepensionen.

Selvom folkepensionen tilsyneladende har været mere upåagtet, så har også den de facto været udsat for den borgerlige økonomiske politiks forringelser.

Det gælder både for folkepensionens købekraft og for varigheden af det otium, som man kan opnå, efter at være gået på folkepensionen.

I det følgende analyseres i første afsnit forringelsen af kompensationsgraden af folkepensionen.

Dernæst behandles i andet afsnit reduktionen i det otium, som gives lønarbejdere efter overgang til folkepension.

11.1: Forringelse af folkepensionens købekraft 1990 - 2018.

Ligesom dagpenge og kontanthjælp har folkepensionen løbende siden 1990 fået forringet sin købekraft gennem den i satspuljeloven indeholdte årlige mindreregulering på – 0,3 pct.

Som tidligere beskrevet øgedes denne mindreregulering gennem den i skattereformen af 2012 indeholdte forøgelse af denne mindreregulering fra og med 2016 til 2023.

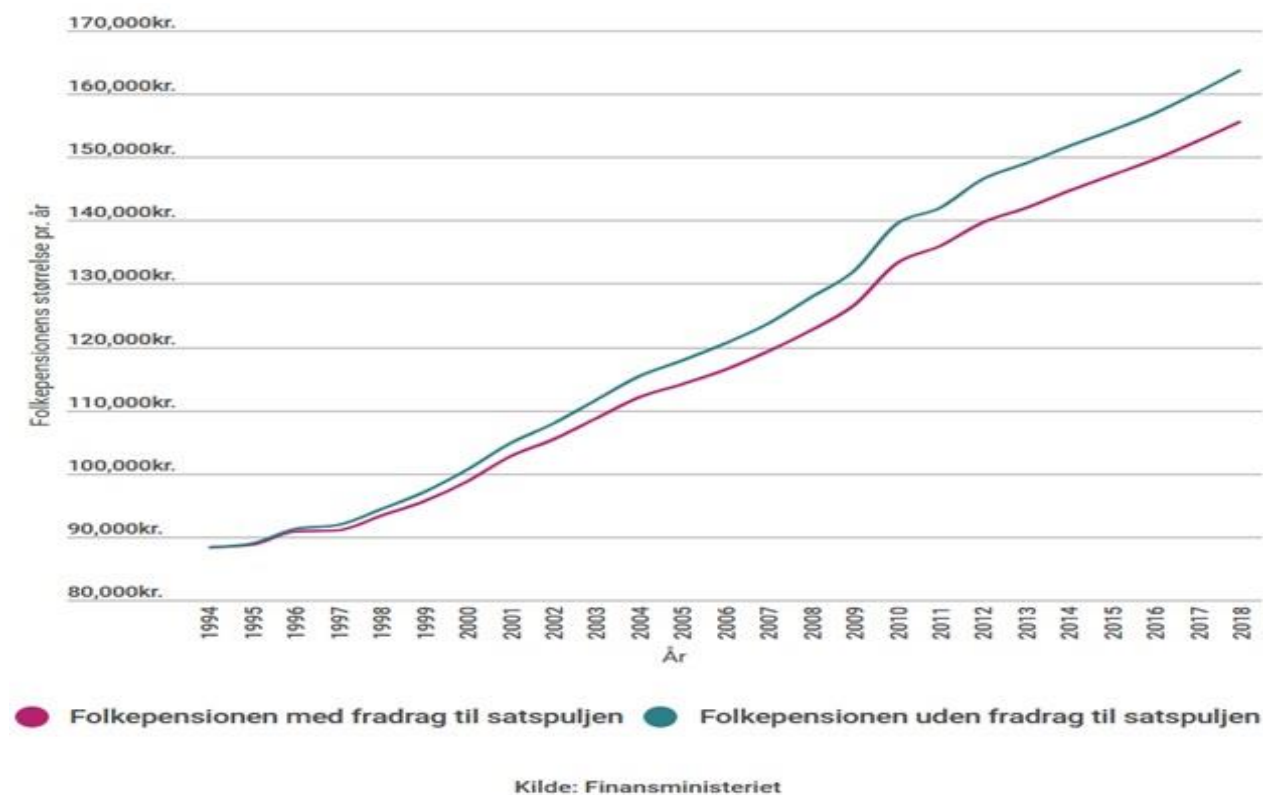
For folkepensionen har det fx indebåret, at pensionen i dag for en enlig med fuld pension er 8.000 kr. mindre værd i dag end i 1995 svarende til, at en sådan folkepensionist i dag mangler mere end 5 pct. af sin folkepension.¹⁰⁵

---

¹⁰⁵) Jf. Ældresagen: Folkepensionen skal følge lønudviklingen.

<https://www.aeldresagen.dk/presse/maerkesager/pension/synspunkt/fjern-fradraget-til-satspuljen>

Figur: Folkepensionens udvikling med og uden fradrag til satspuljen.¹⁰⁶

Det må på den ene side anerkendes som godt, at dette dræn i folkepensionens værdi med finanslovsaftalen for 2019 dog fremover stoppes, idet folkepensionen fra 2020 skal følge lønudviklingen og allerede i 2019 løftes med ekstra 0,2 pct. i forhold til 2018.¹⁰⁷

Forhøjelsen i 2019 udgør for enlige pensionister, som modtager fuld ældrecheck, omkring 400 kr og for par omkring 600 kr. mere om året.

MEN: På den anden side vil hverken folkepensionister eller andre modtagere af overførselsindkomster modtage nogen kompensation for forringelsen af ydelsens

¹⁰⁶) Kilde: Ældresagen: Folkepensionen skal følge lønudviklingen.

<https://www.aeldresagen.dk/presse/maerkesager/pension/synspunkt/fjern-fradraget-til-satspuljen>

¹⁰⁷) Jf. satspuljeaftale.

<https://da.wikipedia.org/wiki/Satspuljen>

købekraft gennem "satspuljefradraget" siden 1990 og i kraft af skattereformen for 2012.¹⁰⁸

11.1: Forringelser af adgangen til folkepension.

Ligesom for efterlønnens vedkommende er også folkepensionsalderen – selvom den ligger senere end efterlønsalderen - blevet set som en barriere for den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitikks bestræbelser på at øge arbejdskraftudbuddet.

Derfor har alle de reformer, som har rykket efterlønsalderen, også gjort tilsvarende for folkepensionsalderen. Det gælder først

- "Velfærdsaftalen" (2006):¹⁰⁹

Hermed skal også pensionsalderen fremover stige med den forventede levetid, så en dansker i gennemsnit "kun" skal kunne forvente at få 14,5 år på pension.¹¹⁰

Ifølge aftalen ville folkepensionsalderen i 2020 blive forhøjet fra 65 år til 67 år, men gennem løbende forhøjelser hvert femte år herefter i 2045 være forhøjet til 70 ½ år.

---

¹⁰⁸) Jf. Lund, Henrik Herløv: Finanslovsaftale og finanslov for 2019. <https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Finanslovsaftale2019.pdf>

¹⁰⁹) Jf. Lund, Henrik Herløv: Evaluering af velfærdskommissionen og velfærdsaftalen. August 2006. https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/evaluering_velfaerdskommissionen.doc

¹¹⁰) Ritzau: "OVERBLIK: De senere år har budt på store reformer". BT, 01.06.17. <https://www.bt.dk/politik/overblik-de-senere-aar-har-budt-paa-store-reformer>

Tabel: Forhøjelse af folkepensionsalderen ifølge velfærdsaftalen.¹¹¹

År	Folkepensionsalder
2011	65
2012	65
2013	65
2014	65
2015	65
2016	65
2017	65
2018	65
2019	65
2020	65
2021	65
2022	65
2023	65
2024	65½
2025	66
2026	66½
2027	67
2028	67
2029	67
2030	68
2031	68
2032	68
2033	68
2034	68
2035	69
2036	69
2037	69
2038	69
2039	69
2040	70
2041	70
2042	70
2043	70
2044	70
2045	70½
Senere	Indekseres

MEN: Allerede i 2011 benyttede VK – regeringen sig af den hermed etablerede præcedens for, at ordningen kunne forringes.

Man tog – uanset manglende socialdemokratisk deltagelse - skridtet videre, da man sammen med DF og RV gennemførte næste store forringelse af også folkepensionen med:

- "Tilbageføringsreformen" (2011): ¹¹²

¹¹¹) Kilde: jf. Finansministeriet: Faktaark om tilbageføringsaftalen: Aftalens betydning for efterløns og pensionsalder. s. 3.

https://www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2011/05/~media/Files/Nyheder/Pressemeddelelser/2011/05/Senere%20tilbageforing/faktaark_tilbagefor%C3%A6kning.ashx

¹¹²) For en uddybning og kritik heraf, se Lund, Henrik Herløv: "TILBAGETRÆKNINGSAFTALEN: Socialt skævgemilliardhul i finansieringen". Maj 2011.

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Tilbageforingsaftale.pdf>

Hermed fremrykkes forhøjelsen af folkepensionsalderen fra 65 til 67 år med 5 år, således at folkepensionsalderen allerede ville være 67 i år 2022.^{113 114}

Herefter forhøjes folkepensionsalderen vist i takt med, at gennemsnitslevealderen stiger, således at der for en gennemsnitsborger kun skal være adgang til et otium efter folkepension på godt 15 år. Det betyder, at folkepensionsalderen i 2040 vil være steget til 70 år, i 2050 vil den være oppe på 72 år.

Og i 2075 skal man være 75 år og i 2100 helt oppe på 77 år, før man kan gå på folkepension: Hvilket er 12 år senere end i dag.

Tabel: Forhøjelse af folkepensionsalderen 2018 – 2100.¹¹⁵

År	Pensionsalder	År	Pensionsalder
2018	65	2055	72,5
2019	65,5	2057	72,5
2020	66	2060	73
2021	66,5	2062	73
2022	67	2065	73,5
2023	67	2067	73,5
2027	67	2070	74,5 ^{a)}
2030	68	2072	74,5 ^{a)}
2032	68	2075	75
2035	69	2077	75
2037	69	2080	75,5
2040	70	2082	75,5
2042	70	2085	76 ^{a)}
2045	71	2092	76
2047	71	2095	76,5
2050	72	2097	76,5
2052	72	2100	77

og Lund, Henrik Herløv: «5 KORTE NOTATER om ”REGERINGENS TILBAGETRÆKNINGSREFORM”. Feb. 2011.

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/5kortenotateromefterloen.pdf>

¹¹³⁾ Jf. Finansministeriet: Faktaark om tilbagetrækningsaftalen: Hovedlinjerne i aftale om senere tilbagetrækning, s. 1.

https://www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2011/05/~/_media/Files/Nyheder/Pressemeddelelser/2011/05/Senere%20tilbagetrækning/faktaark_tilbage%20tr%C3%A6kning.ashx

¹¹⁴⁾ Jf. Henriksen, Lisbeth Riisager: ”Vigtigste politiske reformer og beslutninger 2007-2017”. Avisen.dk, 17.11.17.

https://www.avisen.dk/vigtigste-politiske-reformer-og-beslutninger-2007-20_471694.aspx

¹¹⁵⁾ Kilde: Det Økonomiske Råd: Dansk Økonomi Forår 2018, kap. II: Finanspolitisk holdbarhed, s. 88.

<https://dors.dk/vismandsrapporter/dansk-oekonomi-foraar-2018/kapitel-ii-finanspolitisk-holdbarhed>

MEN: Dette gennemsnit dækker over, at en række – fortrinsvis – lavere uddannede lønmodtagere i kraft af bl.a. ringere arbejdsmiljø oplever kortere levetider. Hvorfor de med forhøjelsen af folkepensionsalderen i realiteten vil få forkortet deres otium. Herom længere fremme.

Kapitel 12: Konklusion vedr. del III: Tilbagetrækningsordningerne.

Som forsøgt vist i del II har den neoliberalistisk og udbudsøkonomisk inspirerede arbejdsmarkedspolitik i Danmark siden begyndelsen af 90'erne indebåret en offensiv mod ydelser til ledige (ledige og kontanthjælp).

Formål har været at øge arbejdskraftudbuddet gennem en bredspektret forringelse af navnlig ydelsernes kompensationsgrad og satser samt varigheden af den periode, som ydelserne har kunnet oppebæres.

Offensiven mod ydelser til ledige er primært foregået i 90'erne og 00'erne, om end den er fortsat også i 10'erne

Men offensiven har som vist i foregående del III ikke begrænset sig hertil. Med offensiven mod ydelser til ledige godt i vej har den borgerlige økonomiske politik fra midten af 00'erne og frem fokuseret på også at inddrage tilbagetrækningsordningerne i bestræbelserne på at øget arbejdskraftudbud og reservearme.

12.1: Forringelse af efterlønnen første hovedmål.

Prøvestenen for, om det kunne lade sig gøre for den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik at forringe også tilbagetrækningsordningerne, blev kampen om efterlønnen.

For det første, fordi efterlønnen gav mulighed for (siden 1998) 5 års tidligere tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet og dermed gav lønarbejderne mulighed for et længere otium efter arbejdslivet.

For det andet, fordi det med en efterlønsydelse på 91 pct. af dagpengesatsen var en bedre pensionsordning end folkepensionen og hvor efterlønsbidraget gav et bedre afkast end mange private pensionsopsparinger.

Den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik har for det første gennem en senerelægning af efterlønsalderen og hermed forkortelse af efterlønsperioden inden folkepension tilstræbt at rulle mulighederne for tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet.

Dette er - som fremgået - sket i en grad, hvor efterlønsalderen gennem tilbagetrækningsreformen frem til 2023 hæves til 64 samtidig med at efterlønsperioden reduceres til tre år. Enden er imidlertid ikke endda: Herefter hæves efterlønsalderen med yderligere 1 år i takt med levetidsudviklingen ifølge "velfærdsaftalen". I 2040 kan efterlønsalderen være nået op på 67 år, i 2072 på 72½ år og i 2100 på 74 år – næsten 15 år senere end oprindeligt.

Hermed har man selvsagt søgt at øge arbejdskraftudbud og reservearme og presset på lønudviklingen – samt opnå velfærdsbesparelse, jf. lidt længere fremme.

12.2: Forringelse af folkepensionen et yderligere hovedmål.

Men bestræbelserne på at forringe efterlønnen har for det andet haft et videre mål, nemlig at bruge indførelse af senere efterlønsalder som murbrækker for at opnå en tilsvarende forringelse af også andre tilbagetrækningsmuligheder fra arbejdsmarkedet.

Hvilket især har handlet om forhøjelse af folkepensionsalderen.

Bestræbelserne på at rulle efterlønnen tilbage har ikke bare handlet om at lukke muligheder for tidligere tilbagetrækning.

Det overordnede mål har simpelthen været at tvinge arbejdslivet i vejret ved at længere levetid kun har skulle resultere i flere arbejdsår, ikke (engang delvist) i et længere otium for lønslaverne.

Derfor er senerelægningen af efterlønnen, den såkaldte "velfærdsaftale" fra 2006 og "tilbagetrækningsaftalen" fra 2011, blevet kædet sammen med også senerelægning af folkepensionsalderen.

Det er ikke sket i "velfærdsaftalen" gennem forhøjelsen af folkepensionsalderen fra 65 til 67 år, hvilket igen med "tilbagetrækningsaftalen" fremskyndedes med 5 år, således at folkepensionsalderen allerede ville være 67 i år 2022.

Herefter forhøjes folkepensionsalderen i kraft af den såkaldte "velfærdsaftale" i årene herefter yderligere, således at folkepensionsalderen i 2040 vil være steget til 70 år, i 2050 vil den være oppe på 72 år. Og i 2075 skal man være 75 år og i 2100 helt oppe på 77 år, før man kan gå på folkepension: Hvilket er 12 år senere end i dag

Problemet er bare, at den tilgrundliggende stigning i levetiden er socialt ulige fordelt, således at de med lavest uddannelse, hårdeste arbejdsmiljø og derfor mindste stigning i levetiden ikke bare får arbejdslivet forlænget, men simpelthen vil få deres otium beskåret, jf. del IV.

12.3: Lukning af også førtidspensionens mulighed for tidligere tilbagetrækning for mennesker med stærkt reduceret arbejdsevne.

Havende gennemført de to hovedangreb på henholdsvis ydelser til ledige og tilbagetrækningsmulighederne fra arbejdsmarkedet har den neoliberalistiske arbejdsmarkedspolitik i 10'erne haft fokus på at lukke de udveje af arbejdsmarkedet, som mennesker med reduceret arbejdsevne på grund af fysiske handicaps, psykiske sygdomme mm har haft i form af førtidspension.

Begrænsning af mulighederne herfor har været et senere og mere underordnet mål, al den stund at modtagerne af førtidspension jo pga. begrænset arbejdsevne aldrig har repræsenteret arbejdsgivernes førstevalg af arbejdskraft.

Begrænsningen af adgangen til førtidspension har derfor nok så meget haft det formål at forhindre nedslidte i at bruge førtidspensionen som udvej af arbejdsmarkedet efter at der var grebet ind overfor efterlønnen.

12.4: Besparelser også et formål – for de borgerlige til at finansiere skattelettelser.

Men udover at begrænse tidlig tilbagetrækning og tvangsforlænge arbejdslivet har forringelse af både efterløn og folkepension selvklart også haft et spareformål med forringelserne bestående i, at man gennem at reducere antallet af modtagere af ydelsen også herigennem har villet skære i udgifterne.

Ifølge "Velfærdsaftalen" ¹¹⁶ skulle de herved opnåede besparelser og de øgede skatteindtægter fra større arbejdsstyrke gå til at fremtidssikre velfærden. Med aftalens ord:

"Styrkelsen af de offentlige finanser, som på langt sigt optræder i kraft af det nye tilbagetrækningssystem, reserveres til at sikre finansiering af velfærdssamfundet i fremtiden.

Midlerne skal bruges til at finansiere merudgifter til blandt andet pleje og sundhed, når der kommer flere ældre, og til en styrket indsats mod nedslidning på arbejdsmarkedet."

Dette kan man imidlertid i allerhøjeste grad diskutere om er blevet opfyldt. Jf. rapport nr. 1 er der tværtimod sket en stigende udhuling af velfærdsserviceydelse til ældre og af arbejdsmiljøindsatsen, men sundhedsydelserne nok har fulgt med befolkningsudviklingen, men ikke har fået tilført midler ud over dette.

Og vi har under VLAK – regeringen da også set denne regering fremlægge og til dels gennemføre omfattende skattelettelser, finansieret af det råderum, som efterløns – og pensionsreformerne af regeringen er beregnet til at give. ¹¹⁷

Bestræbelserne på at spare på tilbagetrækningsordningerne har ikke alene haft benyttet sig begrænsninger på adgangen til og varigheden af dem. Et andet middel hertil har

---

¹¹⁶) Jf. VK – regeringen, Socialdemokratiet, Radikale Venstre og Dansk Folkeparti: Aftale om fremtidens velstand og velfærd og investeringer i fremtiden, s. 9. 23. juni 2006.

<https://www.fm.dk/publikationer/2006/aftale-om-fremtidens-velstand-og-velfaerd>

¹¹⁷) Jf. Lund, Henrik Herløv: VLAK's TO SKATTEUDSPIL: Maskerede topskattelettelser betalt af velfærd. 09.09.

www.henrikherloevlund.dk/artiler/VLAKsskatteudspil.pdf og jf. Lund, Henrik Herløv: Velfærd skal betale

(top)skattelettelser. Aug. 2017. www.henrikherloevlund.dk/artikler/VLAKs2025plan.pdf

været den reduktion af navnlig folkepensionens købekraft, som – ligesom for dagpenge – er sket gennem den årlige mindreregulering som følge af satspuljeloven og skattereformen af 2012.

Denne langsigtede udhuling af folkepensionens købekraft har navnlig baggrund i, at der efter indførelsen af overenskomstmæssig opsparing til arbejdsmarkedspensioner for den borgerlige økonomiske politik har været et ønske om at nedprioritere folkepensionen i forhold til egenopsparing til pension.

DEL IV:
KONSEKVENSER AF
FORRINGELSEN AF DET
SOCIALE SIKKERHEDSNET:
STIGENDE FATTIGDOM,
ØGET SOCIAL ULIGHED
M.H.T.
TILBAGETRÆKNING,
MEN RINGE
BESKÆFTIGELSESGEVINST.

Indledning til del IV.

I den følgende del undersøges i kapitel 13 de sociale konsekvenser af de neoliberalistiske overførsels "reformer" i form af stigende fattigdom – og børnefattigdom - i Danmark.

Dernæst analyseres i kapitel 14, hvorledes forringelserne af tilbagetrækningsordninger, navnlig forringelsen af efterløn og forhøjelsen af folkepensionsalderen, har skabt en øget social ulighed m.h.t. at kunne trække sig tilbage og have et rimeligt otium herefter.

Endelig undersøges i kapitel 15, hvorvidt de erklærede hensigter bag reformerne af ydelserne til ledige, nærmere bestemt dagpengereformen respektive indførelsen af starthjælp, om, at disse reformer skulle øge beskæftigelsen, reelt er blevet omsat i virkeligheden.

KAPITEL 13: Konsekvenser af forringelserne af overførselsindkomstsystemet, navnlig af kontanthjælpen: Stigende fattigdom.¹¹⁸

I foregående kapitel er skildret, hvorledes et neoliberalistisk inspireret arbejdsmarkeds – og socialpolitik siden midten af 90'erne har forringet overførselsindkomstsystemet ved at indskrænke adgangen til, varigheden af og kompensationsgrad/købekraft af ydelserne.

Denne forringelsespolitik har i første omgang ramt de ledige (dagpenge og kontanthjælp), men er i anden omgang bredt ud til ordninger for ældre, nedslidte lønmodtagere (efterløn og folkepension), til lønarbejdere med reduceret arbejdsevne (førtidspension og fleksjob), og til syge (sygedagpenge).

Da overførselsindkomstsystemets formål er at omfordele til de, som i forvejen er økonomisk dårligst stillede, har denne forringelsespolitik overfor det sociale sikkerhedsnet naturligvis haft konsekvenser ikke mindst haft konsekvenser i form af stigende fattigdom.

Forringelsen af overførselsindkomsterne har naturlig også øget uligheden, men da udviklingen heraf imidlertid er blevet påvirket endnu mere af udhulingen af progressionen i skattesystemet, vil vi behandle udviklingen i ulighed i rapport nr. III.¹¹⁹

I det følgende kapitel søges givet en oversigt over konsekvenserne af den borgerlige økonomiske politik for udviklingen i fattigdom 1995 til 2018. I første afsnit redegøres for, hvad der forstås ved fattigdom generelt, hvorledes disse måles og hvorledes de påvirkes af det offentlige? Dernæst analyseres i andet afsnit, hvorledes den neoliberalistisk inspirerede arbejdsmarkedspolitik 1993 – 2018 har øget fattigdommen i Danmark.

¹¹⁸) Dette kapitel trækker på Lund, Henrik Herløv: Fattigdom og ulighed på fremmarch i konkurrencestaten. Nov. 2018. <https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Fattigdomogulighedpaafremmarch.pdf>

¹¹⁹) Lund, Henrik Herløv: Langsom nedsmeltning af velfærden (III): Udhuling af progressionen i skattesystemet. (Under udarbejdelse).

13.1. Fordeling og fattigdom: Definitioner og påvirkning heraf fra det offentlige.

13.1.1: Fattigdom – definition og principielle målestokke?

Da overførselsindkomsterne som sagt omfordeler til de, som i forvejen er økonomisk dårligst stillede har udviklingen heri selvklaart stor effekt for udviklingen i fattigdom.

Ved fattige forstås nærmere de, som i indkomstfordelingen "har så få penge eller andre besiddelser, at det er svært at skaffe de daglige fornødenheder og opretholde en acceptabel levestandard".¹²⁰

Men en acceptabel levestandard er samfundsmæssigt og historisk bestemt. Det må derfor anerkendes, at der ikke findes ET objektivt økonomisk mål for fattigdom. Fattigdom er et socialt problem.

Fattigdom må altså som udgangspunkt ses relativt – man har mindre end andre (fx indkomst) og/eller man har det dårligere end andre (fx forbrug, helbred, uddannelse mm). Hermed er fattigdom også noget forskelligt alt efter, hvilket samfund det måles i.

En ofte anvendt måde er at opgøre såkaldt "relativ fattigdom" ud fra borgernes indkomster, typisk den disponible indkomst (dvs. efter skat), som sætter den øvre grænse for forbrugsmulighederne.

Da familier har forskellig sammensætning, korrigeres familiens disponible indkomst, så den udtrykker forbrugsmulighederne pr. person i stedet for pr. familie. Man taler om "ækvivalering af indkomsten".¹²¹

---

¹²⁰) Den danske ordbog: Fattig. <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=fattig>

¹²¹) Jf. CASA m.fl.: "Notat om fattigdomsmål og fattigdomsgrænse", s. 5 (2010)
<http://www.casa-analyse.dk/files/rapporter-social-arbejdsmarked/2010/danskfattigdomsgraense.pdf>

For at kunne afgrænse gruppen af fattige fra ikke – fattige kan man med udgangspunkt i en indkomstfordeling af borgerne fastsætte et fattigdomsmål/- grænse, der fastsættes som en procentandel af det generelle indkomstniveau og her som oftest medianen, hvilket angiver den midterste indkomst.

De mest benyttede indkomstmål er 50 % - grænsen eller 60 % grænsen.

Den (lavere) 50 pct – grænse har på den ene side været kritiseret for at indskrænke gruppen af fattige til de (aller)dårligst stillede, mens på den anden side 60 % - grænsen har været udsat for den kritik ikke bare at omfatte egentligt fattige, men også borgere med ”kun” risiko for fattigdom.¹²²

13.1.2: Fattigdomsgrænse.

En måde at måle og bekæmpe fattigdommen er at fastsætte en fattigdomsgrænse, som viser hvilke borgere, der har en indkomst under det acceptable i forhold til fattigdom.

Efter længere debat om og kritik af manglen på en officiel fattigdomsgrænse blev der af SRSF-regeringen nedsat et ”ekspertudvalg om fattigdom” i 2012, hvis forslag til fattigdomsgrænse i 2013 blev vedtaget af et folketingsflertal, herunder regeringen.

Denne fattigdomsgrænse gjaldt frem til 2015, hvorefter den efter folketingsvalget dannede Venstreregering igen afskaffede fattigdomsgrænsen.

Kort sagt indebar denne fattigdomsgrænse, at en voksen person betragtede som økonomisk fattig, hvis vedkommende i 3 år i træk har en indkomst lavere end 50 pct. – medianindkomsten, ikke har en formue på over 100.000 kr og ikke er studerende.

Indkomstgrænsen udgjorde i 2013 i alt 103.200 kr. (ækvivaleret disponibel indkomst).¹²³

Herudfra opgjorde man i 2012 godt 39.000 fattige svarende til 0,7 pct. af befolkningen. Opgjort ud fra denne definition var antallet af personer omfattet af økonomisk fattigdom steget fra 16.200 i 1999 til 42.000 i 2010.

---

¹²²) Jf. SRSF – regeringens ekspertudvalg, s. 44 for oven.

¹²³) Jf. SRSF – regeringens ekspertudvalg, s. 10 for oven

I 2018 blev der imidlertid af Danmarks Statistik genindført et fattigdomsmål i Danmark. Indførelsen var dog på opfordring af Finansministeriet og en konsekvens af, at Danmark har tilsluttet sig FN's verdensmål, bl.a. målet om at halvere fattigdommen inden 2030.

For at kunne rapportere i forhold hertil, var der igen brug for et fattigdomsmål. Opgørelsen betegnes som SDG-mål (Sustainable Development Goals) og bygger på en spørgeskemaundersøgelse.

I Danmarks Statistiks nye fattigdomsmål går nogle af elementerne i den tidligere fattigdomsgrænse igen:

- Studerende medregnes ikke
- Personer med en formue højere end 117.000 kr. medregnes heller ikke.
- Indkomsten skal være under 50 pct. af medianindkomsten, hvilket i 2018 svarer til 117.000 kr.

MEN: Den store og relativt væsentlige forskel er, at det nye fattigdomsmål fra Danmarks Statistik netop gør op med den tidligere fattigdomsgrænses krav om 3 års fattigdom for at blive medregnet, idet man nu måler på et år.¹²⁴

Hermed vokser antallet af fattige danskere fra omkring 50.000 personer i 2016 ifølge SRSF – regeringens fattigdomsgrænse (3 års grænsen) til 226.500 personer (1 års fattige).¹²⁵

Danmarks Statistik opgør dog først selv fattigdommen efter den nye indikator fra 2015 og kan derfor IKKE bruges til at vise udviklingen over længere tid tilbage. Men AE – rådet har opgjort fattigdommen frem til 2016 både ifølge den gamle 3 års definition og ifølge den gamle opgørelse, men ifølge et 1 – årskriterie, hvilket er mere sammenligneligt med den nye definition.

---

¹²⁴) Jf. Jyllandsposten: Sådan måler Danmarks Statistik fattigdom. 15.07.18.

<https://jyllands-posten.dk/politik/ECE10753567/fakta-saadan-maalder-danmarks-statistik-fattigdom/>

¹²⁵) Jf. Dr.dk: Nu er der igen en målestok for fattigdom i Danmark. 15.07.18.

<https://www.dr.dk/nyheder/politik/nu-er-der-igen-en-malestok-fattigdom-i-danmark>

Derfor vil vi benytte AE rådets opgørelse for at følge udviklingen tilbage før 2015, men efter 2015 også til sammenligning indsætte DST 's nye SDG – statistik.

13.2. Stigende fattigdom 1995 til 2018.

Reformpolitikken har ikke blot haft konsekvenser i form af mere skæv indkomstfordeling og stigende ulighed, men også skabt flere fattige.

Danmark har som fremgået ikke længere nogen officiel regeringsfastsat fattigdomsgrænse.

Danmarks Statistik har som tidligere beskrevet i 2018 indført et nyt "halvofficielt" mål for relativ fattigdom på 50 pct af medianindkomsten, ekskl. studerende. Målet opgøres i modsætning til den gamle fattigdomsgrænse for fattigdom af 1 års varighed.

Opgørelsen sker som beskrevet som led i belysning af FN's verdensmål og betegnes SDG-mål (Sustainable Development Goals).

13.2.1. Fattigdommen fordoblet siden årtusindskiftet.

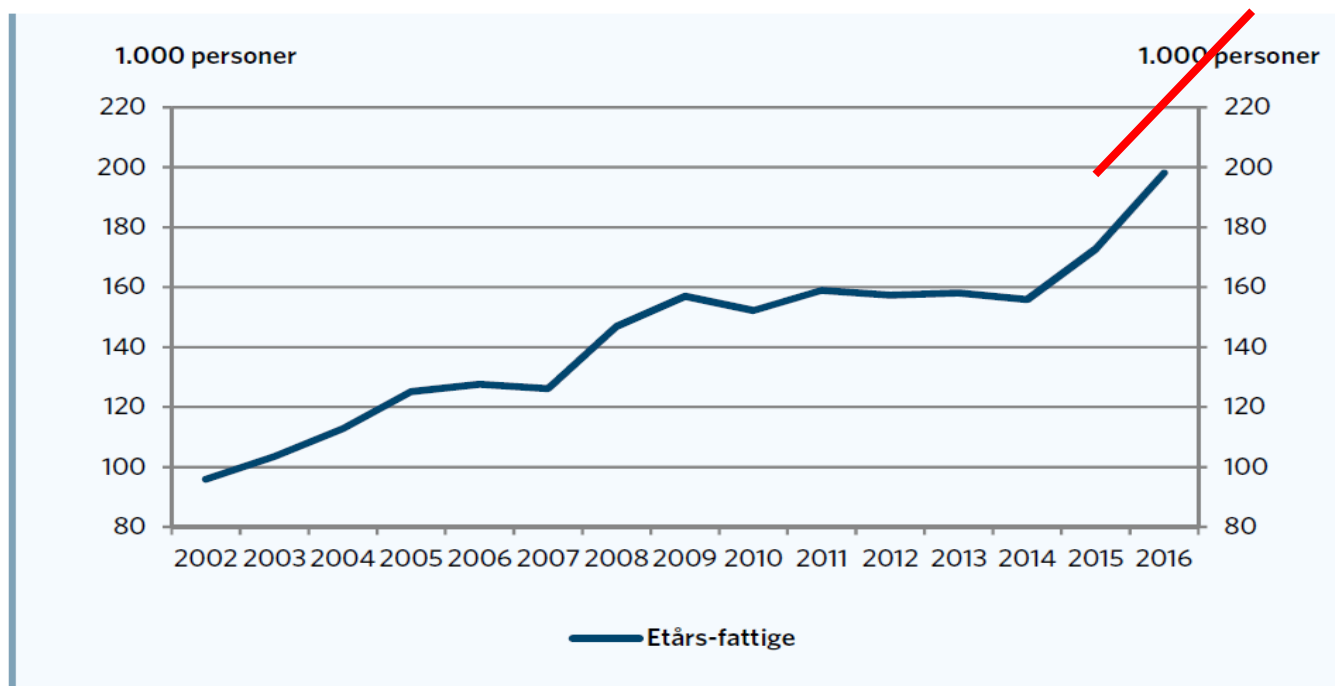
Ifølge Danmarks Statistiks nye fattigdomsindikator var der i 2017 omkring 260.000 fattige, svarende til lidt over 4 ½ pct. af befolkningen.

Skal vi følge udviklingen i fattigdommen tilbage i tid må vi som det nærmest liggende mål til den nye fattigdomsgrænse som anført se på udviklingen ifølge den gamle fattigdomsgrænse på 50 procent af medianindkomsten, MEN målt som 1 års fattige.

Ifølge denne opgørelse steg fattigdommen fra 2002 til frem til 2016 fra lidt under 100.000 personer til omkring 200.000 personer.

En stigning i den egentlige fattigdom på omkring 110 procent på lidt under 15 år.

Figur: Udviklingen i antal 1 års fattige 2002 – 2016 ifølge SRSF – regeringens fattigdomsgrænse ¹²⁶ (blå kurve) og 2015 - 2017 ifølge Danmarks Statistiks "SDG" et - årige indikator for fattigdom (rød kurve). ¹²⁷

Anm: Se definition fattigdomsgrænse i boks 1.1.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Vi ser, at den egentlige fattigdom målt ved antal 1 års fattige stiger i to omgange. Først efter VK – regeringens indførelse af det første kontanthjælpsloft fra 2001 til 2011 samt indførelse af en særlig lav startydelse for indvandrere.

Herefter stopper stigningen i fattigdommen, da SRSF – regeringen afskaffer fattigdomsydelserne i 2012, men antallet af fattige forbliver dog på samme niveau.

Og så begynder fattigdommen igen at stige igen, da V – regeringen og VLAK - regeringen kommer til og indfører det næste, såkaldt "moderne" kontanthjælpsloft, 225 timers reglen samt genindfører en lav integrationsydelse for indvandrere.

¹²⁶) Jf. AE - rådet: Fordeling og levevilkår 2017, s. 11.

https://www.ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/publikation/ae_den-stigende-polarisering-rammer-boernene.pdf

¹²⁷) Jf. Caspersen, Sune: Sørgelig rekord: Der har aldrig været flere fattige børn i Danmark. AE – rådet, 03.12.18.

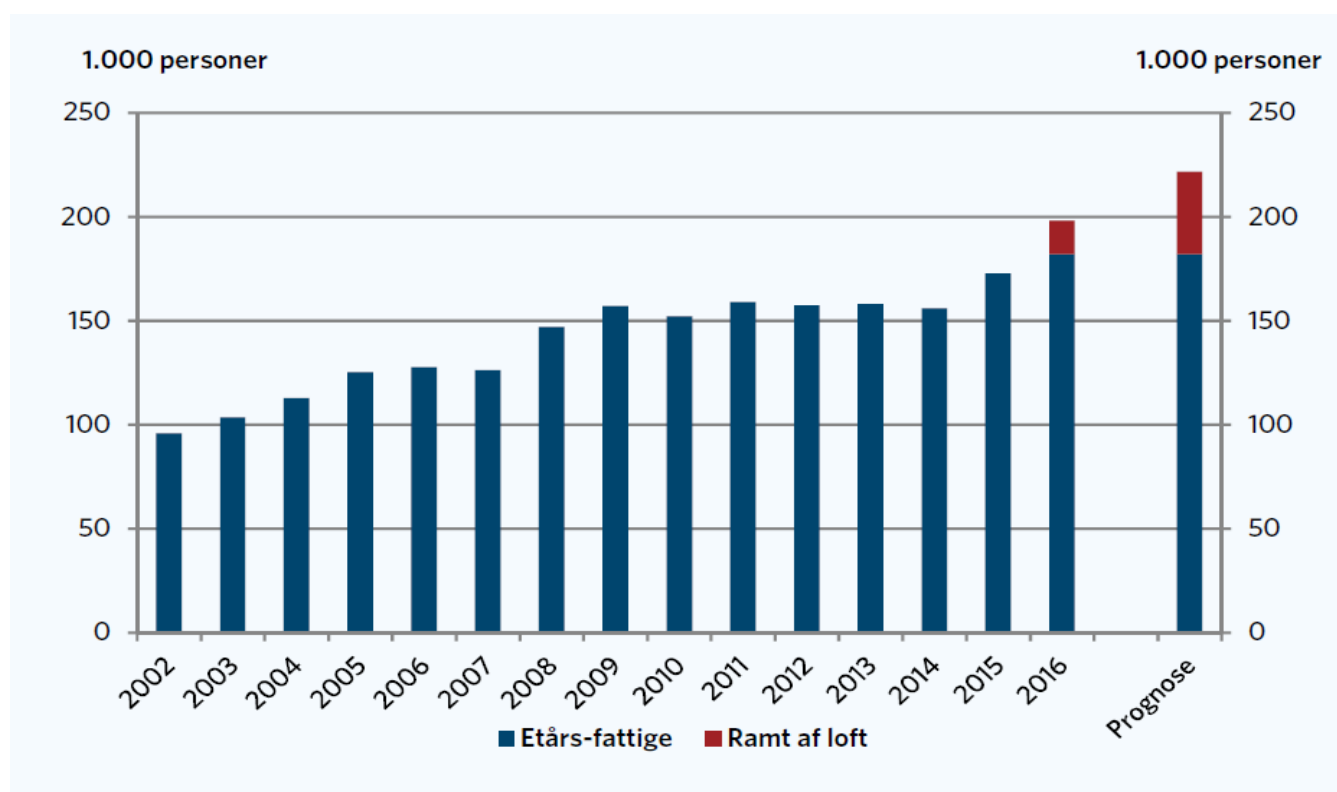
https://www.ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_sorgelig-rekord-der-har-aldrig-vaeret-flere-fattige-born.pdf

Da kontanthjælpsloftet 'kun' havde været gældende i 3 måneder i 2016, da ovenstående opgørelse blev foretaget, viser statistikken ikke den fulde effekt på antallet af fattige endnu.

Et foreløbigt skøn, over hvor mange etårs-fattige der ville være, hvis loftet havde været indført i hele 2016, er godt 220.000 etårs-fattige.

Hermed vil fattigdommen siden 2002 være steget med mere end 130 pct.

Figur: Fremskrivning af fuld effekt af kontanthjælpsloft mm.¹²⁸

anm: Se definition fattigdomsgrænse i boks 1.1.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre..

Når fattigdommen stiger, er det altså en logisk konsekvens af den fattiggørelse af kontanthjælpsmodtagere og indvandrere, som de borgerlige regeringer målbevidst har

¹²⁸) Kilde: Fordeling og levevilkår 2018, s. 11.

https://www.ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/publikation/ae_den-stigende-polarisering-rammer-boernene.pdf

gennemført.

13.2.2. Børnefattigdom.

Et særligt ondartet aspekt er, når fattigdommen rammer børn.

Et barn har ikke selv indflydelse på, at forældrene er kommet i en vanskelig økonomisk situation. Og et barn kan ikke selv gøre noget for at komme ud af situationen.

Og børnefattigdom kan have negative konsekvenser for børns levevilkår under opvæksten, såvel som for de muligheder som børnene får senere i livet.¹²⁹

Ordet børnefattigdom refererer til børn, der sammen med deres forældre lever under fattigdomsgrænsen.

Da Danmark som anført aktuelt ikke har nogen politisk vedtaget fattigdomsgrænse, vil vi for at belyse udviklingen i børnefattigdommen bruge det som svarer til Danmarks Statistiks nye fattigdomsmål, nemlig SRSF – regeringens definition dog med et års kriterium.

Til sammenligning anføres fra 2015 den nye ”SDG”-opgørelse fra Danmarks Statistik.

SRSF – regeringens ekspertgruppe fandt for året 2010, at knap 11.000 børn levede i familier omfattet af 3 – års fattigdomsgrænsen ¹³⁰, mens en opgørelse efter et - årskriteriet omfattede 42.000 børn. ¹³¹ Dette sidste svarede i 2010 til 3½ pct. af alle børn.

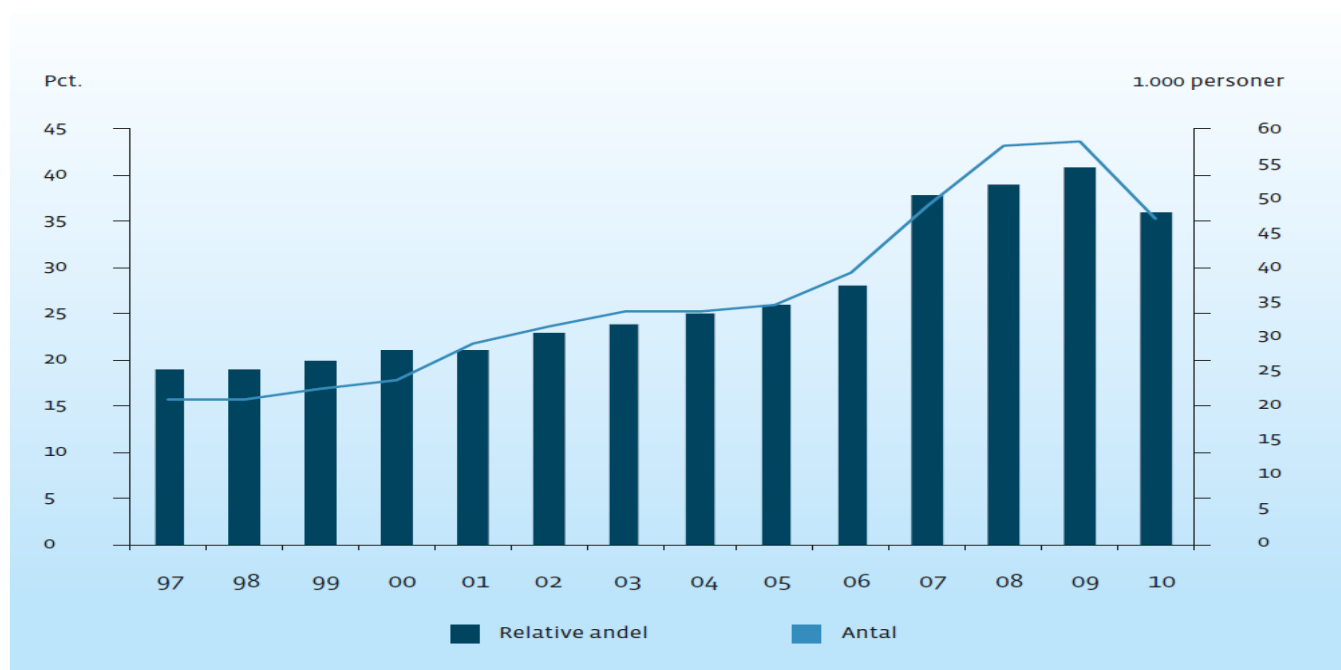
¹²⁹) Jf. SRSF – regeringens ekspertgruppe: En dansk fattigdomsgrænse, s. 137.
<https://www.ft.dk/samling/20121/almudel/sou/bilag/263/1257640.pdf>

¹³⁰) Oven anførte rapport, s. 142.
<https://www.ft.dk/samling/20121/almudel/sou/bilag/263/1257640.pdf>

¹³¹) Oven anførte rapport, s. 139.
<https://www.ft.dk/samling/20121/almudel/sou/bilag/263/1257640.pdf>

Antallet af børn berørt af økonomisk fattigdom tredobledes hermed fra 1997 - 2010.

Figur: Børn berørt af økonomisk fattigdom, 1997-2010 (1 års fattige).¹³²

Anm.: Andele er opgjort i forhold til befolkningen for familier, hvor der er indkomstoplysninger.
Der indgår 1.175.000 børn i opgørelsen.
Kilde: Beregninger fra sekretariatet for ekspertudvalget.

Baggrunden for stigningen i 00'erne er VK – regeringens første kontanthjælpsloft og første lave udlændigeydelser.

Efter ophævelsen af disse "fattigdomsydelser" i 2012 faldt børnefattigdommen igen frem til 2016, hvor den borgerlige regerings "nye fattigdomsydelser" igen har fået børnefattigdommen til at stige. Det samlede antal 1 års børnefattige lå i 2016 på op mod 50.000 ifølge en opgørelse svarende til SRSF's gamle fattigdomsgrænse, men var ifølge Danmarks Statistiks nye "SDG" – indikator steget til 65.000.

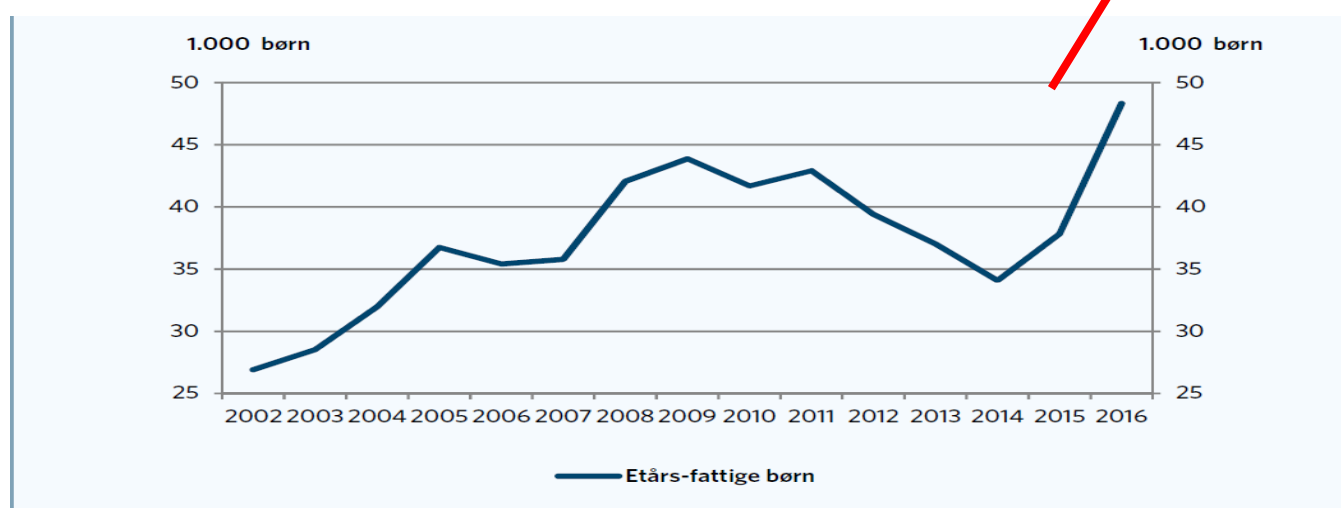
Alene i 2016 steg antallet af et års fattige børn med 10.500 svarende til en stigning på 27 procent.

¹³²) Kilde: SRSF – regeringens ekspertgruppe: En dansk fattigdomsgrænse.
<https://www.ft.dk/samling/20121/almindel/sou/bilag/263/1257640.pdf>

Dels har afskaffelsen af dagpenge for unge under 30 og erstatning med lavere uddannelsesydelse i 2015 fået flere unge ind under fattigdomsgrænsen, dels betyder kontanthjælpsloft, 225 timers regel og integrationsydelse, at flere familier med børn falder under fattigdomsgrænsen.

Figur: Antal et års fattige børn 02 – 16 jf. SRSF 's gamle fattigdomsgrænse (blå kurve) ¹³³ og 2015 – 2017 ifølge Danmarks Statistiks nye "SDG" – fattigdomsindikator (rød kurve).

134

Anm: Se definition fattigdomsgrænse i boks 1.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

¹³³) Kilde: Juel, Jonas Schytz: Kontanthjælpsloftet øger antallet af fattige børn i hele landet, s. 2.

<https://www.ae.dk/analyser/kontanthjaelpsloftet-oeger-antallet-af-fattige-boern-i-hele-landet>

¹³⁴) Jf. Caspersen, Sune: Sørgelig rekord: Der har aldrig været flere fattige børn i Danmark. AE – rådet, 03.12.18.

https://www.ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_sorgelig-rekord-der-har-aldrig-vaeret-flere-fattige-born.pdf

KAPITEL 14: Konsekvenser af forringelserne af tilbagetrækningsordningerne: Stigende social ulighed mht. pensionering og otium.

I foregående kapitel er det søgt demonstreret, at forringelsen af overførselsindkomsterne, navnlig af ydelser til ledige og især herunder af kontanthjælpen, har haft negative sociale konsekvenser i form af stigende fattigdom.

Men fremover vil forringelsespolitikken overfor overførselsindkomsterne, her primært af efterløn og folkepension, få en anden negativ social konsekvens i form af stigende social ulighed mht. tilbagetrækning.

Eller sagt på anden måde: Arbejdere vil komme til at betale for senerelægningen af tilbagetrækningen.

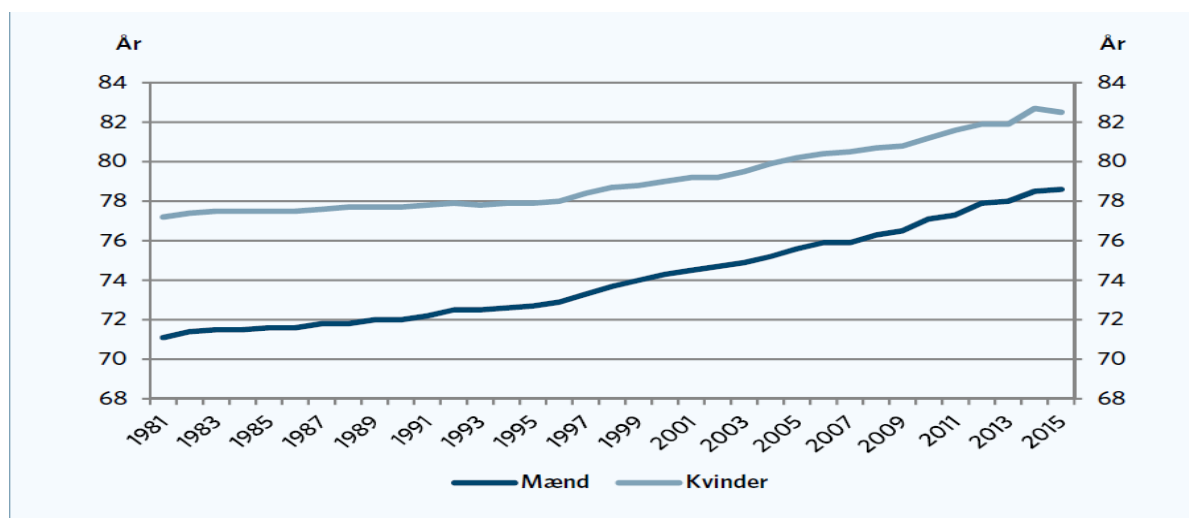
14.1. Stigende social ulighed med hensyn til levealder.

Når tilbagetrækningsalderen jf. "Velfærdsaftalen" og "tilbagetrækningsaftalen" fremover øges vil det ikke kunne mærkes ligeligt af alle lønarbejdergrupper.

For der er en betydelig social ulighed mht. levetid, idet levealderen afhænger af indkomst og uddannelse.

Levealderen er ganske vist i gennemsnit stigende. Den gennemsnitlige levetid for mænd udgjorde i 2015 78,6 år, mens den for kvinder var 82,5 år. Dermed var gennemsnitslevetiden for mænd og kvinder steget med henholdsvis 5,9 og 4,6 år siden 1995.

Figur: Udviklingen i middellevetid for mænd og kvinder 1991 – 2015.¹³⁵

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Det er i sig selv godt, men mindre godt er det, at der er stor forskel i middellevetiden mellem forskellige befolkningsgrupper.

14.1.1. Størst indkomst, størst gns. levealder.

Navnlig er der stor forskel i middellevetiden mellem høj og lavindkomstgrupper.

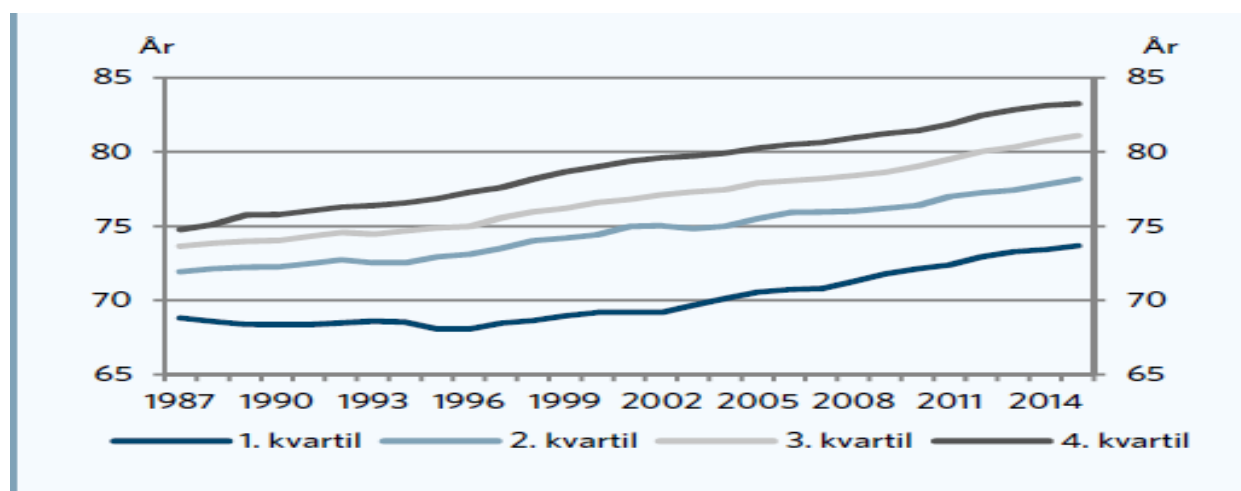
Ses på middellevetiden for befolkningen opdelt i 4 indkomstkvarter, så var den for mænd i den rigeste indkomstkvarter (4. kvartil) i 2015 83,3 år, mens den for de fattigste mænd (1. indkomstkvarter) var 73,7 år.

Middellevetiden er således næsten 10 år højere for de rigeste end for de fattigste mænd. For kvinder er forskellen dog lidt mindre: 5,9 år.

¹³⁵) Kilde: AE – rådet: "Ufaglærte og faglærte betaler for senere tilbagetrækning", s. 21. 20.10.16.

<https://www.ae.dk/publikationer/ufaglaerte-og-faglaerte-betaler-for-senere-tilbagetrækning>

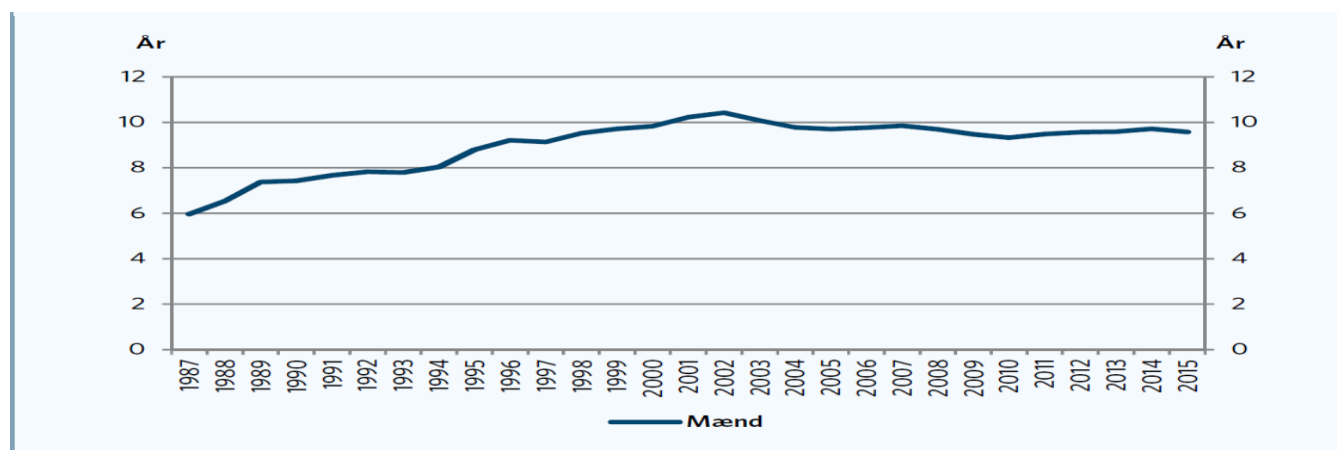
Figur: Middellevetid opdelt på indkomstkvarterer, mænd. 1987 til 2015.¹³⁶

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Tilmed er denne forskel over tid øget. I 1987 var den tilsvarende forskel mellem mænd i disse indkomstgrupper "kun" på knap 6 år. Stigningen er primært sket frem til 2002, men forskellen har siden været stort set uændret uden tendens til at ville falde igen.

Figur: Forskel i middellevetid mellem højeste og laveste indkomstkvarter, mænd. 1987 til 2015.¹³⁷

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

¹³⁶) Kilde: Wilhelmsen, Jes: De længst uddannede lever 6 år mere end de ufaglærte, s. 4. AE – rådet, 14.08.16.s

https://www.ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_de-laengst-uddannede-lever-6-aar-mere-end-de-ufaglaerte.pdf

¹³⁷) Kilde: AE – rådet: "Ufaglærte og faglærte betaler for senere tilbagetrækning", s. 22.

<https://www.ae.dk/publikationer/ufaglaerte-og-faglaerte-betaler-for-senere-tilbagetrækning>

Det skal dog bemærkes, at for kvinder har forskellen i levetid mellem højeste og laveste indkomstgruppe ligget forholdsvis stabilt på omkring 6 år i samme periode.

14.1.2. Længst uddannelse, størst gns. levealder.

Også når vi ser på uddannelse finder vi betydelig, om end ikke helt så stor social forskel i levetid. Opdeles mænd og kvinder i 4 uddannelseskvarterer efter uddannelsernes længde ses en forskel i forventet restlevetid efter det 30. år på i gennemsnit 6,1 år

Figur: Forventede restlevetider for 30 - årige fordelt på uddannelseskvarterer. 2015 ¹³⁸

	Mænd	Kvinder
1. kvartil	46,1	50,4
2. kvartil	49,5	52,7
3. kvartil	49,5	54,0
4. kvartil	52,2	55,1
Forskel i forventet restlevetid mellem højeste og lavest uddannelseskvarter	6,1	4,7

Anm.: Personer med "uoplyst uddannelse" samt "ingen uddannelse" er udeladt af opgørelsen.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

14.2. Stigende efterløns og pensionsalder rammer socialt skævt.

Når nu – som foran beskrevet – et folketingsflertal har besluttet at hæve både efterlønsalder og pensionsalder samt forkorte efterlønsperioden vil det være arbejderne som kommer til at betale prisen for det.

¹³⁸) Kilde: Wilhelmsen, Jes: Foran anførte analyse, s. 3.

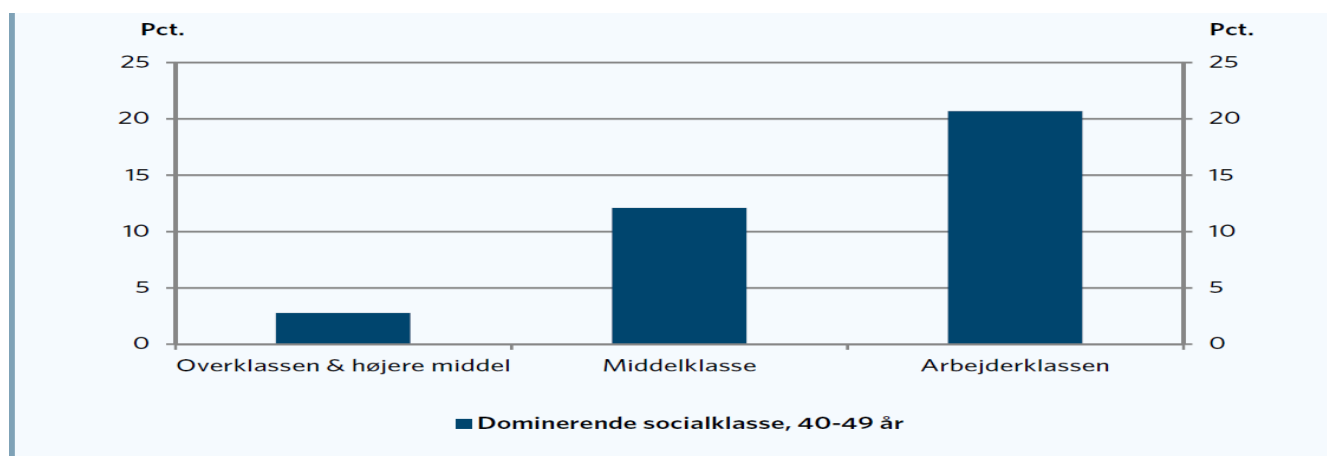
https://www.ae.dk/sites/www.ae.dk/files/dokumenter/analyse/ae_de-laengst-uddannede-lever-6-aar-mere-end-de-ufaglaerte.pdf

14.2.1. Ufaglærte og faglærte trækker sig tidligere tilbage ned akademikere.

Når navnlig arbejderne rammes af senere tilbagetrækningsalder skyldes det for det første, at det primært er arbejderne, som hidtil har benyttet sig af mulighederne for tidlig tilbagetrækning.

Langt de fleste af dem, som hidtil har trukket sig tilbage som 60-årige, har været arbejdere. Overgangen til efterløn blandt 60 – årige er mere end syv gange større for overklasse og højere middelklasse.

Figur: Andel af 60 – årige som går på efterløn fordelt på socialklasse. ¹³⁹

Anm.: 60-årige opgjort i nov. 2010-2013, dvs. personer født i 1949-1953, der kunne gå på efterløn som 60-årig. Ekskl. personer med uoplyst socialklasse samt studerende. Underklassen er også udeladt, da definitionen på underklassen er, at de har været ude af arbejdsmarkedet i mindst 80 pct. af året, og derfor formentligt ikke vil være berettiget til efterløn, fordi der fx er tale om førtidspensionister.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Dette skyldes igen, at arbejderne har det hårdeste og mest belastende arbejdsmiljø ¹⁴⁰ og dermed har det ringeste helbred frem til tilbagetrækningen fra arbejdsmarkedet. ¹⁴¹

De som hidtil er gået på efterløn har da også haft de mest nedslidende jobs. ¹⁴²

¹³⁹) Kilde: Kilde: AE – rådet: "Ufaglærte og faglærte betaler for senere tilbagetrækning", s. 28.

<https://www.ae.dk/publikationer/ufaglaerte-og-faglaerte-betaler-for-senere-tilbagetraekning>

¹⁴⁰) Jf. Oven anførte analyse, s. 30.

<https://www.ae.dk/publikationer/ufaglaerte-og-faglaerte-betaler-for-senere-tilbagetraekning>

¹⁴¹) Jf. oven anførte analyse, s. 35 ff.

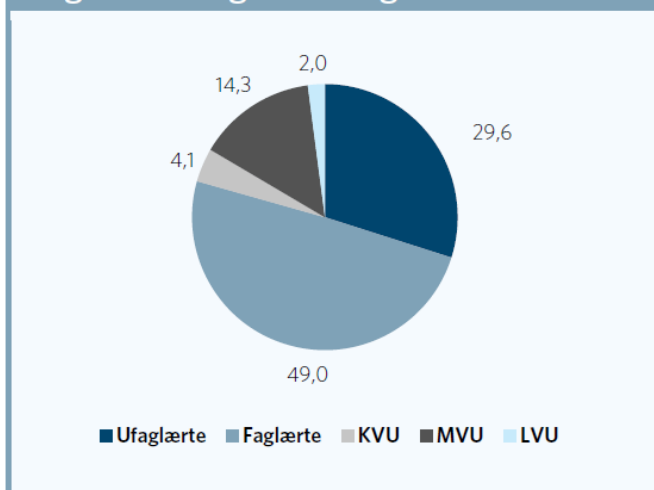
<https://www.ae.dk/publikationer/ufaglaerte-og-faglaerte-betaler-for-senere-tilbagetraekning>

Når efterlønsalderen fra 2023 som foran beskrevet vil være 64 år og efterlønsperioden kun 3 år og når folkepensionsalderen fra 202 hæves fra 65 til 67 år, så vil det derfor primært være arbejderne, som ramme heraf.

Det fremgår af fordelingen af de 60 - årige på uddannelsesniveau, som i 2025 bliver ramt af den senere tilbagetrækning. Det fremgår at 3 ud af 4 er ufaglærte eller faglærte.

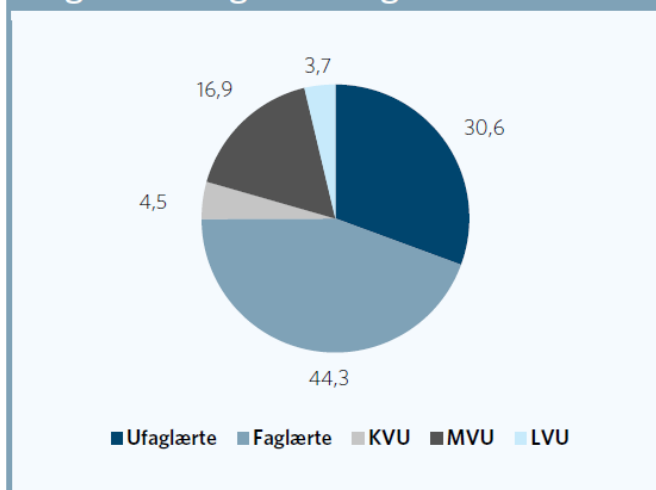
143

Figur 3A. Fordeling af 60-årige ramt af stigende tilbagetrækning i 2025

Anm.: Se boks 2 for beregningsmetode. "Ufaglærte" indeholder grundskole samt personer med enten uoplyst eller gymnasial uddannelse.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik og finansudvalgets spørgsmål nr. 198.

Figur 3B. Fordeling personer ramt af stigende tilbagetrækning i 2025

Anm.: Se boks 2 for beregningsmetode. "Ufaglærte" indeholder grundskole samt personer med enten uoplyst eller gymnasial uddannelse.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik og finansudvalgets spørgsmål nr. 198.

¹⁴²⁾ Oven anførte analyse, s. 38 ff.

<https://www.ae.dk/publikationer/ufaglaerte-og-faglaerte-betaler-for-senere-tilbagetrækning>

¹⁴³⁾ Kilde: AE – rådet: Foran anførte analyse, s. 43

<https://www.ae.dk/publikationer/ufaglaerte-og-faglaerte-betaler-for-senere-tilbagetrækning>

14.2.2. Senere tilbagetrækning betyder for arbejderne meget kortere otium.

Hertil kommer for det andet, at det også især er arbejderne, som har kort uddannelse og lavere indkomst og dermed har den korteste middellevetid.

Forhøjelsen af efterløns – og pensionsalder betyder derfor ikke bare et tab af tidlige tilbagetrækningsmuligheder, men det betyder i den anden ende et kortere otium end for befolkningen i gennemsnit og især et langt kortere otium end for de højt uddannede og økonomisk velstillede i samfundets øverste lag.

KAPITEL 15: Beskæftigelseseffekt af dagpengereform og indførelse af starthjælp: Virkelighed eller postulat?

Som tidligere nævnte har denne forringelsespolitik overfor overførselsindkomsterne været søgt ”solgt” med, at den ikke bare øgede arbejdskraftudbuddet (hvilket er den reelle effekt), men at den øgede BESKÆFTIGELSEN – og dermed vores alle sammens velstand.

I dette afsluttende kapitel vil vi derfor diskutere om to af de centrale ”reformer” for ydelser til ledige: Dagpengereformen og indførelsen af starthjælpen i sig selv kan siges at have øget beskæftigelsen?

15.1. Tvivlsom beskæftigelseseffekt af dagpengereformen.

Dagpengereformen blev som bekendt vedtaget i 2010, men trådte i kraft af forskellige overgangsordninger for alvor i effekt i 2013. ”Reformens hovedvirkemiddel var som foran beskrevet en halvering af dagpengeperioden fra 4 til 2 år. Herudover fordoblede man genoptjeningsperioden.

Reformen var ifølge den daværende VK - regering et middel at styrke den strukturelle beskæftigelse på længere sigt. Ifølge skøn fra regeringen og heraf nedsatte kommissioner (Arbejdsmarkedskommissionen og Dagpengekommissionen) samt Det Økonomiske Råd angaves effekten heraf ”på sigt” til mellem 11 og 15.000 fuldtidsbeskæftigede.¹⁴⁴

---

¹⁴⁴) Jf. Lund, Henrik Herløv: Tvivlsom beskæftigelseseffekt af dagpengereform, s. 5. 2016.

<https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Dagpengereformingenbeskaeftigelse.pdf>

Er denne beskæftigelseseffekt så nået. Det kan være vanskeligt at afgøre, da udviklingen siden jo har været påvirket af en lang række andre faktorer og omstændigheder end reformen.

Vi vil i det følgende søge at belyse spørgsmål ud fra to forhold: For det første udviklingen i den langsigtede beskæftigelse: Er den steget i den angivne størrelsesorden? Og for det andet udviklingen i udfaldet af dagpengesystemet: Er det stilnet af som følge af øget jobskabelse?

15.1.1. Finanskrisens beskæftigelsestab først overvundet i 2018.

Dagpengereformens erklærede mål var som anført at øge den strukturelle beskæftigelse med op til 15.000 fuldtidsjobs = styrkelse af den langsigtede beskæftigelse, uafhængigt af konjunkturudsving, hermed.¹⁴⁵

Beskæftigelsen i Danmark blev imidlertid som bekendt i 2008 udsat for et voldsomt "konjunkturedsving", idet finanskrisen i løbet af kort tid betød et tab på mere end 175.000 arbejdspladser. Dette tab er først definitivt indhentet i 2018, hvor beskæftigelsen endelig er kommet op på niveauet fra 2008.

Figur: Beskæftigelsen i Danmark 2008 – 2019.¹⁴⁶

¹⁴⁵) Jf. Finansministeriet: Beregning af gab og strukturelle niveauer, s. 8 – 9. 2012.

<https://www.fm.dk/~media/files/oekonomi-og-tal/fm-regnemetoder/finansministeriets-beregning-af-gab-og-strukturelle-niveauer.ashx?la=da>

Først i 2018 kan man altså tale om at beskæftigelsen ”netto” stiger udover det tab af arbejdspladser, som finanskrisen medførte og udover den ledighed, som finanskrisen skabte.

Vurderingen af dagpengereformens effekt byggede helt og aldeles på en adfærdseffekt fra de lediges side som følge af kortere dagpengeperiode. Selvom vurderingen af dagpengereformens beskæftigelseseffekt forsigtigt var vurderet ”på sigt”, må man spørge, hvorfor det med en så umiddelbar adfærdsændring skulle tage så mange år at realisere beskæftigelseseffekten? ¹⁴⁷

Hertil kommer det yderligere spørgsmål, om hvorvidt det skyldes yderligere arbejdskraftudbud, når beskæftigelsen nu endelig i 2018 udviser en ”netto” stigning? Eller om det skyldes gode økonomiske tider og dermed øget efterspørgsel efter arbejdskraft?

15.1.2. Udfald af dagpengesystemet stilnede først af i 2017.

En anden indikator for, om den angivelige jobskabelseffekt rent faktisk har været tilstede, kan findes i udviklingen i det udfald af dagpengesystemet, som ”reformen” skabte.

Oprindeligt havde VK regeringen ved beskæftigelsesminister Inger Støjberg angivet at højst mellem 2.000 og 4.000 ledige årligt ville miste dagpengereetten som følge af reformen, fordi de øvrige ramte hurtigt ville finde job. Dette ekstremt store fejlskøn korrigerede ministeriet dog senere til at handle om en virkning på ”... længere sigt, når arbejdsmarkedet har haft tid til at indrette sig på et øget arbejdsudbud”. På kortere sigt

---

¹⁴⁶) Kilde: Danmarks Statistik: Beskæftigelse for lønmodtagere 2019. Nyt Nr. 108, 21.03.19.
<https://www.dst.dk/da/Statistik/nyt/NytHtml?cid=27535>

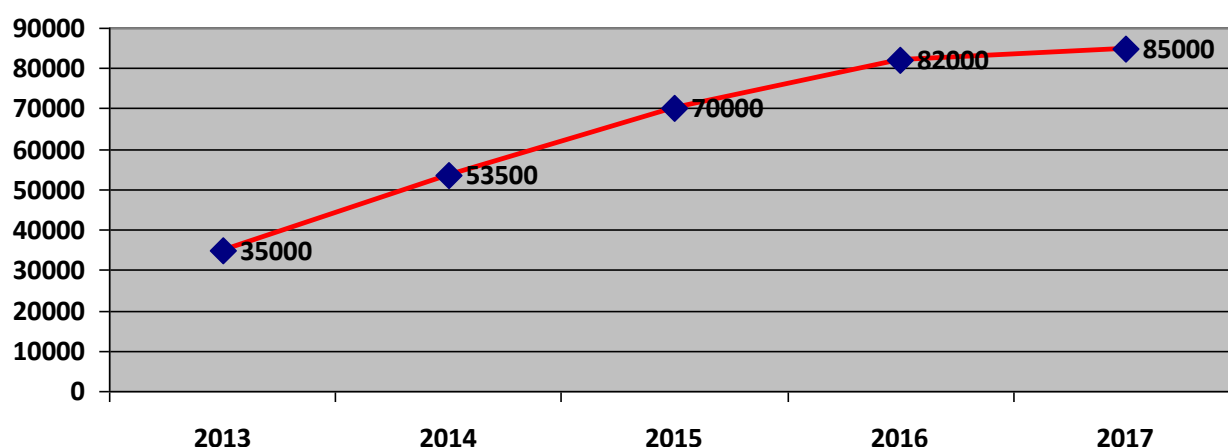
¹⁴⁷) Jf. Verner Sand Kirk i Holt, Julie Steenbuch: ”Danske Erhverv: Dagpengereform har fået flere i arbejde. Avisen.dk, 05.03.19. https://www.avisen.dk/dansk-erhverv-dagpengereform-har-faaet-flere-i-arbej_488358.aspx

korrigerede man sig til, at 27.000 personer som følge af reformen ville falde ud af dagpengesystemet ved udgangen af 2014.¹⁴⁸

Men selv dette viste sig at være en fatal fejlvurdering. Alene i 2013 faldt næsten 35.000 ud af dagpengesystemet og ved udgangen af 2014 havde omkring 53.500 mistet dagpengere retten. Da 2015 var forbi var tallet oppe på 70.000 og ved udgangen af 2016 på 82.000.¹⁴⁹

Først efter at dagpengereformen blev justeret gennem lempelse af genoptjeningsreglerne, begyndte udfaldet af dagpengesystemet at stilne af. I 2018 var det formentlig oppe omkring 85.000 ialt.¹⁵⁰

Figur: Udfald af dagpengesystemet.

Man må også her spørge sig selv om, hvor den postulerede jobskabelse blev af? Igen må det huskes, at reformens effekt handlede om en relativt umiddelbar og kortsigtet "adfærdseffekt". Alligevel tog det helt frem til 2017 og krævede tilmed en lempelse af dagpengereformen før udfaldet af dagpengesystemet stilnede af.

¹⁴⁸) Jf. Lund, Henrik Herløv: Tvivlsom beskæftigelseseffekt af dagpengereform, s. 3. 2016. <https://henrikherloevlund.dk/wp-content/uploads/artikler/Dagpengereformingenbeskaeftigelse.pdf>

¹⁴⁹) Jf. Bræmer, Michael: Færre mister dagpenge - men jubelen udebliver. Ugebrev A4, 05.09.17. <https://www.ugebreveta4.dk/Pages/Guests/Articles/2017/ShowTemplatedArticle.aspx?ArticleID=20907>

¹⁵⁰) Jf.

Den postulerede beskæftigelseseffekt af dagpengereformen må således vurderes at være ganske tvivlsom.

15.2. Indførelse af starthjælp uden langsigtet beskæftigelseseffekt.

Endnu mere tvivlsom har effekt af indførelsen i 2002 af den særligt lave indvandrerydelse, starthjælpen, været. Med starthjælpen sænkedes kontanthjælpsniveauet og hermed rådighedsbeløbet 35 – 40 pct. for indvandrere, hvilket ifølge reformens fædre skulle motivere disse til at søge jobs og finde beskæftigelse og herigennem øge integrationen.

Tidligere undersøgelser af Rockwoolfondens Forskningsenhed og af Det Økonomiske Råd har vist, at lave integrationsydelse har en begrænset beskæftigelsesmæssig effekt for en mindre gruppe af flygtninge på kort sigt. For de mange, der ikke er arbejdsmarkedspare, har det ingen beskæftigelsesmæssig effekt.¹⁵¹

Dette bekræftes af en ny undersøgelse fra Rockwoolfondens Forskningsenhed¹⁵². Undersøgelsen viser (igen) en beskedne forøgelse af beskæftigelsen for flygtninge med opholdstilladelse umiddelbart efter indførelsen af starthjælp, idet beskæftigelsesgraden stiger med 8 procentpoint i forhold til før indførelse af starthjælpen. Men efter 5 – 6 år er forskellen næsten forsvundet og efter 9 – 10 ses ingen forskel.

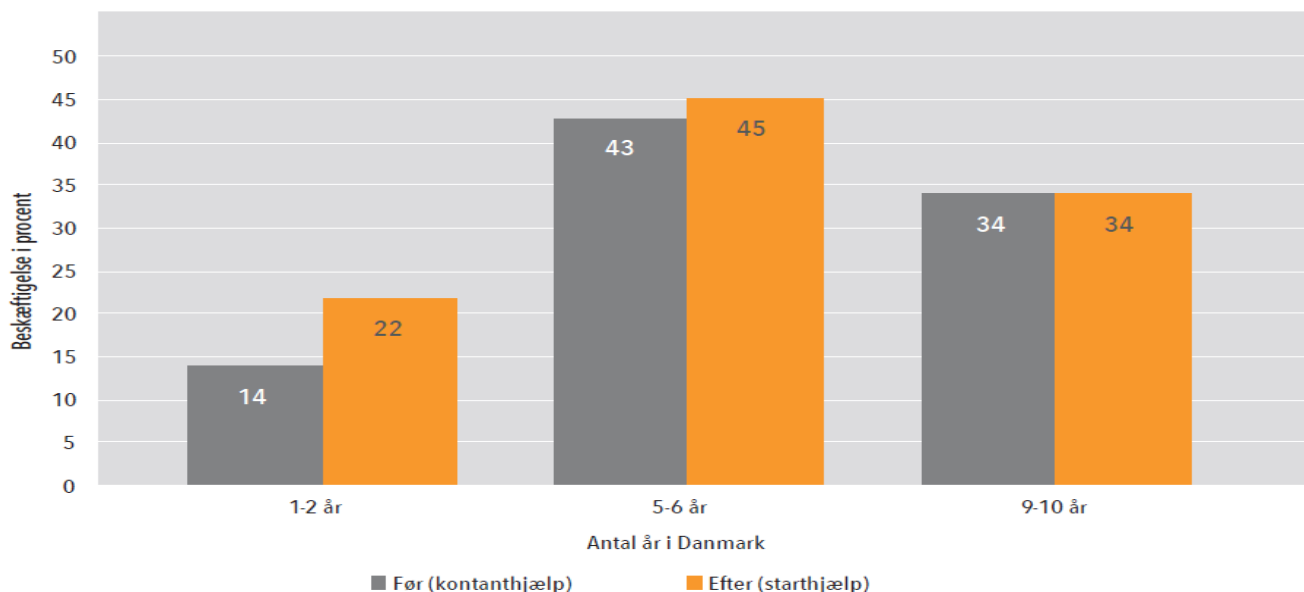
¹⁵¹) Jf. Dansk Flygtningehjælp: Viden om lav integrationsydelse til flygtninge. 07.5.15.

<https://flygtning.dk/media/1329576/notat-effekter-af-lav-integrationsydelse-til-flygtninge.pdf>

¹⁵²) Jf. Rockwoolfondens Forskningsenhed: Starthjælp gør flygtninge til Danmarks fattigste. Marts 2019.

https://www.rockwoolfonden.dk/app/uploads/2019/03/RFF-NYT-Marts-2019_Starthj%C3%A6lp-g%C3%B8r-flygtninge-til-Danmarks-fattigste.pdf

Figur: Beskæftigelse for flygtninge før og efter indførelse af starthjælp.¹⁵³

Selv om forringelsen altså ikke har nogen positiv beskæftigelseseffekt på langt sigt, har den til gengæld en række negative effekter. Den har betydet en fattiggørelse af det store flertal af flygtninge, hvilket igen har affødt øget kriminalitet.

Samtidig har starthjælpen svækket integrationen, idet færre indvandrerbørn som følge heraf er startet i børnehave og derfor siden har klaret sig dårligere i folkeskolen. Endvidere har starthjælpen betydet, at indvandrerkvinders tilknytning til arbejdsmarkedet er blevet forringet og dermed integrationen af dem.¹⁵⁴

¹⁵³) Kilde: Rockwoolfondens Forskningsenhed: Oven anførte analyse, s. 3.

https://www.rockwoolfonden.dk/app/uploads/2019/03/RFF-NYT-Marts-2019_Starthj%C3%A6lp-g%C3%B8r-flygtninge-til-Danmarks-fattigste.pdf

¹⁵⁴) Jf Arbejderen 27.03.19: Starthjælp fik ikke flere i job.

<https://arbejderen.dk/indland/starthj%C3%A6lp-fik-ikke-flere-i-job>

Kapitel 16: AFSLUTNING på rapport II.

Konklusion og sammenfatning findes forrest i artiklens resume.

Økonom, Cand. Scient. Adm. Henrik Herløv Lund

Henrik Herløv Lund er uddannet som økonom (cand. Scient. adm.) på Roskilde Universitet ved Institut for Forvaltning og Samfundsøkonomi i 1988 (I dag benævnt Institut for samfund og globalisering).

Han er tidligere underviser i nationaløkonomi, international økonomi og offentlig økonomi.

Herudover er han kendt fra Den Alternative Velfærdskommission.

Henrik Herløv Lund har bidraget til eller selv skrevet en række bøger/rapporter

Alle publikationer af Henrik Herløv Lund kan downloades fra www.henrikherloevlund.dk under "artikler og rapporter".

Nye analyser udgives med det månedlige nyhedsbrev "KRITISKE ANALYSER".

Vederlagsfrit abonnement på nyhedsbrevet kan tegnes ved at maile til Henrik Herløv Lund på herloevlund@mail.dk